

پایه کانی مُسلاَم بناسه

کۆکردنهوه و ئاماده کردنی
م. کازم مههمهه شیخانی

بێدراچونهوه و بێشهکی
م. مههمهه مهلافاتی تاره زووری

Alvan Bahjat
- nurse

داري شاه م پوروي

له دلك پوروي ۲۰۲۰



قال رسول الله (ﷺ)

﴿بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ شَهَادَةٌ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا
رَسُولُ اللَّهِ وَ إِقَامُ الصَّلَاةِ وَ إِيْتَاءُ الزَّكَاةِ وَ حَجُّ الْبَيْتِ وَ
صَوْمُ رَمَضَانَ﴾

أخرجه البخاري ومسلم





Tanya Haji | تهنيا حاجی

public channel

Description



چهنالیک تاییهت به کتیب و بابته تی جیاواز

Queen city

شاری شارن

شاریک تاییهت به کۆمه لگایه کی جوان

له لایهن ئاقان به هجهت کراوه به pdf

بۆ خوینهران

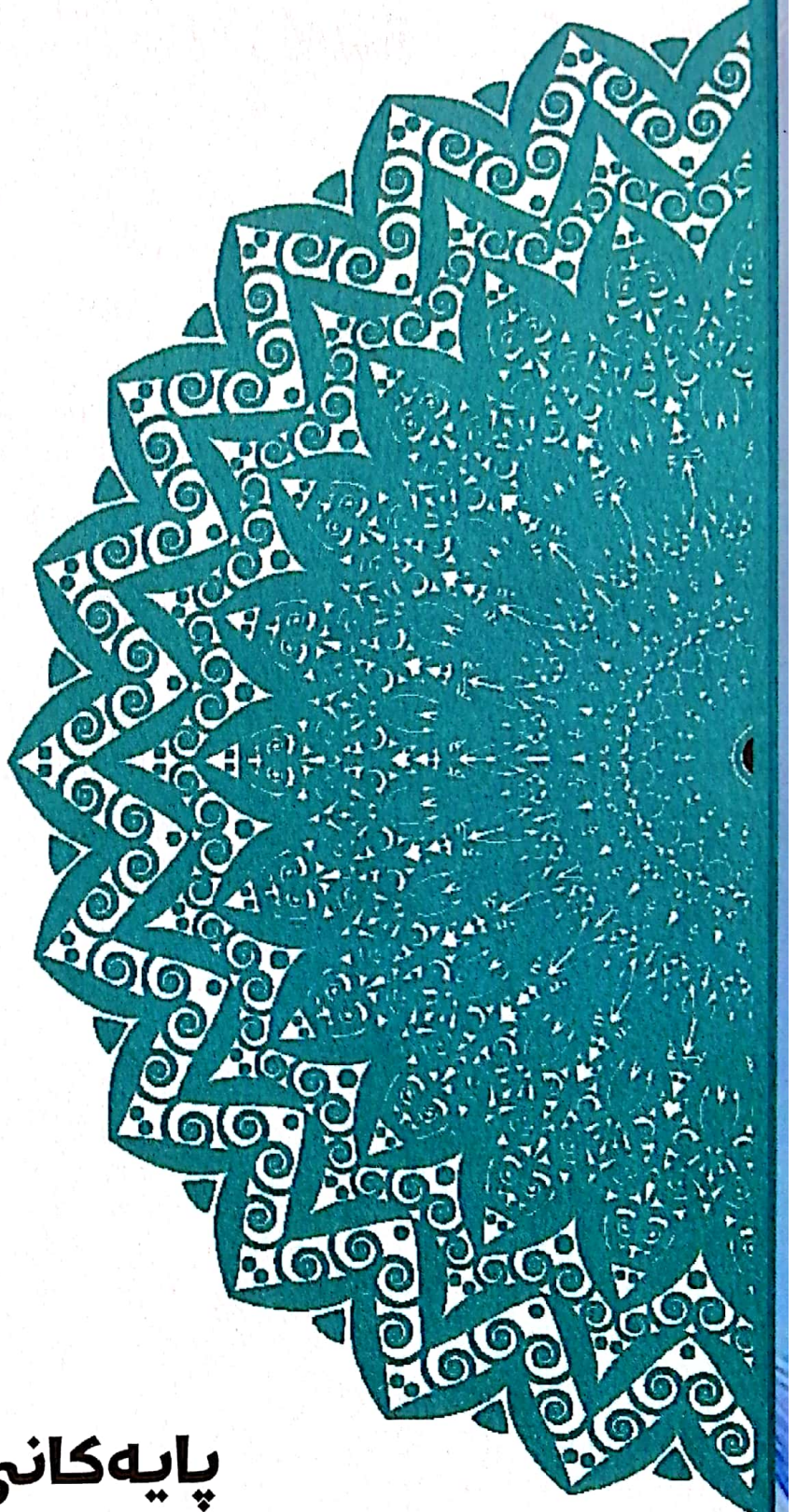
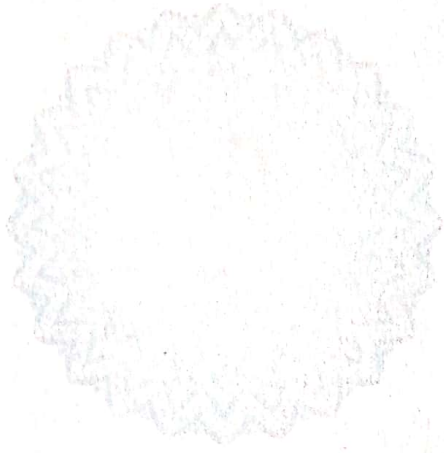
چه نال

<https://t.me/tanyahaji7>

بۆ راوبۆچون و پسار بۆ کتیب مه یئیره!

[@tanyahaji22](https://t.me/tanyahaji22)

نه کانتا



پایه‌کافی ئیسلام بناسه



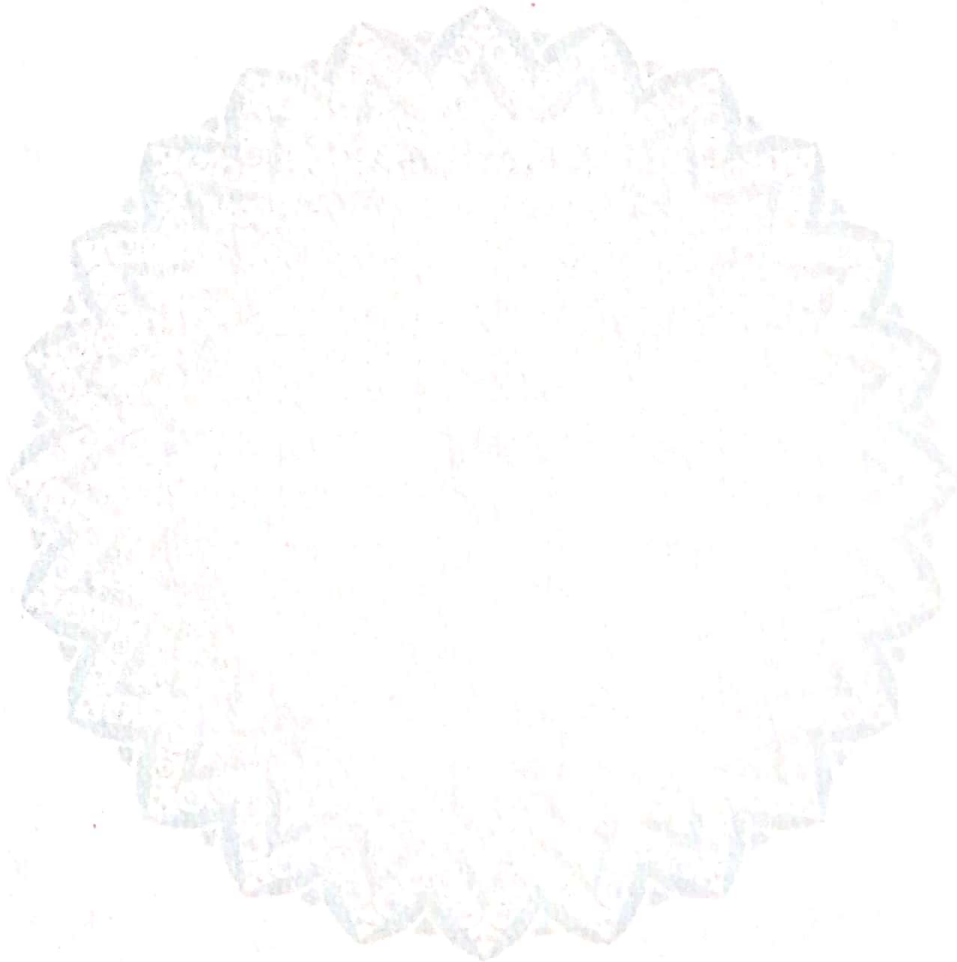
پایه کانی ئیسلام بناسه

کوکردنه وه و ئاماده کردنی

م. کازم محمه د شیخانی

پیداچونه وهی و پیشه کی

م. محمد ملا فائق شاره زوری



ناوى كتيب: پاىه كانى ئىسلام بناسه
كۆكردنه وه و ئاماده كردنى: م. كازم محمهد شىخانى
پىداچونه وهى: م. محمد ملا فايه ق شاره زوورى
تايپ كردنى: م. سهر بست لطيف قادر كه ره مى
نۆبه تى چاپ: چاپى يه كه م
سالى چاپ: ۲۰۲۰
تيراژ: ۱۰۰۰ دانه

له بهر يوه بهر ايه تى گشتى كتيب خانه گشتى يه كان ژماره مى
سپاردنى (۱۷۹۱) مى سالى (۲۰۲۰) مى پى درا وه.
مافى له چاپدانه وهى پاريز را وه





پیرست

- | | |
|-----|--|
| ۸ | پایه‌کانی ئیسلام
(أركان الإسلام) |
| ۱۰ | پایه‌ی یه‌که‌م
شهادة أن لا إله إلا الله وأنَّ محمداً رَسولُ الله |
| ۳۴ | پایه‌ی دووهم
نویژ ته‌نجام دان |
| ۷۰ | پایه‌ی سبّ یهم
زه‌کات دان |
| ۱۱۴ | پایه‌ی چوارهم
رؤژوو گرتن |
| ۱۳۶ | پایه‌ی پینجه‌م
حه‌ج کردن |

بہ ناولی خودای گہورہ و میہربان

سو پاس و ستایش بۆ پەروردگاری جیہانیان، وہ صہلات و سہلام لہ سہر پیئغہ مہرمان بیٹ، وہ لہ سہر خانہ وادہ و یارانہ بیٹ، پیئم باش بوو و ہکو موسلمانیک خزمہ تیک بہم ٹاینہ پیروزہ ی ئیسلام بکہم بہوہ ی پایہکانی ئیسلام بہ شیوہ یہ کی پوخت ئامادہ بکہم، بۆ ئہوی تاکی کوردی موسلمان سوودی لی و ہر بگریٹ و ببیٹہ مایہ ی شارہزا بوونیان لہ ٹاینہ کہ ی پەروردگار، وہ داواکارم لہ پەروردگار نیہ تمان پاک و دلسوز بکات، وہ مہ بہ ستمان تہنہا رہزامہندی ئہو بیٹ (ئامین).

۲۰۱۹/۷/۱۱ رۆژی پیئچ شہممہ.




بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

الحمد لله والصلاة والسلام على رسول الله (ﷺ) ومن والاه
أما بعد:

پہرتوکی (پایہ کانی ٹیسلام بناسہ) له نووسینی م. (کاظم
محمد شیخانی) پہرتوکیکی نایابہ له بابہ تہکھی خویدا زور
چروپرو کورت وبہ بیزہ وه خزمہ تیکی زور بہرچاو و دیارہ
له م بابہ تہیدا، هیوادارم جی سوود بیت بو هه موو لایهک.

براتان/محمد ملا فائق شاره زووری

۲۰۲۰/۰/۰ 

پایه‌گانی ئیسلام

(أركان الإسلام)



ئاینی ئیسلام له سه‌ر پینچ بنچینه دامه‌زراوه، هه‌ر وه‌کو پیغه‌مبه‌ری خودا (دووری خوی له‌سه‌ر بیته) فه‌رموو یه‌تی:

﴿بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ﴾: (شَهَادَةُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ وَحَجِّ الْبَيْتِ وَصَوْمِ رَمَضَانَ)¹.

واته/ ئیسلام دامه‌زراوه له‌سه‌ر پینچ پایه: شایه‌تی دان به‌وه‌ی که هیچ په‌رستراویک به‌راست (حق) نییه جگه له (الله)، وه محمد (دروودی خوی له‌سه‌ر بیته). نیردراوی په‌روه‌ردگار-وه نوێژکرنه-وه زه‌کات دان-وه حه‌ج کردنی مالی خودایه-وه پوژو گرتنی مانگی په‌مه‌زانه)، که واته:-



پایہی یہ کہم

شهادة أن لا إله إلا الله
وأنَّ محمداً رَسولُ الله

بابه ته كانی ئەم بەشە

۱۲	مانای لا اله الا الله
۱۵	مانای محمداً رسول الله
۱۸	پاکیتتی (الطهارة)
۱۸	پاکیتتی دابهش ده بێت بۆ دوو بەش
۱۸	ئاوهکان و جوړهکانی
۲۲	دهست نوێژ (الوضوء)
۲۲	چونیتتی دهس نوێژ گرتن
۲۳	ئایا نیهت هێنان مهرجه (الشرط) بۆ پاکیتتی....
۲۴	حوکمی (بسم الله) له کاتی دهس نوێژدا
۲۴	وتهی زانایان لهم بوارهدا
۲۵	حوکمی ئاو له دهس و لووت و وردان
۲۶	حوکمی سرینى-مهسحى-گوتى يهکان
۲۶	ئایا پت یهکان دهشۆردرین یان مهسح دهکرین
۲۷	حوکمی ریزه بندى (الترتيب) له ئەندامهکانى دهس نوێژدا
۲۸	وتهی زانایان
۲۸	پایهکانى دهس نوێژ (أركان الوضوء)
۲۹	جیاوازی نیوان پایه و (رُكن) مهرج و (شرط) پێویستى...
۲۹	ههلوهشینه رهوهکانى دهس نوێژ (نواقص الوضوء)
۳۰	ئهو شتانهى كه زانایان را جیاوازیان ههیه له سهرى كه
۳۲	حوکمی دهس نوێژگرتن له شیرى و شتر

مانای لا اله الا الله

ده‌بیّت شایه‌تی بده‌ی به زمانت و دانی پیدای بنیّت به دلت
 که هیچ په‌رستراویک نییه به‌راست و شایسته‌ی په‌رستن
 بیّت جگه له (الله)، له‌به‌ر ئه‌وه نابیّت هیچ په‌رستراویک
 بگریته هاوبه‌شیی (الله)، چ له خه‌لکی بیّت یان فریشته‌کان
 یان پیغه‌مبه‌ران یاخود خور یان مانگ یان دارو به‌رد یان
 پیاوچاکان یان شه‌هیدان.....هتد. (لا اله الا الله وحده). هر له‌به‌ر
 ئه‌م ووشه‌یه خوی گه‌وره هه‌موو پیغه‌مبه‌رانی پی ی روانه
 کردووه وه‌کو فه‌رمویه‌تی:

﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا
 أَنَا فَاعْبُدُونِ﴾ [الأنبياء ٢١٥]

واته/وه له‌پیش تویشدا ئه‌ی محمد (دروودی خوی له سه‌ر
 بیّت) هیچ پیغه‌مبه‌ریکمان نه‌ناردووه، ئیلا سه‌روش (الوحی)
 مان بو ناردووه، که هیچ په‌رستراویک به‌راست نییه شایه‌نی
 په‌رستن بیّت جگه له (الله). که تاک و ته‌نهاو بی هاوبه‌شه،
 بو‌یه به تاک و ته‌نها په‌رستشی (عباده) من بکه‌ن، هه‌روه‌ها
 خوی گه‌وره فه‌رموویه‌تی:

﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا
 الظُّلُمَاتِ﴾ [النحل ٣٦]

واته/به‌دلنیایی ئیمه بو هه‌موو کۆمه‌ل و نه‌ته‌وه‌یه‌ک له
 هر شوینیکی ژیا بیتن پیغه‌مبه‌ریکمان (سه‌لات و سه‌لامی خوی
 لی بیّت) ناردووه، به خه‌لکیان وتوووه ئه‌ی خه‌لکینه به‌تاک و

تهنها خوای گه وره بپه رستن و هاوبه شی بو دا مه نین وه
خوتان دوور بخه نه وه له تاغوتانی وه کو: (شهیتان و فالچیان و
جادوو گهران و بتان و وه هه موو که سیک که بپه رستریت و
رازی ببیّت به و په رستنه، یان بانگه وازی خه لکی بکات بو
په رستنی خوئی، یان باوه ری به فه رمانی (به حوکمی) خوای
گه وره نه بیّت و به کونه په رستی بزانیّت، یان حوکمیکی تر
به باشتر بزانیّت له حوکمی خوای گه وره وه شوینی بکه ویّت
یان یه کسانی بکات به حوکمی خوا.

* جا هه رکه سی مافی (حق) (لا إله إلا الله) بدات و وه له
دلیه وه دانی پیدا بنیّت و وه ئه وه ی که ئه یخوازیّت باوه ری پی
به نیّت و ئیشی پی بکات ئه وه ده چیته به هه شته وه هه روه ک
پیغه مبه ری خوا (دووردی خوای له سه ر بی) فه رموویه تی:

(مَنْ كَانَ آخِرَ كَلَامِهِ مِنَ الدُّنْيَا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ دَخَلَ الْجَنَّةَ)¹.

واته/ هه ر که سی کو تا ووشه ی له دونیا دا (لا إله إلا الله)
بیّت ده چیته به هه شته وه، هه ر له بهر ئه مه بوو پیغه مبه ری
خودا (درووی خوای له سه ر بیّت) (۱۳) سال له مه که مایه وه و
بانگه شه ی هاوبه ش ده رانی ده کردو پیانی ده فه رموو:

(قُولُوا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ تَفْلِحُوا)

واته/ بلین هپچ په رستراویک به راست (حق) شایسته ی په رستن
نییه جگه له (الله) سه رفه راز ده بن.

(۱) أخرجه أبو داود برقم (۳۱۱۶) و أحمد (۲۲۰۳۴) والترمذی (۹۷۷) وصححه
الألبانی.

هه‌روه‌ها فه‌رموو‌یه‌تی: (مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَكَفَرَ بِمَا يُعْبَدُ مِنْ دُونِ اللَّهِ، حَرَّمَ مَالَهُ وَدَمَهُ وَحِسَابُهُ عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ)!

واته/هه‌ر که‌سی بلیت هیچ په‌رستراویک به‌راست (حق) شایسته‌ی په‌رستن نییه جگه له (الله)، وه بی باوه‌ر بیت به‌وه‌ی ئه‌په‌رستریت جگه له (الله) ئه‌وه سامان و خوینی پاریزراوه له دونیا هیچ که‌س بوی نییه‌خوینی بریژیت به‌ناپه‌وا، وه‌سه‌روه‌ت و سامانی‌شی داگیر بکات به‌ناپه‌وا، وه لیکۆلینه‌وه‌شی لای په‌روه‌ردگاره له رۆژی دوا‌ییدا.

که‌واته (لااله الا الله) ووشه‌یه‌کی گه‌وره‌یه به‌لکو گه‌وره‌ترین ووشه‌یه که هه‌موو بونه‌وه‌ران له به‌ر ئه‌م ووشه‌یه دروست کراون وه‌کو خوی گه‌وره فه‌رموو‌یه‌تی:

﴿ وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴾ [الذاریات ٥٦] أی (لیوحدون) واته: من هه‌ر بویه‌جنۆکه‌و ئاده‌میم دروست کردووه بم په‌رستن وبم ناسن. هه‌روه‌ها ئه‌م ووشه‌یه حه‌قی خوی گه‌وره‌یه به‌سه‌ر به‌نده‌کانیه‌وه، وه ووشه‌ی ئیسلام بوون و کیلی به‌هه‌شته، بویه‌گه‌وره‌یی ئه‌م ووشه‌یه‌و پی‌گه‌و شوینی له شه‌ریعه‌دا زۆرزیاتره له‌وه‌ی که باس ده‌کریت له‌لایه‌ن زاناو بانگخوازانه‌وه، له‌مه‌وه بو‌مان روون ده‌بیته‌وه پی‌ویسته زاناو شاره‌زا بین ده‌باره‌ی ئه‌م ووشه‌یه له‌گه‌ل کار کردن به‌ماناکه‌ی وراست گۆبوون له‌گه‌لیدا، چونکه به‌ شاره‌زا بوون رزگارمان ده‌بیته‌ له‌ریبازی گاوره‌کان که کرده‌وه ئه‌نجام ده‌ده‌ن به‌بی زانسته، وه‌به‌کارکردن به‌ماناکه‌ی

(١) رواه مسلم برقم (٢٣)

رزگارمان دهبيت له رييازي جووهکان که زانست وزانياريان ههيه و کاری پي ناکهن، وهبه راست گوبوون رزگارمان دهبيت له رييازي دوو پرووهکان که له پروکهشدا خويان به موسلمان دهزانی به لام له ناخدا راستيان نه دهکرد، که واپوو ئهم ووشهيه کاتيک سوودی ههيه بو خاوهنه کهي ئه گهر ئيش به مانا کهي بکات له ژيانی رۆژانهيدا، وه له ناخيدا باوهري پي ههبيت، وه خوی دوور بگريت له هاوبهش دانان، چونکه هاوبهش دانان بو خوای گهوره کردهوهکان پوچهل دهکاته وه، هه ر وهک خوای گهوره فهرمويه تي:

﴿لَيْسَ أَشْرَكَتَ لِيْخْبَطَنَّ عَمَلُكَ﴾ [الزمر ١٥] واته/ ئه گهر هاوبهش بو خوای گهوره بريار بدهي ئه وه کردهوهکانت هه موو پوچهل دهبيتته وه.

مانای محمداً رسول الله

واته گه واهي بدهي که محمد کوپي عبدالله ني درراوي په روهردگاره بو هه موو جهانيان به مروث و جنه وه وهکو خوای گهوره فهرموويه تي:

﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ﴾ [الأنبياء ١٧] واته/ ئيمه هه ر بويه تۆمان نارد که په حمهت و بهزهي و ميهره بانبيهک بيت بو هه موو جيهانيان..

* له‌به‌ر ئه‌وه پێئویسته له‌سه‌ر هه‌موو جیهان باوه‌ری پێی بینن، که نێردراوه‌ی په‌روه‌ردگاره، وه باوه‌ر به‌وه بینن که دوا‌ی ئه‌و هیچ په‌یامبه‌ریک نایه‌ت، هه‌روه‌کو خوا‌ی گه‌وره فه‌رموو‌یه‌تی:

﴿وَحَاتَمَ النَّبِيِّ﴾ [الأحزاب ٥٦] بۆیه هه‌ر که‌سیک بانگه‌شه‌ی ئه‌وه بکات که په‌یامبه‌ره له دوا‌ی محمد (دروودی خوا‌ی له‌سه‌ر بی‌ت) ئه‌وه بی باوه‌ر ده‌بی‌ت، وه هه‌روه‌ها ئه‌و که‌سانه‌ش بپاوه‌ر ده‌بن که باوه‌ری پێ ده‌که‌ن.

* هه‌روه‌ها پێئویسته باوه‌ر به هه‌موو ئه‌و هه‌والانه بکریت، که پێغه‌مبه‌ری خودا (دروودی خوا‌ی له‌سه‌ر بی‌ت) باسی کردووه وه گوێزایه‌لی بکریت له‌و کارانه‌دا که فه‌رمانی پێ کردووه، وه‌دوور بکه‌وینه‌وه له‌و کارانه‌ی که‌قه‌ده‌غه‌ی (ئهی) لیکردووه، وه په‌رستش ئه‌نجام ده‌ین به‌و شی‌وه‌یه‌ی که بۆ مانی داناوه، وه زیاده‌ره‌وی نه‌که‌ین له مافی‌دا وه‌کو خۆ‌ی فه‌رموو‌یه‌تی:

(لَا تَطْرُونِي كَمَا أَطْرَبِ النَّصَارَى ابْنَ مَرْيَمَ، فَأَمَّا أَنَا عَبْدٌ فَقُولُوا عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ)!. واته/زیاده‌ره‌وی له مافی(حق) مندا مه‌که‌ن هه‌ر وه‌کو گا‌وره‌کان زیاده‌ره‌ویان کرد له مافی عیسا‌ی کوری مه‌ریه‌م، به‌لکو من به‌نده‌ی خوا‌م، بۆیه بلین به‌نده‌ی خوا‌یه و پێغه‌مبه‌ری خوا‌یه(دور‌دی خوا‌ی له‌سه‌ر بی‌ت)، هه‌روه‌ها نابی‌ت زیاده‌ره‌وی له‌یاسای(شریعه) په‌روه‌ردگارا بکریت، وه‌کو ئه‌وانه‌ی که زیاده‌ره‌ویان کرد به‌بی ئه‌وه‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا(دور‌دی خوا‌ی

(١) رواه البخاری برقم (٣٤٤٥) وأحمد (١٥٤).

له سه ربی)، فه رمانی پی کر دبیّت، هر له بهر ئەمهیه پیغه مبهری
خوا (دوردی خوی له سه ربی) فه رموویه تی:

(مَنْ عَمِلَ عَمَلًا لَيْسَ عَلَيْهِ أَمْرًا فَهُوَ زِدٌ). 'واته/هر که سی کرده وهیه ک
ئەنجام بدات و فه رمانی ئیمه ی له سه رب نه بیّت ئەوه وه رناگیریت.

* ئەم زیاده رپه ویه ش ده بیته دوو به شه و:-

۱- زیاده رپه وی له بیرو باوه رو عه قیده دا:- وه کو بیرو باوه ری
گروه لاده رکان نمونه ی جه همیه کان و موخته زیله کان
و رافیزه کان.....هتد، که زیاده رپه ویان ئەنجام دا له ناوو
سیفه نه کانی په روه ردا.

۲- زیاده رپه وی له په رسته کاند: وه کو ئەنجام دانی په رسته شیک
که هیچ به لگه یه کی یاسایی (دلیل الشرعی) له سه رب نه بیّت، یان
ئەنجام دانی ئەو کارانه ی که ده بنه هۆکاریک بو هاوبه شی
دانان بو خوی گه وره، وه کو: دروست کردنی مه زارگه له سه رب
گوره کان و ئەنجام دانی نویتز لایان و به گه وره دانانیان و
پارانه وه له سه ربیان، بویه ئەنجام دانی ئەم کارانه دروست
نییه و زیاده رپه ویه له شه ردا.

(۱) رواه مسلم برقم (۱۷۱۸) وأحمد (۲۵۴۷۲).

پاکیتی (الطهارة)

پیش نه‌وه‌ی باسی پایه‌ی دووهم بکه‌م که نویژه، پیم باشه
باسیک له پاکیتی بکه‌م، چونکه یه‌کیک له مهرجه‌کانی نویژ
پاکیتییه، نویژ به‌بی پاکیتی دانامه‌زریت.

* پاکیتی (الطهارة): - واته لادانی هده‌ته (بی دهس نویژی-
له‌ش گرانی) یان لابه‌ردنی پیساییه له‌سه‌ر خۆت وه‌کو دهس
نویژ گرتن یان خۆشوردن و خۆ پاکردنه‌وه.

پاکیتی دابه‌ش ده‌بیت بو دوو به‌ش

۱- واتایی-ناخی (معنوی): - وه‌کو خوای گه‌وره فه‌رموویه‌تی:

﴿خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ﴾ [التوبة ۳] واته / نه‌ی
محمد (دروودی خوای له‌سه‌ر بیت) له ماله‌کانیان خیر و
زه‌کات وه‌ربگره که به‌هویه‌وه پاکیان نه‌که‌یته‌وه له تاوان.

۲- هه‌ست پیکراو (حسی): - وه‌کو خۆپاکردنه‌وه له له‌ش
گرانی و بی ده‌ست نویژی و خۆپاک کردنه‌وه له پیسای.

ئاوه‌کان و جوړه‌کانی

۱- ئاو به‌گشتی (الماء المطلق): -

حوکمی نه‌م ئاوه پاکه‌وپاک که ره‌وه‌شه، واته خودی خو‌ی
پاکه‌و وه‌شته پیسه‌کانیش پاک ده‌کاته‌وه، وه‌کو:

ا- ئاوی باران و به فرو تهرزه: - واته ئه وهی له ئاسمانه وه داده به زیته خواره وه وه کوخوای گه وره فه رموو یه تی:

﴿وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً طَهُورًا﴾ [الفرقان ٤٨] واته / وه له وه ئاسمانه وه ئاویکی پاک و خاوینکه رمان ناره خواره وه.

ب- ئاوی ده ریاو رووبارو کانیاهه کان: - واته ئه وهی له زه وییه وه هه ل ده قولیت.

ج- ئه و ئاوهی رهنگی ده گوریت به هوی زور مانه وه و: -

یان به هوی رهنگی شوینه که وه یان خاکه که یه وه یان به هوی تیکه ل بوونی له گه ل شتیکی پاکدا وه کو قه وزه یان گه لای دارو درهخت.

٢- ئاوی به کارهاتوو (الماء المستعمل): -

واته پاشماوهی ئه و ئاوهی که به کار دیت له ئه ندامه کانی له شدا، چ له کاتی ده ست نویت دابیت یان له کاتی خوشوردندا بیت.

* حوکمی ئه م ئاوه: - پاکه و پاکه ره وه شه له بهر فه رموو ده که ی ئیین عه قیل که فه رموو یه تی: (أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ) مَسَحَ بِرَأْسِهِ مِنْ فَضْلِ مَاءٍ كَانَ فِي يَدِهِ.

واته / به راستی پیغه مبه ری خودا (دروودی خوای له سه ر بیت) دهستی هینا به سه ریدا واته مه سحی سه ری کرد به و ئاوهی

(١) حدیث حسن / أخرجه أبوداود برقم (١٣٠).

که مابوو به‌دهستی یه‌وه که‌واته ئاوی تازه‌ی هه‌لنه‌گرته‌وه
 بو مه‌سحی سه‌ری، ئه‌مه‌ش به‌لگه‌یه له‌سه‌ر دروستی ئاوی
 به‌کاره‌اتوو، که پاکه‌و پاکه‌ره‌وه‌شه، هه‌رچه‌نده راجیاوازی
 هه‌یه له نیوان زانایاندا له‌م بواره‌دا وه‌کو یه‌کیک له ووته‌کانی
 حه‌نایله‌کان که ده‌لین ئاوی به‌کاره‌اتوو پاکه، به‌لام پاکه‌ره‌وه
 نییه.

۳- ئاوی که شتی پاکی تیکه‌ل بووبیت:-

ئه‌و ئاوه‌ی شتی پاکی تیکه‌ل بووبیت وه‌کو سابون و ئارد و
 زه‌عفهران و ماست و هاو شیوه‌ی ئه‌مانه، حوکمی ئه‌م ئاوه
 پاکه‌و پاکه‌ره‌وه‌شه به مه‌رجیک ناوی ئاوی ره‌هایی (الماء المطلق)
 پیوه مابیت، به‌لام ئه‌گه‌ر له ناو ئاوی ره‌ها ده‌رچوووبیت
 وه‌کو ئه‌وه‌ی بییت به ماستاو یان شه‌ربه‌تاو یان ئارده‌وا یان
 سابوناو به جو‌ریک نه‌توانیت پیی بلییت ئاو، ئه‌وه پاکه‌به‌لام
 پاکه‌ره‌وه‌نییه‌و ناتوانیت شتی تری پیی پاک بکه‌یته‌وه یان
 ده‌س نویژی پییگریت، به‌لام خودی خو‌ی پاکه‌و گه‌ربدات له
 لاشه‌ت یان جله‌که‌ت پیسی ناکات.

۴- ئاوی که شتی پیسی تیکه‌ل بووبیت:-

ئه‌و ئاوه‌ی که شتی پیسی تیکه‌ل بوو دوو شیوازی هه‌یه:-

۱- ئه‌گه‌ر پیسییه‌که تام یان بۆن یان ره‌نگی ئاوه‌که‌ی گوری
 بی، ئه‌وه له‌م کاته‌دا دروست نییه شتی پیی پاک بکریته‌وه به
 کو‌ی زانایان.

۲- ئەگەر ئاۋەكە ۋەك خۆى ماىەۋە، ۋە يەككە لە سىفەتەكانى نەگۆرى ۋەكو(تام-بۆن-رەنگ) ئەۋە پاكە ۋ پاكەرەۋەشە كەم بى يان زۆر لەبەر فەرموودەكەى پىغەمبەرى خوا(ﷺ) كە فەرموۋىيەتى:

عَرَضْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ

(الماء طَهُورٌ لَّا يُنَجِّسُهُ شَيْءٌ) ^۱ واتە/ئاۋ پاكە هىچ شتىك پىسى ناكات، بەلام بە مەرچىك يەككى لە سىفەتەكانى نەگۆرىتە بەلام لای ھەندى لە زانايان ئاۋ ئەگەر كەم بوو ۋە پىسايى تىكەوت ئەۋە پاك نىيە، ئەگەر يەككە لە سىفەتەكانىشى نەگۆرىتە، لەبەر فەرموودەكەى پىغەمبەر (ﷺ) كە فەرموۋىيەتى:

(إِذَا كَانَ الْمَاءُ قُلَّتَيْنِ لَمْ يَحْمِلِ الْخَبْثَ) ^۲. واتە/ ئەگەر ئاۋ گەيشتە رادەى قولتەتەين پىسى ھەلناگرىت لەبەر ئەمە ھەندى لە فوقەھا بە تىگەيشتەن لەم فەرموودەيە فەرموۋىيەنە: كە واتە ئەگەر ئاۋ كە مەتر بوولە رادەى قولتەتەين (كە نزيكەى (۲۰۰) لىترە) پىسى ھەل دەگرىت كە پىسى بەركەۋىت، ئەگەر يەككى لە سىفەتەكانىشى نەگۆرىتە، ئەمەش بۆچوونى ھەنەفىيەكان ۋ زۆربەى ھەنابىلەكانە، بەلام راي پەسەند(راجح) ئەۋەيە ئاۋ پىس نايىت ھەتا يەككە لە سىفەتەكانى نەگۆرىتە، واللہ اعلم.

(۱) صحيح / أخرجه أبو داود برقم (۶۶) والترمذى (۶۶) وأحمد (۱۱۸۱۵) وغيره.

(۲) أخرجه أبو داود برقم (۶۳)، و صححه الألباني.

دهست نویژ (الوضوء)

دهس نویژ مه رجه بو ته واویتی نویژ، به به لگه ی فهرمووده که ی
 نه بوهوره یره که پیغه مبهری خوا (دروودی خوی له سهر
 بیئت) فهرموویه تی: (لَا يَقْبَلُ اللَّهُ صَلَاةَ أَحَدِكُمْ إِذَا أَحْدَثَ حَتَّى يَتَوَضَّأَ)!

واته/ خوی گه وره نویژی هیچ کهستان وهرناگریت نه گهر
 توشی بی دهس نویژی بوو هه تا دهس نویژ نه گریت، ههر
 له بهر نه مه یه ئیمام نه وهوی فهرموویه تی ئومهت (أُمَّة) کوکن
 له سهر نه وهی ههر کهس نویژ نه نجام بدات به بی دهس نویژ
 له کاتی کدا که نه توانیت دهس نویژ بگریت، نویژ ه که ی به تاله
 وه پیویسته له سهری نویژ ه که ی دووباره بکاته وه به ووته ی
 تی کرای زانایان، چ به نه نقه ست یان له بیرچوونه وه یان
 نه زانین بیئت، وه ههروه ها فهرموویه تی: دهس نویژ مه رجه بو
 ته واویه تی نویژ، وه نویژ دانامه زریت به بی دهس نویژ چ به ئاو
 بی یان به ته یه مووم بیئت نه گهر ئاو نه بوو.

چونیتی دهس نویژ گرتن

- ۱- نیه تی دهس نویژ ده هیئی له دلله وه.
- ۲- به ناوی خوا (بسم الله) دهس پی ده کات.
- ۳- دهسته کانی (۳) جار ده شوریت.
- ۴- ئاو له دهم و لووتی وهرده دات (۳) جار.

(۱) أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ بِرَقْمٍ (۱۳۵) وَمُسْلِمٌ (۲۲۵).

۵- دەم و چاو دەشۆریت (۳) جار، له گه‌ل دەس کردن به‌ناو ریشدا بۆ ئەوهی به‌جوانی ته‌ربیت.

۶- دەسته‌کانی هه‌تا سه‌روو ئەنیشک (قۆل) دەشۆریت، دەستی راست پاشان دەستی چه‌پ، له گه‌ل دەس کردن به‌ناو په‌نجه‌کانی دەسدا.

۷- دەست ده‌هینی (مسح) ی سه‌ر له پیشه‌وه هه‌تا پشتی سه‌ر پاشان گه‌رانه‌وهی بۆ پیشه‌وه، له گه‌ل ناوه‌و ده‌ره‌وهی گوێچکه‌کاندا.

۸- قاچه‌کان هه‌تا سه‌روی قوله‌پی، له گه‌ل دەس کردن به‌ناو په‌نجه‌کانی پێدا.

ئایا نیه‌ت هینان مه‌رجه (الشرط) بۆ پاکیتی (ده‌س نوێژ-خۆشتن ته‌یه‌مووم) کردن

زانایان سی بۆ چوونی جیاوازیان هه‌یه له‌م بواره‌دا:-

۱- نیه‌ت هینان مه‌رجه بۆ ته‌واویتی ده‌س نوێژ و خۆشۆرن و ته‌یه‌مووم کردن که بۆ چوونی زۆربه‌ی زانایانه (جمهور العلماء)، به‌به‌لگه‌ی فه‌رمووده‌که‌ی ئیمام عمر (ره‌زای خوای لیبت) که پیغه‌مبه‌ری خوا (دروودی خوای له‌سه‌ربێ) فه‌رموویه‌تی:

(إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ)^۱. واته‌/به‌راستی وه‌رگرتنی (قبول بوونی) کرده‌وه‌کان به‌پیی نیازه‌کانه (نییه‌ته‌کانه).

(۱) أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ بِرَقْم (۱) وَالْمُسْلِم (۱۹۰۷).

۲- نیهت هینان مهرج نییه بۆ تهواویتی دهس نویژو و خوشتن و تهیه مووم، ئەمەش بۆچوونی ئەوزاعی و حەسەنی کۆری صالحە.

۳- نیهت هینان مهرج نییه بۆ تهواویتی دهس نویژو و خوشتن، بەلام مهرجه بۆ تهواویتی تهیه مووم، ئەمەش بۆچوونی پیئشه و تهوری و ئەبو حەنیفەیه، بەلام بۆچوونی - ووتە ی پەسەند: ئەو هی یه کهمه. الله أعلم.

حوکمی (بسم الله) له کاتی دهس نویژدا

بسم الله کردن له کاتی دهس نویژدا له فەرمووده راست و دروسته کاندانهاتوو، که باسی چۆنیته دهس نویژگرتنی پیغه مبهری خوا (دروودی خوی له سهر بیته) دهکات، بەلام له چه ندین فەرموودهی تردهاتوو که باس له بسم الله کردن دهکات له کاتی دهس نویژدا که هه مووی لاوازه و نا کریتته به لگه. مسک الختام شرح عمده الاحکام (زاید بن حسن الوصابی).

وتە ی زانیان له م بوارهدا

۱- بسم الله کردن له کاتی دهس نویژدا سونهته و ئه رک (واجب) نییه، که بۆچوونی زۆربه ی زانیانه.

۲- بسم الله کردن له کاتی دهس نویژدا واجبه، ئەمەش یه کیکه له وته کانی ئیمام ئەحمەد و هه ندی له زانیانی تره.

۳- بسم الله کردن له کاتی دہس نویژدا سونہت نییہ، ئہمہش بۆچوونی پیشہوا ئہبوو حەنیفہیہ له یه کییک له ووتہکانی، وہ له یه کییک له ووتہکانی پیشہوا مالیک زیادہیہ (بیعدہیہ).

بہ لām بۆچوونی پەسەند بۆچوونی یه کہمہ کہ دەفہرموون سونہتہ، وہ پیشہوا بوخاریش بہ شیکی داناوہ له کتیبہ کەیدا، بەشی (بسم الله) کردن له ہموو کاتی کدا.

حوکمی ئاو له دەم و لووت وەردان

بہ ہمان شیوہ زانیان جیاوازیان ہیہ لەم بوارەدا له چوار بۆچووندا:-

۱- ئاو لە دەم و لووت وەردان واجبە لە کاتی دہس نویژ و خوشتتی لەش گرانی.

۲- ئاو لە دەم و لووت وەردان سونہتہ لە کاتی دہس نویژ و خوشتتی لەش گرانی (جنابہ).

۳- ئاو لە دەم و لووت وەردان واجبە لە کاتی خوشتتی لەش گرانی، بہ لām له کاتی دہس نویژ گرتندا واجب نییہ.

۴- ئاو لە لووت وەردان لە کاتی دہس نویژ و خوشتتی لەش گرانی واجبہ، نہک ئاو لە دەم وەردان، بہ لām بۆچوونی پەسەند بۆچوونی یه کہمہ کہ دەفہرموون ئاو لە دەم و لووت وەردان واجبە لە کاتی دہس نویژ و خوشتتی لەش گرانی، واللہ اعلم.

حوکمی سرینی-مه سحی-گوئی یه کان

له م بواره شدا زانایان جیاوازیان هه یه:

۱- زۆربه ی زانایان له سهر ئه و بۆچوونه ن که مه سحی گوئی یه کان سونه ته، ههر وه کو ئیبن جه ریری ته بری فه رموو یه تی: زانایان له سهر ئه وه کوکن که که سی واز له مه سحی گوئی یه کان بهیئتیت ده س نوێژه که ی ته و او، وه ئیبن چه زمیش فه رموو یه تی: مه سحی گوئی یه کان فه رز نییه.

۲- مه سحی گوئی یه کان واجبه ئه مه ش بۆچوونی هه ندی له مالکییه کانه و یه کیک له ووته کانی پیشه واهه حمه ده، وه بۆچوونی پیشه واهه لبانیسه، به لام رای په سند ئه وه ی یه که مه، که فه رموو یانه سونه ته. والله اعلم.

ئایا پت یه کان ده شوردرین یان مه سح ده کرین

۱- شوردرنی پی یه کان واجبه، لای زۆربه ی زانایان، به لام پیشه واهه ماوردی فه رموو یه تی: شوردرنی پی یه کان فه رزه لای هه موو فوقه هاکان، نه ک مه سح کردنیان، به لگه شیان وشه ی (وَأَرْجُلُكُمْ) له سورته تی مائیده ئایه تی ۶/ پیتی لامه که ی به سه ره (الفتحه) ده خویننه وه که عه تفی (عه طف) ده که ن بۆ سه ر وشه ی (وَأَيْدِيكُمْ) که به شوردرن هاتوو،

۲- مه سح کردنی پی یه کان واجبه لای پیشه واهه علی و ئیبن عه باس و ئه نه س (ﷺ)، به لام زانای پایه به رز ئیبن چه ره

فهرموويه تي اڇيگير هووہ ڪه ٺهه هاوانه تي (سه جابانه تي) پڻه مبر (درووي خوي له سره پي) په شيمان بونه ته وه له بڙچوونه ڪه پان، هر وه ها مهسح ڪرڻي پي يه ڪان بڙچووني عيگرمه و حه سهن و شه عبي و ٺاين زاي (مذهب) شيعه شه، چونڪه ووشه ي (وارجلگم) به (وارجلگم) به ڙيره ي (ڪسره ي) لامه ڪه ده خوڻنه وه ڪه عه تفي (عه طف) ده ڪن بڙ سه ووشه ي (زاسگم) ڪه به مهسح ڪرڻ ها تو وه.

۳- فهرموويانه ويستي خوته پي يه ڪان ده شوي يان مهسحي ده ڪي، ٺهه بڙ چوونه ش ده دري ته پال ٺيبن جه ريري ته بهري و ٺه و زاعي و ٺه وري و ههندي له زاناياني تر، به لام بڙ چووني په سهند ٺه وهيه ڪه پي يه ڪان بشوردريت، مه ڪه ر خوف پان گوره وي له پي يه ڪاندا هوو درووسته مهسح بڪريت به مه رجي تايبه تي خوي.

حڪم ي ريز بهندي (الترتيب) له ٺه ندامه ڪاني دهس نوڙدا

ريز بهندي / واته شورڊني ٺه ندامه ڪان له ڪاتي دهس نوڙدا پاش و پيش نه ڪريت.

وته‌ی زانایان

۱- ریزبه‌ندی له ئەندامه‌کانی له‌ش له‌کاتی دەس نوێژدا واجبە لای پیشه‌وا عوسمان و ئیبن عه‌باس و یه‌کێ له‌ ووته‌کانی پیشه‌وا عه‌لی، هه‌روه‌ها ریبازی شافعی و حه‌نابیله‌کانیشه، به‌لگه‌شیان ووته‌ی په‌روه‌ردگاره که فه‌رموو یه‌تی:

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ ﴾ [المائدة ٦] که له‌م ئایه‌ته‌دا ئەندامه‌کانی دەس نوێژ به‌ ریزبه‌ندی باس کراوه.

۲- ریزبه‌ندی له ئەندامه‌کانی له‌ش له‌کاتی دەس نوێژدا واجب نییه لای ئیبن مه‌سعود و یه‌کێ له‌ ووته‌کانی پیشه‌وا عه‌لی، هه‌روه‌ها ریبازی پیشه‌وا مالیک و ته‌وری و حه‌نه‌فیکانیشه، به‌لگه‌شیان ئەوه‌یه که ده‌فه‌رموون خوای گه‌وره به‌ (واو) ی عه‌طف باسی ئەنده‌مه‌کانی له‌شی کردووه له‌ کاتی دەس نوێژدا، وه‌ (واو) ی عه‌تفیش بو‌ ریزبه‌ندی نییه، هه‌روه‌ها پیشه‌وا ئەلبانیش فه‌رموو یه‌تی ریزبه‌ندی له ئەندامه‌کانی له‌ش له‌کاتی دەس نوێژدا سونه‌ته.

پایه‌کانی دەس نوێژ (أركان الوضوء)

- ۱- شوشتنی هه‌موو دەم و چاو،
- ۲- شوشتنی ده‌سته‌کان هه‌تا ئەنیشک،

۳- سړینی (مه سحی) سهر،

۴- شوشتنی پئی یه کان هه تا قوله پئی.

جیاوازی نیوان پایه و (زکن) مهرج و (شرط) پیویستی و (واجب) سونهت (سنه)

۱- پایه (زکن) و مهرج (شرط): ئه گهر ئه نجام نه دریت له په رسته کاندا ئه وه پوچهل ده بیته.

۲- پیویستی (واجب): ئه گهر ئه نجام نه دریت له په رسته کاندا ئه وه پوچهل نایته وه، به لام که سه که تا ونبار ده بی به ئه نجام نه دانی.

۳- سونهت: ئه گهر ئه نجام نه دریت له په رسته کاندا پاداشتی له سهر وهرده گریت، به لام گهر ئه نجام نه دریت تا ونبار نایت.

هه لوه شینه ره وه کانی دهس نویتژ (نواقص الوضوء)

۱- ئه وانیه له پاش و پیشی مروف دهرده چیت، وه کو: (میز- پیسی- مه نی- وه دی- مه زی- بوون- دهنگ- ئه مانه دهس نویتژ ده شکینن به تیکرای زانایان).

*مه نی/ئهو ئاوه یه که له کاتی جووت بوون (جماع) یان ئاره زوو (شه هوهت) بهرزیدا دهرده چیت، که خو شتنیش ده که ویتته سهر که سه که.

*مه زي/ ئه و ئاوه یه که له کاتی بیرکردنه وه یان یاری کردن له گه ل خیزان دهر ده چیت.

*وه دی/ ئه و ئاوه یه که له پاش میز دهر ده چیت، به بی شه هوه ت.

ههروه ها ئه وانه ش که کهم جار له مروقه وه دهر ده چیت وه کو(خوین-کرم-بهرد- یان هه ر شتیکی تری ها و شیوه ی ئه مانه، لای زوربه ی زانایان ده س نویتز ده شکین، به لام لای هه ندی له زانایانیش ئه م شتانه ده س نویتز ناشکین.

۲- خه وی قول به جورئ که سه که ئاگای له خوی نه بیت.

۳- نه مانى عه قل و ژیری به له هوش خۆچوون بیت یان به نه خۆشى یان به سه ر خۆشى یان هه ر هۆکاریکى تر بیت، هه ر وه کو پیشه وا نه وه وی

فه رموو یه تی: ئومه ت (أمة) کۆکن له سه ر ئه وه ی که ده س نویتز ده شکیت به شیئی و له هوش خۆچوون.

ئه و شتانه ی که زانایان را جیاوازیان هه یه له سه ری که ئایا ده س نویتز ده شکینیت یان نا

۱- ده ست دان له ئافره ت: -زانایان جیاوازیان هه یه که ئایا ده س دان له ئافره ت ده س نویتز ده شکینیت یان نایشکینیت دابه ش بوون بۆ سی بۆچوون:-

أ- لای پیشهوا ئه بو حه نیفه و ئیبن ته مییه و ئیبن عوسه یمین و یه کیک له ووته ی حه نابیله کان ناشکییت.

ب- لای شافعییه کان و پرووکه شه کان (ظاهریه) و ئیبن عومهر و ئیبن مه سعود ده شکیت.

ج- لای پیشهوا مالیک و یه کی له ووته کانی حه نابیله کان ئه گهر به ئاره زوو (شهوة) بوو دهس لیدانه که ده شکیت، وه به پیچه وانه وه ئه گهر به ئاره زوو وه نه بوو ناشکییت.

۲- دهست دان له عه وره تی خو ت به بی جل: زانایان را جیاوازیان هیه له سه ر دهست دان له عه وره ت به بی جل، ئایا دهس نویژ ده شکیت یان نا، به لام رای په سه ند ئه وه یه ئه گهر دهس لیدانه که به ئاره زوو وه بوو ده شکیت، ئه گهر به ئاره زوو وه نه بوو ناشکییت، ئه مهش کوکراوه ی نیوان فه رمووده کانه.

۳- پشانه وه: زانایان جیاوازیان هیه له سه ری، که ئایا پشانه وه دهس نویژ ده شکیت یان نا، به لام بو چوونی په سه ند ئه وه یه که دهس نویژ ناشکییت، چونکه هیچ به لگه یه کی جیگیر نه هاتوو له سه ری یان له م بواره دا.

۴- خواردنی گوشتی ووشتر: زانایان را جیاوازیان هیه له سه ری ئایا خواردنی گوشتی ووشتر دهس نویژ ده شکیت یان نا، لای زوربه ی زانایان دهس نویژ ناشکییت، به لام

فهرموویانه سونه ته دهس نویژی بۆ هه لېگیری، که بۆچوونی
پیشه و (ئه بو حه نیفه و مالیک و شافعیه)، به لام رای په سه ند
ئه وه یه که دهس نویژ ده شکینیت، له بهر فهرمووده که ی جابری
کورپی سه مه ره که فهرمویه تی

(أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ (ﷺ): قَالَ أَتَوْضَأُ مِنَ لُحُومِ الْإِبِلِ؟ قَالَ: نَعَمْ)١،

واته/پیاویک پرساری له پیغه مبهری خودا (دروودی خوی
له سه ر بی) کرد: فهرمووی دهس نویژ بگرم له گوشتی وشتر،
پیغه مبهری خوا (دروودی خوی له سه ر بی) فهرمووی: به لی.

* ههروهه ها به شه کانی تری ووشتر وهک (جگه ره که ی-
سه پله که ی-به زه که ی-مه رگه که ی) هه مان حوکمی گوشته که ی
هه یه.

حوکمی دهس نویژگرتن له شیری وشتر

به هه مان شیوه زانایان سی بۆچونی جیاوازیان هه یه له سه ر
خواردنی شیری وشتر:

١-خواردنی شیری ووشتر دهس نویژ ده شکینیت، هه ر
وه کو گوشته که ی، ئه مه ش ووتیه که له ووته کانی هه نایله کان.

٢-دهس نویژگرتن له کاتی خواردنی شیری وشتر دا سونه ته،
به پیی بۆچوونی ئیبن ته مییه و شیخ عوسه یمین.

(١) أخرجه مسلم (٣٦٠) وابن ماجه (٤٩٥).

۳-خواردنی شیرى ووشتر دەس نويژ ناشکينيت، که بۆچوونى
زۆرى زانايانه، فهرموويانه ئەو فهرمودانهى که هاتوون باس
له هه لگرتنى دەس نويژ دهکهن له شیرى ووشتر لاوازن، ئەم
پایهش په سهنده، والله أعلم.



پایه‌ی دووم

نوویژ نه‌نجام دان

به ته گانی ئەم به شه

- ۳۶ وکمی ئەو کەسهی نوێژ ئەنجام نادات
- ۳۷ هه رجه گانی نوێژ ئەنجام دان
- ۳۷ ته گانی نوێژ
- ۳۸ وکمی کەسێ پێش هاتنی کاتی نوێژ، نوێژ ئەنجام بدات ...
- ۳۹ وکمی ئەو کەسهی نوێژ ئەنجام دەدات و گومانێ له هاتنی ..
- ۳۹ وکمی ئەوه کەسهی نوێژ دوا دەخات و ههتاوهکو کاتهکە نامینیت
- ۴۲ کەسێ کاتدا دروسته روو نه کرێته قیبله
- ۴۳ پۆرینی نیهت له ناو نوێژدا
- ۴۶ ییاوازی نیوان نیهتی ئیمام و مهئمووم
- ۴۸ یه گانی نوێژ (أركان الصلاة)
- ۵۴ وچهل کهره وه گانی نوێژ (مبطلات الصلاة)
- ۵۶ وئێژی به کۆمهڵ (الصلاة الجماعة)
- ۵۶ وکمی نوێژی به کۆمهڵ بو پیاوان
- ۵۸ وئێژی به کۆمهڵ به چهند کەس داده مه زریت
- ۵۸ ووبار کردنه وهی نوێژی به کۆمهڵ بو ئەو کەسانهی ..
- ۵۹ وکمی ده رچوونی ئافرهت بو نوێژی به کۆمهڵ له مزگه وتدا
- ۶۰ هه یشتن به نوێژی کۆمهڵدا (إدراك الجماعة)
- ۶۱ هه یشتن به رکات دا (إدراك الركعة)
- ۶۲ یێشکه وتنی ئیمام (مُسَابِقَةُ الإِمَام)
- ۶۴ واکه وتن له ئیمام
- ۶۴ هه هۆکارانهی (عذر) که دروسته نوێژی به کۆمهڵ ئەنجام نه دریت
- ۶۶ پۆکردنه وهی دوو نوێژ (الجمع بين الصَّلَاتَيْنِ)
- ۶۷ هه وانیهی درهنگ دین بو نوێژی به کۆمهڵ له کاتی کدا ئیمام ..

یه‌کیکی تر له پایه‌کانی ئیسلام نوێژ ئه‌نجام دانه‌که دووهم پایه‌یه، خوای گه‌وره‌ فهرزی کردوو له‌سه‌ر پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی (دروودی خوای له‌سه‌ربێ) راسته‌وه‌خۆ له‌لایه‌ن خۆیه‌وه‌ له‌شه‌وپه‌ویدا (ئیسرا و میعراجدا) هه‌ر له‌به‌ر ئه‌مه‌یه‌ نوێژ ئه‌نجام دان گه‌وره‌ترین پایه‌ی ئیسلامه‌ له‌ دوا‌ی شایه‌تومان (شهادة)، خوای گه‌وره‌ یارمه‌تی ده‌رمان بی‌ت بو‌ ئه‌نجام دانی نوێژه‌کانمان.

هوکمی ئه‌و که‌سه‌ی نوێژ ئه‌نجام نادات

هه‌ر که‌سه‌ی نوێژ ئه‌نجام نه‌دات و برپا‌ی به‌ واجب بوونی نوێژ نه‌بی‌ت، ئه‌وه‌ ئه‌و که‌سه‌ بێ باوه‌رپه‌ به‌ تیکرا‌ی زانایان، به‌لام زانایان را جیا‌وازیان هه‌یه‌ له‌سه‌ر ئه‌و که‌سه‌ی که‌ نوێژ ئه‌نجام نادات له‌به‌ر سستی و ته‌مبه‌لی، له‌کاتی‌کدا برپا‌ی به‌ واجب بوونی هه‌یه، که‌ ئایا بێ باوه‌رپه‌ یان نا:-

١- لای زۆربه‌ی زانایان ئه‌و که‌سه‌ی نوێژ ئه‌نجام نادات له‌ به‌ر ته‌مبه‌لی بێ باوه‌ر نییه، به‌لام تاوانباره‌و تاوانی گه‌وره‌ی ئه‌نجامداوه، که‌ ئه‌مه‌ش بو‌چوونی پیشه‌وایانی وه‌کو (ئه‌بو حه‌نیفه و شافعی و مالیکیه)، ووته‌یه‌کی پیشه‌وا ئه‌حمه‌دیشه.

٢- ئه‌و که‌سه‌ی نوێژ ئه‌نجام نادات له‌به‌ر ته‌مبه‌لی وه‌برپا‌ی

به واجب بوونیشی ههیه بی باوه ره و دهرچووه له ئاینی ئیسلام، ئەمهش بۆچوونی سه عیدی کورپی جوبهیر و شه عیبی و نه خه عی و ئەوزاعی و ئیسحاق و ئیبن مومبارهک و ووتهیه کی پیشهوا ئەحمه دیشه.

مهرجه کانی نویژ ئەنجام دان

یه که م/کاته که ی:- وه کو خوی گه وره فه رموو یه تی:

﴿إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَّوْقُوتًا﴾ [النساء ١١٣] واته / به راستی نویژ ئەنجام دان فه رزکراوه له سه ر برواداران، وه کاتی دیاری کراوی خوی هه یه، که له که یه وه ده ست پیده کات و له که یدا کۆتایی دیت.

کاته کانی نویژ

أ- نویژی به یانی:- ده ست پیده کات له دهر که وتنی کازیوهی راستی به یانی (الفجر الصادق) هه تا رۆژ هه لاتن.

ب- نویژی نیوه رۆ:- ده س پیده کات له کاتی لادانی رۆژ (خۆر) له ناوه راستی ئاسمان هه تا سیبه ری هه موو شت وه کو خوی لیدیت.

ج- نویژی عه سر:- یه که م کاتی ئەوه یه که سیبه ری هه موو شتیک هه ندی له سیبه ری خوی زیاتر بیت، وه کۆتا کاتیشی هه تا کو خۆر ئاوا بوونه.

د-نویژی شیوان (مغرب):-یه کهم کاتی ئه وهیه که خور ئاوا بییت، وه کوتا کاتیشی هه تاوه کو نه مانی سوورای خوره، ئه گهر به کاتیش لیکبدریته وه یان کات بکهینه پیوهر ئه وه کات ژمیرو چاره کیک تا کات ژمیرو نیویک ده پروات.

ه-نویژی خه و تنان (عشاء):- یه کهم کاتی ئه وهیه که سوورایی خور له پاش خور ئاوا بوون نه مینیت، وه کوتا کاتیشی هه تا وه کو نیوه شه وه، لای هه ندی له زانایانیش هه تا کو ده رکه وتنی سپیدهیه- به ربه یان (الفجر) ه. ئه م کاتانهش که باس کران یه کیکه له مهرجه کانی نویژ ئه نجام دان، هه ر له بهر ئه مه یه نویژ ئه نجام دان پیش کاته که ی دروست نییه، به تیکرای زانایان، وه زانای پایه بهرز ئیین عوسه یمینیش فه رموویه تی: هه ر که سی نویژ ئه نجام بدات و ته کبیره ی ئیحرام بکات پیش کاته که ی پاشان دوا ی ته کبیره ی ئیحرام یه کسه ر کاتی نویژه که دهس پی بکات نویژه که ی دروست نییه، چونکه پیش کاته که ی دهستی پی کردوه.

حوکمی که سی پیش هاتنی کاتی نویژ، نویژ ئه نجام بدات به نه زانین پاشان بو ی ده ر بکه ویت که کاته که ی نه هاتوه؟

زانایان دوو بوچوونیان هه یه له م بواره دا:-

۱- فه رموویانه ئه گهر که سی نویژی ئه نجام دابیت پیش

کاته‌که‌ی به‌نه‌زانین یان به له‌بیر چوونه‌وه، ئه‌وه ده‌بیټ
نویژه‌که‌ی ئه‌نجام بداته‌وه ئه‌گه‌ر کاته‌که‌ی مابوو، وه‌ئه‌گه‌ر
کاته‌که‌ی نه‌مابوو نویژه‌که‌ی دووباره‌ناکاته‌وه، ئه‌م بۆ چوونه‌ش
یه‌کیکه له ووته‌کانی پیشه‌وا مالیک.

۲- ده‌بیټ نویژه‌که‌ی دووباره بکاته‌وه ئه‌گه‌ر کاته‌که‌ی مابیت
یان نه‌ما بیټ، لای زۆربه‌ی زانایان وه‌کو ئیبن عومه‌رو زوه‌ری
و ئه‌وزاعی و پیشه‌وا شافعی و ئه‌حمه‌د و یه‌کیکه له وته‌کانی
پیشه‌وا مالیک.

حوکمی ئه‌وه که‌سه‌ی نویژ نه‌نجام ده‌دات و گومانی له هاتنی کاته‌که‌ی هه‌یه

پیشه‌وا عه‌بدول به‌ر(ره‌زای خوای لی بیټ) فه‌رموو یه‌تی:-
موسلمانان تیکرا له‌سه‌ر ئه‌وه‌ن ئه‌گه‌ر که‌سه‌ی نویژ نه‌نجام
بدات و گومانی هه‌بیټ، ئایا کازیوه یان سپیده‌ی به‌یانی (الفجر
الصادق) ده‌رکه‌وتوو یان نا ئه‌وه نویژه‌که‌ی دروست نییه‌و
دانامه‌زریټ. *هه‌ی گومانی که‌ له‌ ئه‌سه‌ر ئیسلام هه‌یه*

حوکمی ئه‌وه که‌سه‌ی نویژ دوا ده‌خات و هه‌تاوه‌کو کاته‌که‌ی نامینیت

۱- ئه‌گه‌ر که‌سه‌ی نویژ نه‌نجام نه‌دات به هۆی هۆکاریکه‌وه
بیټ هه‌تا کاته‌که‌ی نامینیت، ئه‌وه هه‌ر کاتیک هۆکاره‌که‌ی
نه‌ما نویژه‌که‌ی نه‌نجام ده‌دات و نویژه‌که‌شی ته‌واوه وه‌کو

ئەو کەسە وایە کە لە کاتی خۆیدا نوێژەکەى ئەنجامداوە.

ئەو ھۆکارانەش وەکو ئەمانە:-

أ- لەبیرچوونەو، ب- خەوتن، ج- نەزانین، د- زۆر لى کردن واتە بەزۆر پى لى بگيریت کە نوێژەکەى ئەنجام بدات.

۲- ئەگەر کەسى نوێژ ئەنجام نەدات بەبى ھۆکار واتە بە ئەنقەست لە کاتی خۆیدا ھەتا وەکو کاتەکەى نامینى، ئەو زانایان کۆکن لەسەر ئەوێ کە تاوانبارە و تاوانى گەرەى ئەنجام داوە، وە لای ھەندى لە زانایانیش لە بازنەى ئیسلام دەردەچیت بەو کارەى، وە بى باوەر دەبیت، بەلام پاي پەسەند ئەوێە کەبى باوەر نابى بەم کارەى کە پاي زۆرى زانایانە، پاشان زانایان پا جیاوازیان ھەیە کە دەبى نوێژەکەى دووبارە بکاتەوہ یان نا؟

لای زۆربەى زانایان دروستە نوێژەکەى دووبارە بکاتەوہ، وە لای ھەندى لەزانایانى تر درووست نیە نوێژەکەى دووبارە بکاتەوہ، وە ئەگەر دووبارەشى بکاتەوہ لى ی وەرناگیریت، لەوانە زانایى پایەبەرز ئیبن عوسەیمین فەرموویەتى: ئەگەر ھەزار جار نوێژەکەى دووبارە بکاتەوہ لى وەرناگیرى، ئیلا دەبیت پەشیمان بیتەوہ لەو کارەى و جاریکى تر دووبارەى نەکاتەوہ بۆ ئەوہى خواى گەرە لى خوش بیت.

دووہم / پاکیتی:- یەکى تر لەمەر جەکانى نوێژ دەس نوێژە، کە نوێژ بەبى دەس نوێژ دانامەزیت، وەکو پیغەمبەرى خودا (درووی خواى لەسەر بى) فەرموویەتى:

(لَا يَقْبَلُ اللَّهُ صَلَاةَ أَحَدِكُمْ إِذَا أَحْدَثَ حَتَّى يَتَوَضَّأَ)¹. واته/خوای گه‌ورزه نوژیژی که‌سیک وه‌رناگریت کاتی توشی بی دهس نوژیژی ده‌بیته هه‌تاکو دهس نوژیژ نه‌گریته.

هه‌روه‌ها پاکیتی لاشه‌یه له‌ش گرانی (جنابة)، هه‌روه‌ها پاکیتی لاشه و جل و به‌رگ و شوینی نوژیژه‌که‌ش له‌پییسی مه‌رجه بو ته‌واویه‌تی نوژیژ، هه‌ر چه‌نده لای هه‌ندی له زانایان پاکیتی لاشه و جل و به‌رگ و شوینی نوژیژه‌که له‌پییسی مه‌رج نییه بو ته‌واویه‌تی نوژیژ، به‌لکو پیویسته (واجب) بو ئه‌نجام دانی نوژیژ واته که‌سه‌که پیی تاوانبار ده‌بی نه‌ک نوژیژه‌که‌ی دانامه‌زریته.

سی یه‌م/دایوشینی عه‌وره‌ته: یه‌کیکی تر له مه‌رجه‌کانی نوژیژ، دایوشینی عه‌وره‌ته، که نوژیژ ئه‌نجام دان به‌بی دایوشینی عه‌وره‌ته دانامه‌زریته، که دایوشینی عه‌وره‌ته بو پیاوان له نیوان ناوک هه‌تا وه‌کو ئه‌ژنوییه، وه‌کو پیغه‌مبه‌ر(دروودی خوای له‌سه‌ربی) فه‌رموویه‌تی:

[مَابَيْنَ السُّرَّةِ وَالرَّكْبَةِ عَوْرَةٌ]². به‌لام بو ئافره‌تان هه‌موو لاشه‌یه‌تی جگه له روومه‌ته و هه‌ردوو ده‌ستی.

چواره‌م/پوو‌کردنه پوو‌گه (قیبله):- پوو‌کردنه قیبله یه‌کیکی تره له مه‌رجه‌کانی نوژیژ، چونکه خوای گه‌وره فه‌رمانی کردوو هه‌ر بکه‌ینه پوو‌گه (قیبله) هه‌ر وه‌کو فه‌رموویه‌تی:

(۱) أخرجه البخاري برقم (۱۳۵) ومسلم (۲۲۵)

(۲) أخرجه أبو داود برقم (۴۹۶)، وحسنه الألباني

﴿وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ
وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ﴾ [البقرة ١٥٠] واته/هه
کاتی که له مال دهرچوویت و له سه فهدا بوویت پروو بکه ره
که عبه ی پیروژ وه ئیوهش ئه ی موسلمان هه رکاتی که له هه
شوینی که بوون ئه وا پروو بکه نه که عبه ی پیروژ.

له سی کاتا دروسته پروو نه کریته قیبله

نه خوشی + ترسی + گه سی

أ/ ئه گه که سه که نه توانیت پروو بکاته پرووگه وه کو نه خوشی،
هه ره وه کو په روه رده گار فه رموو یه تی:

﴿فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ وَأَسْمِعُوا وَأَطِيعُوا وَأَنْفِقُوا خَيْرًا لِّأَنْفُسِكُمْ
وَمَنْ يُوقْ شَحْحَ نَفْسِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ [التغابن ١٦]
واته/خوپاریزبن و ته قوای خوای گه وره بکه ن هه رچه ندی
له تواناندا هه یه.

ب/ له کاتی ترسی زوردا وه کو که سی که دوژمن به دوایدا بیته
یان له کاتی جهنگدا بیته، له م کاتاندا دروسته نویژ بکات
به بی پروو کردنه قیبله چ به پیاده بیته یان به سواری بیته، وه کو
خوای گه وره فه رموو یه تی:

﴿فَإِنْ خِفْتُمْ فَرِجَالًا أَوْ رُكْبَانًا﴾ [البقرة ٢٣٩] ئه گه ره هاتوو
له کاتی جهنگدا بوون وه ترستان له سه ره بوو ده توانن نویژه کان
ئه انجام بدهن به پیاده بون یا خود به سواری، وه پرووتان له
پرووگه بوو یان نا، وته ی (فَإِنْ خِفْتُمْ) ووته یه کی گشتی یه
هه موو ترسی که ده گه ریته وه.

ج/ له کاتی نویژی سونه تدا له سه فهدا دروسته نویژ ئەنجام بدریت و پروو له قیبله نه کریت، چ له ناو فرۆکه دا بی یان به سواری ئۆتۆمبیل بیت یا خود به سواری ئاژهل بیت، له م سئ کاته دا دروسته نویژ ئەنجام بدریت، به بی ئه وهی پروو له قیبله بکریت، پروو له هه ر شوینیک بکریت دروسته و ئاساییه.

تییینی // ئه و که سه ی که نازانیت پروو که (قیبله) پرووی له کوئ یه یان له چ شوینیکه دایه، پیویسته هه ول بدات و بگهریت بو دۆزینه وهی قیبله پاشان نویژه که ی ئەنجام بدات، به لام ئه گه ر دوا ی ئەنجام دانی نویژه که ی بو ی ده رکه وت هه له ی کردووه له پروو کردنه قیبله ئه وه پیویست نییه له سه ری نویژه که ی بگهریته وه، والله اعلم.

پینجه م/ نیه ت هینان: - نیه ت هینان یه کیکی تره له مه رجه کانی نویژ، چونکه نویژ ئەنجام دان به بی نیه ت دانامه زریت، هه ر وه کو پیغه مبه ری خودا (دروودی خوا ی له سه ربی) فه رموو یه تی:

(إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ) أخرج البخاري ومسلم. واته / به دلنیا ییه وه وه رگرتنی کرده وه کان به پیی نیازه کانه.

گۆرینی نیه ت له ناو نویژدا

گۆرینی نیه ت له ناو نویژدا چه ند شیوازیکی هه یه:-

۱- گۆرینی نیه ت له نویژیکی فه رزه وه بو نویژیکی فه رزی تر، وه کو که سی نویژی عه سر ئەنجام ده دات، پاشان له ناو

نویژہ کہ دا بیری دہکے ویتہ وہ کہ نویژی نیوہ پوی نہ کردوہ۔
 یہ کسےر نیہ تی دہگوری بؤ نویژی نیوہ پوی، نہم نیہ ت گورینہ
 دروست نییہ و ہر دوو نویژہ کہ شی پی پوچھل دہ بیتہ وہ۔
 چونکہ نویژی یہ کہ می تہ واو نہ کردوہ، وہ نویژی دوومیشی
 لہ سہرہ تاوہ دہست پی نہ کردوہ۔

۲- لہ نویژی فہرزہ وہ بؤ نویژی سونہ ت بہ ہمان شیوہ لہ
 نویژی سونہ تہ وہ بؤ نویژی فہرز دروست نییہ، وہ کو کہ سی
 نویژیکی فہرزی بہ تہ نہا نہنجام دابیت، پاشان کومہ لیک دہ بینی
 نویژی بہ کومہ ل نہنجام دہ دہن، یہ کسےر نیہ تہ کہ ی دہگوریت
 بؤ نویژی سونہ ت بؤ نہ وہ ی لہ گہ ل نہ واندا نویژہ کہ ی بہ
 کومہ ل نہنجام بدات۔

۳- لہ سونہ تیکی دیاری کراوہ وہ (المقید) بؤ سونہ تیکی دیاری
 کراوی تر، وہ کو کہ سی نویژی سہ لاوی مزگہ وت (التحیة
 المسجد) بکات پاشان نییہ تی بگوریت بؤ سونہ تی بہ یانی،
 کہ نہمہش بہ ہمان شیوہ دروست نییہ، چونکہ ہر دوو
 نویژہ کہ دانہ مہزراوہ۔

۴- لہ سونہ تیکی رہا (المطلق) بؤ سونہ تیکی دیاری
 کراو (المقید)، وہ کہ کہ سی نویژی سونہ تی رہا بکات پاشان
 نییہ تی بگوریت بؤ نویژی بہ یانی کہ بیری دہکے ویتہ وہ
 سونہ تی بہ یانی نہنجام نہ داوہ، کہ نہمہش بہ ہمان شیوہ
 دروست نییہ۔

۵- لہ سونہ تیکی دیاری کراو (المقید) نیہ ت بگوری بؤ

سونه‌تیکی ره‌ها (المطلق)، وه‌ک که‌سی نویژی سونه‌تی ده‌س
نویژ ئه‌نجام بدات، پاشان نیه‌تی بگۆرئ بۆ سونه‌تی ره‌ها، ئه‌م
شیوازه دروسته‌. (والله‌اعلم)

6- له‌پیش نویژی-ئیمامه‌تییه‌وه‌ نیه‌ت بگۆرئ بو مه‌ئموومی،
ئه‌م شیوازه‌ش دروسته‌، له‌به‌ر رووداو‌ه‌که‌ی ئه‌بو به‌کر(ره‌زای
خوای لیبی) کاتی پیش نویژی ئه‌نجام ده‌دا بۆ هاوه‌لان له‌و
کاته‌دا پیغه‌مبه‌ری خوا(دروودی خوای له‌سه‌ربی) هاته
مزگه‌وته‌وه‌، که‌ ئه‌بو به‌کر(ره‌زای خوای لیبی) هه‌ستی کرد
پیغه‌مبه‌ری خوا(دروودی خوای له‌سه‌ربی) هاته‌ مزگه‌وته‌وه‌،
ده‌ست به‌جئ گه‌رایه‌ دواو، به‌لام پیغه‌مبه‌ری خوا(دروودی
خوای له‌سه‌ربی) ئاماژه‌ی پیدا که‌ له‌ شوینی خۆی نه‌جولیت.

7- له‌ مه‌ئموومییه‌و بۆ پیش نویژ(ئیمامه‌ت) وه‌کو ئه‌وه‌ی
پیشه‌وا رووداویکی به‌سه‌ر بی نه‌توانیت نویژه‌که‌ی ئه‌نجام
بدات، دروسته‌ که‌سی برواته شوینی ئیمام و نیه‌تی بگۆریت
بۆ ئیمامه‌ت.

8- دروسته‌ که‌سی که‌ به‌ته‌نها نویژ ئه‌نجام ده‌دات نیه‌تی
بگۆرئ بۆ ئیمامه‌تی، وه‌کو ئه‌وه‌ی که‌سی که‌ به‌ ته‌نها نویژ
ئه‌نجام ده‌دات که‌سیکی تر بیته‌ به‌ ته‌نیشتییه‌وه‌ بۆستی و
شوینی بکه‌ویت (ئیقتدای) پیوه‌ بکات و بیکه‌نه‌ کۆمه‌ل (جماعه‌).

9- گۆرینی نیه‌ت له‌ مه‌ئموومییه‌ته‌وه‌ بۆ ته‌نهایی، وه‌کو
که‌سی ئازاری بۆ دروست بیته‌ نه‌توانی نویژه‌که‌ی به‌ کۆمه‌ل
ئه‌نجام بدات، یان له‌به‌ر زۆر درێژکردنه‌وه‌ی نویژه‌که‌ له‌لایه‌ن

ئیمامه وه، له م کاته دا دروست مه ئمووم نیه تی بگۆرێ بۆ ته نه ای و نوێژه که ی به ته نه ا ئه نجام بدات، له بهر پوودا وه که ی مه عازی کورێ جه به ل که مه عاز پێش نوێژی ده کردو نوێژه که ی درێژ کرده وه، پیاویک جیا بوه وه له جه ماعت و نوێژه که ی به ته نه ا ئه نجام دا، پاشان شکایه تی هینایه لای پیغه مبه ری خوا (دروودی خوای له سه ربی) له کاره که ی مه عاز، پیغه مبه ری خوا (دروودی خوای له سه ربی) فه رمووی: ئه ی مه عاز ئه ته ویت خه لکی به فیتنه دا به یت.

جیاوازی نیوان نیه تی ئیمام و مه ئمووم

جیاوازی نیوان نیه تی ئیمام و مه ئمووم چهند شیوازیکی هه یه:-

۱- لای هه موو زانایان دروسته که سی نوێژی سونه ت ئه نجام بدات له دوا ی که سی که وه که نوێژی فه رز ئه نجام ده دات.

۲- ئه نجام دانی نوێژی فه رز له دوا ی که سی که وه که نوێژی سونه ت ئه نجام ده دات، وه کو ئه وه ی که سی له په مه زاندا دیته مزگه وته وه نوێژ عیسا ئه نجام درا وه، ئایا دروسته بۆی نوێژی خه وتنانی (عشاء) ئه نجام بدات له دوا ی ئیمامه وه که نوێژی ته راویح ئه نجام ده دات، ئه مه ش لای زانایان را جیاوازی هه یه ئایا دروسته یان نا؟ لای هه ندی زانایان دروست نییه و نابیت نوێژی مه ئمووم له نوێژی ئیمام به رزتر بیت، به لام رای په سه ند ئه وه یه که دروسته له بهر کاره که ی مه عازی کورێ

جه‌به‌ل که له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌ری خوا (دروودی خوای له‌سه‌ربین) نویژی خه‌وتنانی ئه‌نجام ده‌دا، پاشان که ده‌گه‌رایه‌وه بو ماله‌وه ئیمامه‌تی بو که‌س و کاره‌که‌ی ئه‌نجام ده‌دا، له‌کاتی‌کدا نویژه‌که‌ی مه‌عاز سونه‌ت بوو، به‌لام که‌س و کاره‌که‌ی نویژی خه‌وتنانیان ئه‌نجام ده‌دا.

۳- ئه‌نجام دانی نویژی فه‌رز له‌ دوا‌ی ئیمامی‌که‌وه که نویژی فه‌رزیک‌ی تر ئه‌نجام ده‌دات، وه‌کو که‌سیک که نویژی نیوه‌ر‌و‌ی ئه‌نجام نه‌داوه له‌ دوا‌ی ئیمامی‌که‌وه ئه‌نجامی ده‌دات که ئیمامه‌که نویژی عه‌سر ئه‌نجام ده‌دات، ئه‌م کاره‌ دروسته‌ چونکه مه‌رج نییه‌ نیه‌تی ئیمام و مه‌ئمووم یه‌ک بی‌ت.

تییینی: //

أ- ئه‌گه‌ر نویژی مه‌ئمووم ژماره‌ی ر‌کاته‌کانی زیاتر‌بوو له‌ نویژی ئیمامه‌که، ئه‌وه له‌م کاته‌دا که ئیمامه‌که سه‌لامی دایه‌وه، مه‌ئمووم هه‌ل‌ده‌ستیت‌ه‌وه چه‌ند ر‌کاتی مابیت ئه‌نجامی ده‌داته‌وه، وه‌کو که‌سیک که نویژی عه‌سر ئه‌نجام بدات له‌ دوا‌ی ئیمامی‌که‌وه که نویژی مه‌غریب ئه‌نجام ده‌دات.

ب- ئه‌گه‌ر نویژی مه‌ئمووم ژماری ر‌کاته‌کانی (ر‌کعات) که‌متر بی‌ت له‌ نویژی ئیمام، وه‌کو که‌سیک نویژی شیوان (مغریب) ئه‌نجام بدات له‌ دوا‌ی ئیمامی‌که‌وه که نویژی خه‌وتنان (عیشا) ئه‌نجام ده‌دات ئه‌م کاره‌ لای هه‌ندی له‌ زانیان دروست نییه‌، چونکه جیابوونه‌وه له‌ ئیمام ر‌ووده‌دات ده‌بی‌ت مه‌ئمووم له‌

رکاتی سئ یه له گه له ئیمام جیابیته وه وه ته حیات بخوینیت و سه لام بداته وه، به لام لای هندی له زانیانی تری وه کو ئیبن تهیمییه و ئیبن عوسه یمین دروسته، ئەم کاره ئەنجام بدریت ئەگەر چ جیابوونه وه له ئیمامیش پروو بدات.

٤- که سئ که له شوینی خۆیه تی (موقیمه) نوێژ ئەنجام بدات له دواي که سیکه وه که موسافیره، که نوێژی موسافیر دوو رکاته له نوێژه چوار رکاتیه کاند، ئەم کاره دروسته به لام ده بیته مه ئوم هه ستیته وه ئەو رکاتانه ی که ماوه ئەنجامی بدات.

٥- که سئ که له سه فه ردايه نوێژ ئەنجام بدات له دواي ئیمامیکه وه که له شوینی خۆیدایه، ئەم کاره ش دروسته به لام ده بیته موسافیره که نوێژه که ی کورت نه کاته وه وه به ته واوی ئەنجامی بدات له گه له ئیمامدا، له بهر فه رموده که ی ئیبن عومه ر:

(أَنَّهُ كَانَ إِذَا صَلَّى مَعَ الْإِمَامِ صَلَّى أَرْبَعًا، وَإِذَا صَلَّى وَحْدَهُ صَلَّى رَكْعَتَيْنِ)!

واته/ ئیبن عومه ر کاتی له سه فه ردا بووايه، ئەگەر له گه له ئیمام نوێژی ئەنجام بدایه چوار رکاتی ئەنجام دها، به لام ئەگەر به ته نها نوێژی ئەنجام بدایه دوو رکاتی ئەنجام دها، واته کورتی ده کرده وه.

پایه کانی نوێژ (أركان الصلاة)

نوێژ ئەنجام دان چهند پایه یه کی هه یه، که به بی ئەو پایانه

(١) أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ بِرَقْمِ (٦٩٤).

نویژ دانامه‌زری، ئەگه‌ربه‌ئنه‌ست ئەنجام نه‌دریت، به‌لام
 ئەگه‌ربه‌ نه‌زانیان یان به‌له‌بیرچوونه‌وه ئەنجام نه‌درا ئەوه
 ته‌نها ئەو رکاته دانامه‌زراوه که پایه‌کافی تیدا ئەنجام نه‌دراوه،
 لای زۆربه‌ی زانایان.

پایه‌کافی نویژ ده (۱۰) دانه‌ن:-

۱- پایه‌ی یه‌که‌م (الله اکبر)ی ده‌س پیکردنی نویژ (تکبیرة الاحرام):
 (الله اکبر)ی ده‌س پیکردنی نویژ که پیی ده‌وتریت (تکبیرة الاحرام)
 یه‌کیکه له پایه‌کافی نویژ، که نویژ به‌بی ئەو دانامه‌زریت، لای
 زۆربه‌ی زانایان، به‌لام لای پیشه‌وا ئەبو حنیفه (تکبیرة الاحرام)
 مه‌رجه (شرط)ه بۆ نویژ، چونکه له ده‌ره‌وه‌ی نویژه، به‌لام
 رای په‌سه‌ند یه‌کیکه له پایه‌کافی نویژ وه‌کو زۆربه‌ی زانایان
 فه‌رموویانه.

۲- وه‌ستان به‌پیوه (القیام):- وه‌ستان به‌ پیوه له نویژه
 فه‌رزه‌کاندا بۆ که‌سی که توانای هه‌بی، یه‌کیکه له پایه‌کافی نویژ
 به‌لای هه‌موو زانایانه‌وه، خوای گه‌وره فه‌رموویه‌تی:

﴿وَقَوْمُوا لِلَّهِ قَنِينًا﴾ [البقرة ۲۳۸] واته/به‌مل که‌چییه‌وه بۆ
 خوای گه‌وره راوه‌ستن.

هه‌روه‌ها له‌به‌ر فه‌رمووده‌که‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا (دروودی
 خوای له‌سه‌ربیی) که فه‌رموویه‌تی: (صَلِّ قَائِمًا فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فَقَاعِدًا،
 فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فَعَلَى جَنْبٍ)'.^۱

(۱) أخرجه البخاری برقم (۱۱۱۷) وأبو داود (۹۵۲) والترمذی (۳۷۲) وابن ماجه (۱۲۲۳) وأحمد
 (۱۹۸۱۹).

واته/ به‌پیوه نویژ ئه‌نجام بده، ئه‌گه‌ر نه‌توانی به‌دانشتته‌وه،
ئه‌گه‌ر هه‌ر نه‌توانی له‌سه‌ر لا‌ته‌نیشته‌ (راکشان).

۳- خویندنی سورته‌ی فاتیه‌ (قراءة الفاتحة):-

خویندنی سورته‌ی فاتیه‌ لای زۆربه‌ی زانایان وه‌کو (مالک و شافعی و ئه‌حمه‌د) پایه‌یه‌که‌ له‌ پایه‌کانی نویژ، ده‌بیته‌ بخویندنیته‌ له‌ هه‌موو رکاتی‌که‌دا، چ له‌ نویژی فه‌رز بیته‌ یان سونه‌ت، وه‌ له‌ نویژانه‌ی که‌ ده‌نگی تیدا به‌رز ده‌کریتته‌وه، وه‌ له‌ نویژانه‌شی که‌ ده‌نگی تیدا به‌رزناکریتته‌وه، له‌به‌ر فه‌رمووده‌که‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا (دروودی خودای له‌ سه‌ر بی) که‌ فه‌رموویه‌تی:

(لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ) ^۱ واته/ نویژی که‌سی ته‌واو نییه‌ که‌ سورته‌ی فاتیه‌ی نه‌خوینیت، هه‌ر چه‌نده‌ لای هه‌ندی له‌زانایان دروسته‌ له‌ نویژانه‌دا نه‌خویندنیته‌ که‌ ده‌نگی تیدا به‌رز ده‌کریتته‌وه له‌ رکاتی یه‌که‌م و دووهمدا وه‌کو نویژی (به‌یانی- شیوان-خه‌وتنان) به‌لام به‌ لای پیشه‌وا ئه‌بو چه‌نیفه‌وه خویندنی سورته‌ی فاتیه‌ پایه‌یه‌که‌ نییه‌ له‌ پایه‌کانی نویژ به‌لکو واجبه‌، وه‌ به‌ هه‌ر ئایه‌تیکی تریش له‌ قورئانی پیروژدا داده‌مه‌زیت له‌ جیاتی سورته‌ی فاتیه‌ وه‌کو: خوی گه‌وره‌ فه‌رموویه‌تی:

﴿ فَاقْرَأُوا مَا تيسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ ﴾ [المزمل ٥٠] واته/ جا چه‌نتان بو‌گونجا ئه‌ونده‌ قورئان بخوینن وشه‌و نویژ بکه‌ن، به‌لام رای په‌سه‌ند ئه‌وه‌یه‌ که‌ خویندنی سورته‌ی فاتیه‌ یه‌کیکه‌ له‌ پایه‌کانی نویژ، وه‌کو زۆربه‌ی زانایان فه‌رموویانه‌.

(۱) أخرجه البخاري برقم (۷۵۶) ومسلم (۳۹۴) وغيرهما.

۴- رکوع بردن (الرکوع): - زانایان کوکن له سهر ئه وهی که رکوع بردن یه کیکه له پایه کانی نویژ، له بهر فهرمووده که ی پیغه مبهری خودا (دروودی خودای له سهر بیته) که فهرموویه تی:

(ثُمَّ ارْكَعْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ رَأْسًا)¹ پیغه مبهری خودا (دروودی خوی له سهر بی) به و پیاوهی فهرمووکه نویژه که ی به جوانی نهجام نه دا، پاشان رکوع به ره ئه و ندهش بمینه ره وه له رکوع هه تا لاشته ئارام ده بیته وه، واته له جولّه ده که ویت.

۵- هه ستانه وه له رکوع (الاعتدال من الرکوع): -

هه ستانه وه له رکوع یه کیکی تره له پایه کانی نویژ، له بهر فهرمووده که ی پیغه مبهری خودا (دروودی خودای له سهر بی) که فهرمووی به پیاوه که:

(ثُمَّ ارْفَعْ حَتَّى تَعْتَدِلَ قَائِمًا)² واته/ پاشان سهر به رزبکه ره وه له رکوع هه تا ریک ده بیته وه به پیوه.

۶- کرنوش بردن (السجود): - زانایان له سهر ئه وه یه که دهنگن که

کرنوش بردن یه کیکه له پایه کانی نویژ، هه ره وه کو خوی که وره فهرموویه تی :

﴿اِرْكَعُوا وَاسْجُدُوا﴾ [الحج ٧٧] واته/ ئه ی ئه وانه ی که باوه رتان هی ناوه رکوع به رن و کرنوش به رن، هه روه ها له بهر

(۱) أخرجه البخاري برقم (٦٢٥١) ومسلم (٣٩٧).

(۲) أخرجه البخاري برقم (٦٢٥١) ومسلم (٣٩٧).

فهرموده‌که‌ی پیغهمبهری خودا (دروودی خودای له سهر بی) که فهرموویه‌تی : (ثُمَّ اسْجُدْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ سَاجِدًا)¹.

واته/پاشان کرنووش به‌ره هه‌تا دلنیا ده‌بی که کرنووشت بر دووه. هه‌روه‌ها کرنووش بردن ده‌بی له‌سهر حه‌وت ئه‌ندام ببریّت، وه‌کو له ئیین عه‌باسه‌وه هاتووه که فهرموویه‌تی: فهرمانم پیکراوه که له‌سهر حه‌وت ئه‌ندام کرنووش به‌رم، له‌سهر نیوجاوان و لووت، که به‌ده‌ست ئاماژه‌ی کرد بۆ لووتی، وه له‌سهر هه‌ردوو ده‌ست و هه‌ردوو ئه‌ژنۆ و وه‌سنگی هه‌ردوو پییان، (عن ابن عباس مرفوعاً) (أَمَرْتُ أَنْ أَسْجُدَ عَلَى سَبْعَةِ أَعْظَمَ: عَلَى الْجِبْهَةِ وَأَشَارَ بِيَدِهِ إِلَى أَنْفِهِ-وَالْيَدَيْنِ، وَالرُّكْبَتَيْنِ، وَأَطْرَافِ الْقَدَمَيْنِ)².

۷- دانیشتن له نیوان هه‌ردوو کرنووشه‌کاندا (الجلوس بین السجدین):-

پیغهمبهری خودا (دروودی خودای له سهر بی) که فهرموویه‌تی:

(ثُمَّ ارْفَعْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ جَالِسًا)³. واته/پاشان سه‌رت به‌رز بکه‌روه‌ه له کرنووش برن هه‌تا وه‌کو دلنیا ده‌بیت که دانیشتوویت.

۸- دانیشتن بۆ ته‌حیاتی کۆتایی و وه خویندنی ته‌حیاتی کۆتایی (الجلوس للشهد الأخير والتشهد الأخير):

فوقه‌هایان کۆکن له‌سهر ئه‌وه‌ی که دانیشتنی کۆتایی یه‌کیکه له پایه‌کانی نویت، به‌لام جیاوازیان هه‌یه له‌سه‌رخویندنی

(۱) أخرجه البخاری برقم (۶۲۵۱) ومسلم (۳۹۷).

(۲) أخرجه مسلم برقم (۴۹۰).

(۳) أخرجه البخاری برقم (۶۲۵۱) ومسلم (۳۹۷).

ته حياتي ڪوٽايي ڪه ٿايا پاڻه ڪه ڪه له پاڻه ڪاڻي نوڙ يان نا،
 لاي شافعيه ڪان و هه ناييله ڪان خوڻندي ته حياتي ڪوٽايي
 يه ڪيڪه له پاڻه ڪاڻي نوڙ، به لام لاي مالڪيه ڪان سونه ته،
 وه راي په سه نديش راي شافعي و هه ناييله ڪانه ڪه يه ڪيڪه له
 پاڻه ڪاڻي نوڙ، واللہ اعلم

۹- ٿارامي و دنيايي (الطمأنينة):-

ٿارامي و له سه رخوي له نوڙ ڏا يه ڪيڪه له پاڻه ڪاڻي نوڙ،
 چونڪه پيغه مبهري خودا (دروودي خوي له سه ر بي) له هه موو
 پاڻه ڪاندا فه رمويه تي: (حَتَّى تَطْمَئِنَ)

واته/ هه تا ٿارام ده بيته وه وه له جو له ده ڪه ويت.

۱۰- پاڻه ڪاڻي دهيه م/ سلو دانه وهيه (السلام):-

سلو دانه وه يه ڪيڪي تره له پاڻه ڪاڻي نوڙ، له بهر فه رمووده ڪه ي
 عائيشه (ره زاي خوي ليبيت) ڪه فه رمويه تي:

(كَانَ رَسُولُ اللَّهِ يَخْتِمُ الصَّلَاةَ بِالتَّسْلِيمِ) ۱ واته/ پيغه مبهري خودا (دروودي
 خوداي له سه ر بي) ڪوٽاي به نوڙ هه ڪه ي دهه ٿا به سلو دانه وه.

تبييني // ته نها سلو دانه وه يه ڪه م فه رزهو يه ڪيڪه له
 پاڻه ڪاڻي نوڙ لاي زور به ي زانايان، واللہ اعلم.

(۱) أخرجه مسلم برقم (۴۹۸) وأبو داود (۷۸۳).

پوچھل کەرەوہکانی نوپژ (مبطلات الصلاة)

بہئەنجام دانی یەکیک لەم کردەوانەہی خوارەوہ نوپژ پوچھل
دبیتەوہ:-

۱-ئەنجام نەدانی مەرچیک لە مەرچەکانی نوپژ یان پایەیەک
لە پایەکانی نوپژ، بەئەنقەست نوپژ پوچھل دەکاتەوہ، ھەر
وہکو ئیبن روشد فەرموویەتی زانایان کۆکن لەسەر ئەوہی کہ
کەسیک بەبێ دەس نوپژ، نوپژ ئەنجام بەدات پتویستە لەسەری
نوپژەکەہی دووبارە بکاتەوہ، یان (رکوع) نەبات یان کپنووش
نەبات بەئەنقەست، پتویستە نوپژەکەہی دووبارە بکاتەوہ، بەلام
ئەگەر بە لەبیرچوونەوہ یان بە نەزانین پایەیەکی ئەنجام نەدا
ئەوہ تەنھا ئەو رکاتەہی دانەمەزراوہ، لای زۆربەہی زانایان.

۲-پیکەنین ئەگەر دەنگ دەر بکات نوپژ پوچھل دەکاتەوہ،
بەتیکرایسی زانایان وەکو ئیبن مونزیر گپرایەتیہوہ، بەلام
زەردەخەنە نوپژ پوچھل ناکاتەوہ، واللہ اعلم.

۳-خواردن و خواردنەوہ بەقەستی نوپژ پوچھل دەکاتەوہ،
وہکو ئیبن مونزیر فەرموویەتی زانایان کۆکن لەسەر
ئەوہی کەسی خواردن یان خواردنەوہی خوارد لەنوپژی
فەرزدا بەقەستی، ئەوہ دەبێ نوپژەکەہی دووبارە بکاتەوہ، بە
ھەمان شیوہ بۆ نوپژی سونەتیش ھەمان شتە لای زۆربەہی
زانایان، چونکہ ئەوہی نوپژی فەرز پوچھل بکاتەوہ نوپژی
سونەتیش پوچھل دەکاتەوہ، بەلام ئەگەر بەنەزانین یان بە
لەبیرچوونەوہ ئەم کارە ئەنجام درا، ئەوہ نوپژپوچھل ناکاتەوہ،

وهكو شافعيه كان وحه نابيله كان فهرموويانه.

٤- قسه كردن به قهستي نويز پوچهل دهكاتو وه وهكو له زهيدى كورى نهرقه مه وه هاتووه، كه فهرموويه تي:

(كُنَّا نَتَكَلَّمُ فِي الصَّلَاةِ، يُكَلِّمُ الرَّجُلَ مِمَّا صَاحِبُهُ وَهُوَ إِلَى جَنْبِهِ فِي الصَّلَاةِ حَتَّى نَزَلَتْ): ﴿وَقَوْمُوا لِلَّهِ قَلْبَيْنِ﴾ [البقرة ٢٧٨] فَأَمَرْنَا بِالسُّكُوتِ وَ (نَهَيْتَنَا عَنِ الْكَلَامِ).^١

واته/ ئيمه له نويزدا قسه مان ده كرد، هر پياويك كه له گهل برايه كيدا كه له ته نيشتييه وه بوو قسه ي ده كرد، هه تاوه كو ئايه تي (به ملكه چييه وه نويز ئه نجام بدهن) دابه زي يان هاته خواره وه، دواي ئه وه فهرمانمان پيكره بيدهنگ بين و قسه له گهل يه كترى نه كه ين، به لام ئه گهر به نه زانين يان به له بيرچوونه قسه كرا، نويز پوچهل ناكاته وه، هر چهنده هه نه فييه كان جياوازي ناكهن له نيوان قسه كردني به ئه نقهست و له بيرچوونه وه نه زانين به حوكمه كه ي، فهرموويانه هه مووي نويز پوچهل دهكاتو وه.

٥- ئه نجام داني كاري زور نويز پوچهل دهكاتو وه، كاريك كه وا بزاني كه سه كه له نويزدانييه، به لام ئه گهر كاره كه كه م بوو وهك هه لگرتني منداال يان كوشتني مارو دوو پيشك يان كردنه وه ي ده رگا، ئه گهر ده رگا كه له پيشي نويز خوينه كه وه بوو، ئه مانه نويز پوچهل ناكه نه وه، چونكه هه مووي به لگه ي شه رعي له سه ره،

(١) أخرجه البخاري برقم (٤٥٣٤) و مسلم (٥٣٩).

تیبینی: گریان له نوێژدا لای شافعییهکان نوێژ پوچهل دهکاتهوه، چ گریانهکه له ترسی خوای گهوره بی یان نا، به لام لای ههنا بیلهکان ئه گهر له ترسی خوای گهوره بیت نوێژ پوچهل ناکاتهوه، به لام باوه پردار ده بیت دهنگی بهرز نهکاتهوه، وه سوور بیت له سهه ئه وهی کهس گوئی لئی نه بیت بو ئه وهی توشی رووپامای (ریا) نه بیت، که شهیتان که منده کیشی دهکات (رایده کیشیت بوئی).

نوێژی به کۆمهل (الصلاة الجماعه)

نوێژی به کۆمهل خێرو پاداشتی زۆری تیدا به وهکو پیغه مبهه (دروودی خودای له سهه بی) فهرموویه تی:

(صَلَاةُ الْجَمَاعَةِ أَفْضَلُ مِنْ صَلَاةِ الْفَدِّ بَسْعَ وَعِشْرِينَ دَرَجَةً)١، واته/ نوێژی به کۆمهل چاکتره له نوێژی به تهنا به بیست و ههوت پله.

ص

دوکمی نوێژی به کۆمهل بو پیاوان

زانایان چهند بوچونیکیان ههیه له م بارهیه وه:-

١- فه رزه له سهه هه موو موسلمانیک نوێژهکانی به کۆمهل ئه نجام بدات (فرض العین)، که ئه مش بوچوونی پیشهوا ئه وزاعی و ئه حمه د و هه ندی له شافعییهکانه وهکو خوای گهوره فهرموویه تی

(١) أخرجه البخاري برقم (٦٤٥) ومسلم (٦٥٠).

﴿وَأَرْكَعُوا مَعَ الرَّكْعَيْنِ﴾ [البقرة ١٤٦] واته/رکوع بهرن له گه ل رکوع بهر اندا، به لام لای پیشه وایین تهیمییه نویژی به کومه ل مهرجی ته وایتی نویژه، واته نویژ به بی کومه ل دانامه زری، به لام ئەم بوچوونه بو چوونیکی ناپه سهنده، چونکه نویژی به کومه ل مهرجی نویژنییه.

۲- نویژی به کومه ل فهرزی کیفاییه (فرض الکفایه) واته/ئه گهر کومه لیک کهس ئەنجامی بدات ئەوه له سهه ئەوانی تر لاده چیت، که ئەمهش بوچوونی زوریکی له شافعییه کان و مالکییه کان و حه نه فیکانیسه.

۳- نویژی به کومه ل سونه تییه کی دلنیا که ره وه یه (موئه که ده یه) و تاوان بار نابیت به ئەنجام نه دانی، لای زوربه ی زانیان وه کو (شافعی و مالیک و ئەبو حه نیفه)، له بهر فهرمووده که ی پیغه مبه ری خودا (دروودی خوی له سهه بی) که فهرموویه تی:

(صَلَاةُ الْجَمَاعَةِ تَفْضُلُ صَلَاةِ الْفَدْلِ بِخَمْسِنِ وَعِشْرِينَ دَرَجَةً) ، واته/نویژی به کومه ل فهزل و پاداشتی زیاتره له نویژی تاک، به بیست و پینچ پله.

کاتیک فهرمووده که باسی پاداشتی زیاتر دهکات، که واته نویژی به کومه ل فهرز نییه.

نوژی به کۆمهڵ به چه ند کهس دادمه زیت

ئین قودامه فەرموویه تی: نوژی به کۆمهڵ به دوو کهس به سه ره وه دادمه زری، وه نایینم که راجیاوازی زانیانی له سه ر بیّت.

هه ره ها پیشه وان هه وه ی فەرموویه تی: هاوه لانمان فەرموویانه که که مترین نوژی به کۆمهڵ دوو که سه - ئیمام و مه ئمووم.

دووبار کردنه وه ی نوژی به کۆمهڵ بو ئه و که سانه ی که نه گه یشتون به نوژی به کۆمهڵدا

زانیان را جیاوازیان هه یه له م بواره دا بو دوو بوچوون:-

۱- دووبار کردنه وه ی نوژی به کۆمهڵ بو ئه و که سانه ی که نه گه یشتون به نوژی به کۆمهڵی ئیمامدا، دروسته لای هه ندی له زانیان، هه رچه نده ئه و مزگه وته ئیمامی تایبه تیشی هه بیّت، له بهر فەرمووده که ی ئه بی سه عیدی خودری (پزای خوی لیبت) که فەرموویه تی:

(جَاءَ رَجُلٌ، وَقَدْ صَلَّى النَّبِيُّ ﷺ) فَقَالَ: (أَلَا رَجُلٌ يَتَّصِدُقُ عَلَيَّ هَذَا فَيَصَلِّي مَعَهُ) 'واته/ پیاویک هات، له کاتی که دا پیغه مبه ری خودا (دروودی خوی له سه ر بی) نوژی ئه نجام دا بو، پیغه مبه ری خودا (دروودی خوی له سه ر بی) فەرمووی: پیاویک نییه خیری به م پیاوه بکات و نوژی له گه لدا بکات. به لکولای ئین عوسه یمین واجبه نوژه که ی به کۆمهڵ ئه نجام داته وه ئه گه ر نه گه یشت به نوژی

(۱) أخرجه أبو داود برقم (۵۷۴) والترمذی (۲۲۰) و غیرهما.

به کۆمه‌لی ئیمامی تایبه‌تی مزگه‌وتدا، فەرموویه‌تی: چونکه نویژی به کۆمه‌ل واجبه، وه ئه‌و واجبه‌تییه له سه‌ری لاناچیت به نه‌گه‌یشتنی به نویژی به کۆمه‌لی ئیمامدا، به لام لای هه‌ندی له زانایان دووبارکردنه‌وه‌ی نویژی به کۆمه‌ل سونه‌ته.

۲- دووباره‌کردنه‌وه‌ی نویژی به کۆمه‌ل بۆ ئه‌و که‌سانه‌ی که نه‌گه‌یشتوون به نویژی به کۆمه‌لی ئیمامی تایبه‌تی مزگه‌وتدا، مه‌کروه، وه باشته‌ره نویژه‌که‌ی به تاک ئه‌نجام بدات لای زۆربه‌ی زانایان، چونکه سه‌ر ده‌کیشی بۆ جیاوازی نیوان موسلمانان، وه سه‌رده‌کیشی بۆ که‌م ته‌رخه‌می له نویژی به کۆمه‌لدا، به لام رای په‌سه‌ند ئه‌وه‌یه که دروسته دووبارکردنه‌وه‌ی نویژی به کۆمه‌ل بۆ ئه‌و که‌سانه‌ی که نه‌گه‌یشتوون به نویژی به کۆمه‌لی ئیمامی مزگه‌وتدا، ولله اعلم.

تیبینی: ئه‌و مزگه‌وتانه‌ی که له سه‌ر ریگه‌ی خه‌لکیدان دروسته به‌بی جیاوازی له نیوان زانایاندا، دووبارکردنه‌وه‌ی نویژی به کۆمه‌ل تیدا، چونکه ئیمامی تایبه‌تی نییه.

حوکمی ده‌رچوونی ئافره‌ت بۆ نویژی به کۆمه‌ل له مزگه‌وتدا

زانایان را جیاوازیان هه‌یه له‌م بابته‌دا بۆ سی بۆچوون:

۱- دروسته بۆ هه‌موو ئافره‌تان ده‌رچن بۆ نویژی به کۆمه‌ل، ئه‌گه‌ر ترسی فیتنه‌یان نه‌بی‌ت یان توشی کیشه نه‌بن، ئه‌مه‌ش بۆچوونی پیشه‌وا مالیک و هه‌ندی له حه‌نبه‌لییه‌کانه.

۲- ٻه ھموو شيو ھيڪ ٻه باش نازانري ڊهرچووني ٺاڦره تان
 بُو نويڙي ٻه ڪُومهل ٻه راي پيشهوا ٺه ھمد، وه پيشهوا ٺه بو
 ھن ڦهش ڦه رموويه تي:

نابيت ڊهرچن بُو نويڙي ٻه ڪُومهل مه گهر (ئيلا) بُو نويڙي
 ھه رڊو جهڙه ڪه نه بيت.

۳- ڊروسته بُو ٺاڦره تاني پيرو به سال اچو بچن بُو نويڙي
 به ڪُومهل، نهڪ ٺاڦره تي گهنج، ٺه مهش راي زور بهي
 زانايانه، راي په سهند ڊروسته ٺاڦره تان بچن بُو نويڙي به
 ڪُومهل، به مارجي مه به ستيان رهامندي خوي گه وره بي و
 پاريزراوبن له فيتن، وه ڊهرنه چن به خو رازندنه وهو بون
 له خودان، وه پياوانيش نابيت ريگريان لي بڪهن، ھه رچهنده
 مال هوه باشتره بويان، وه ڪو له ٺيبن عومره وه هاتوه، ڪه
 پيغه مبهري خوا (ڊروودي خوي له سهر بي) ڦه رموويه تي: (لَا تَمْنَعُوا
 نِسَاءَكُمْ الْمَسَاجِدَ، وَبِئُوتُهُنَّ خَيْرٌ لَّهُنَّ) ۱.

گهيشتن به نويڙي ڪُومهلدا (إدراك الجماعة)

زانايان را جياوازيان هه به له سهر ٺه وهي ٺايا به چي پاداشتي
 نويڙي به ڪُومهل ٺهس ده ڪه ويت:-

۱- لاي هه نه فييه ڪان و هه نابيله ڪان و بُوچووني ته واو
 لاي شافعيه ڪان ٺه وهيه، ڪه پاداشتي نويڙي به ڪُومهل ٺهس
 ده ڪه وي به گهيشتن به به شيڪ له نويڙي ڪُومهلدا، ٺه گهر
 ته حياتي ڪوتايش بيت.

(۱) صحيح، أخرجه أحمد برقم (۵۶۶۸) و أبو داود (۵۶۷) وغيرهما.

۲- لای مالکییه‌کان و ووته‌یه‌ک لای شا فعییه‌کان و ووته‌یه‌کی پیشه‌وا ئه‌حمه‌د ئه‌وه‌یه‌ که پادا‌شتی نویژی به کۆمه‌لت ده‌س ناکه‌وێت مه‌گه‌ر به‌گه‌یشتن به‌رکاتیکی ته‌واودا، له‌به‌ر فه‌رمووده‌که‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا (دروودی خوای له‌سه‌ر بی) که فه‌رموویه‌تی:

(مَنْ أَدْرَكَ رِكْعَةً مِنَ الصَّلَاةِ، فَقَدْ أَدْرَكَ الصَّلَاةَ).^۱ واته / هه‌رکه‌سی بگات به‌رکاتیکی له‌ نویژ، ئه‌وه به‌راستی گه‌یشتوووه به‌ نویژدا، وه هه‌روه‌ها ئه‌م بۆچوونه، بۆچوونی ئیبن ته‌یمییه و ئیبن عوسه‌یمین و بن بازو لیژنه دائیمه‌شه.

گه‌یشتن به‌رکات دا (ادراک الرکعة)

به‌هه‌مان شیوه زانایان له‌ بابته‌شدا دوو بۆچوونی جیاوازیان هه‌یه:

۱- لای زۆربه‌ی زانایان ئه‌گه‌ر مه‌ئوموم بگاته‌رکوعی ئیمامدا، ئه‌وه گه‌یشتوووه به‌و رکاته‌دا له‌به‌ر فه‌رمووده‌که‌ی پیغه‌مبه‌ری خودا (دروودی خوای له‌سه‌ر بی) که فه‌رموویه‌تی:

(مَنْ أَدْرَكَ رِكْعَةً مِنَ الصَّلَاةِ، فَقَدْ أَدْرَكَ الصَّلَاةَ).^۲ ووشه‌ی (رکعة) به‌رکوع راقه‌ی ده‌که‌ن (ته‌فسیر ده‌که‌ن).

(۱) أخرجه البخاري برقم (۵۸۰) ومسلم (۶۰۷).

(۲) أخرجه البخاري برقم (۵۸۰) ومسلم (۶۰۷).

۲- لای هندی زانایانی تر وه کو ئیین حزم و بوخاری و شه وکانی، نه وه یه گه یشتن به رکوعی ئیمام به رکات ناژمیردری، چونکه مه ئموم سورتهی فاتیحهی نه خویندووه، وه هه مان فهرمووده ده که نه به لگه که ووشه ی (رکعه) به رکاتی ته او شی ده که نه وه (ته فسیر ده که ن).

پیشکەوتنی ئیمام (مُسَابَقَةُ الْإِمَامِ)

[شوین که وتنی ئیمام واجبه، وه پیشکەوتنی قه ده غه یه -حه رامه، له بهر فهرمووده که ی پیغه مبهری خودا (دروودی خوی له سه ر بی) که فهرمویه تی:]

(إِنَّمَا جُعِلَ الْإِمَامُ لِيُؤْتَمَّ بِهِ). 'واته/ ئیمام بو ئه وه دانراوه شوینی بکه ون.

به لام زانایان جیاوازیان هه یه ئایا پیشکەوتنی ئیمام به قهستی نوێژ پوچهل ده کاته وه یان نا،

زانایان له م بابه ته دا دوو بوچوونی جیاوازیان هه یه :-

۱- لای زۆربه ی زانایان نوێژ پوچهل ناکاته وه، وه نوێژه که ی دروسته، به لام تاوانبار ده بییت.

۲- پیشکەوتنی ئیمام به قهستی نوێژ به تال ده کاته وه، لای هندی له حه نابیله کان و ئه هلی رووکه ش (ظاهریه کان)، وه له ئیین عومه ریشه وه ریوایه ت کراوه، هه روه ها رای ئیین

(۱) أخرجه البخاري برقم (٦٨٨) والمسلم (٤١٢).

عوسه‌یمین و عبد الله به‌سامیشه، له‌سه‌ر ئه‌و یاسا ئوسولیه‌ی
که ووتراوه (النهي يقتضي الفساد)

واته/نه‌هی کردن له‌ کاریک پوچه‌ل کردنه‌وه‌ی کاره‌که
ده‌خوازیت.

رای په‌سه‌ند: پیش که‌وتنی ئیمام نویژ پوچه‌ل ناکاته‌وه،
چونکه شوین که‌وتنی ئیمام ئه‌رکه- واجبه، واجبیش ئه‌گه‌ر
ئه‌نجام نه‌دریت کاره‌که پوچه‌ل ناکاته‌وه که پیشتریش باسما
کرد، والله أعلم.

تییینی:-

۱- ئه‌و که‌سه‌ی پیش ئیمام ده‌که‌ویت پئویسته بگه‌ریته‌وه
شوینی خو‌ی و شوین ئیمام بکه‌ویت.

۲- پیش که‌وتنی ئیمام له‌ (الله اکبر) ی ئیحرامدا واته‌ (الله اکبر) ی
ده‌س پی کردنی نویژ، نویژ به‌تال ده‌کاته‌وه، ده‌بیت دووباره‌ی
بکاته‌وه له‌ دوا‌ی ئه‌وه‌ی ئیمام ئه‌نجامی دا.

* هه‌روه‌ها سه‌لام دانه‌وه‌ش پیش ئیمام، نویژ پوچه‌ل
ده‌کاته‌وه هه‌ر وه‌کو ئیمام نه‌وه‌وی فه‌رموویه‌تی.

به‌لام ئه‌گه‌ر به‌ له‌بیرچوونه‌وه سه‌لامی دایه‌وه، نویژ پوچه‌ل
ناکاته‌وه، به‌لام ده‌بیت دوا‌ی سه‌لام دانه‌وه‌ی ئیمام دووباره
سه‌لام بداته‌وه، والله أعلم.

دواکه وتن له ئیمام

دواکه وتن له ئیمام چهند شیوازیکی ههیه:-

۱- دواکه وتن له ئیمام به ئه نجام نه دانی پایه یه ک (رکن) یک به بی هۆکار لای هه ندی له زانایان نویژ پوچهل ده کاته وه، وه کو ئه وهی ئیمام رکوع بیات و که سی خوی دوا بختات و هه تا وه کو ئیمام هه ل ده ستیته وه له رکوع، به لام لای هه ندی له زانایانی تر نویژ پوچهل ناکاته وه، به لکو ده بیات رکوعه که ی بیات و فریایی ئیمام بکه ویت.

۲- دواکه وتن له ئیمام به ئه نجام نه دانی دوو پایه (رکن) لای شافعییه کان و حه نابیله کان نویژ پوچهل ده کاته وه.

۳- دواکه وتن له ئیمام ئه گهر له هه مان پایه دا فریایی بکه ویت، وه کو که سیک هه ندی له سوره تی فاتیه ی ماوه ته واوی ده کات و فریایی رکوعی ئیمام بکه ویت، له م کاته دا نویژه که ی ته واوه، به لام باشتر وایه شوینی ئیمام بکه ویت له هه موو پایه کاند، چونکه پیغه مبه ری خودا (دروودی خوی له سه ر بی) فه رموو یه تی:

(إِذَا رَجَعْتَ فَارْكَعُوا) واته/ ئه گهر ئیمام رکوعی برد ئیوه ش رکوع به رن.

**ئه وه هۆکارانه ی (عذر) که دروسته نویژی به کۆمه ل
ئه نجام نه دریت**

هۆکارەکان دەبن بە دوو بەشەوه:

یەكەم /هۆکار گشتییەکان:- وەكو: باران بارینی زۆرو توند-
بای زۆر توند-سەرمايی زۆر-تاریکی زۆر-قورپو لیتاوی زۆر-
بەفر بارینی زۆر، بەلگەش بۆ ئەمانە:خوای گەورە فەرموویەتی:

﴿لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا﴾ [البقرة ٢٨٦]

واتە/خوای گەورە ئەرک ناخاتە سەر شانی هیچ کەسێک تەنها
بە گوێرەیی توانای خوای نەبێ، وە هەر وەها فەرموودە کە
پێغەمبەری خوا (دروودی خوای لەسەر بێ) کە لە کاتی بارانی
زۆرو سەرما دا دەیفەرموو

(أَلَا صَلُّوا فِي رِحَالِكُمْ). 'واتە/ ئاگادار بن نوێژەکانتان لە ماله وە
بکەن.

هەر وەها (ابن بطال) یش فەرموویەتی: زانایان کۆکن لەسەر
ئەو هی کە نەهاتن بۆ نوێژی کۆمەل لە کاتی بارانی زۆرو
توند و شەوی تاریک و باو سەرما ی توند و هاو شیو هی
ئەمانە کاریکی موباحە و پێگەیی پێدراو.

دووهم / هۆکارە تابهتییەکان:- وەكو:

(نەخۆشی-ترس-چ ترس لە خۆت یان مال یان منداڵ و
کەس و کار بێت-ئامادە بوونی خواردن-تەنگاو بوون-
خواردنی سیرو پیازو کەوەر)، ئەمانە هەموو هۆکارن بۆ
نەهاتن بۆ نوێژی بە کۆمەل، وە هەر خالەو بەلگەیی تاییبەتی

(١) أخرجه البخاري برقم (٦٦٦) ومسلم (٦٩٧).

خوی له سه ره له فەرمووده ته واو دروسته کاندای.

کۆکردنه وهی دوو نووژ (الجمع بین الصلاتین)

کۆکردنه وهی نیوان دوو نووژ ئه وهیه که نووژی نیوه رۆ و عه سر یان مه غریب و عیسا له یه ک کاتدا ئه نجام بدریت، چ کۆکردنه وهی پیش خستن بیته (تقدیم) وه کو ئه وهی عه سر بیته بۆ لای نیوه رۆ، یان کۆکردنه وهی دوا خستن بیته (تأخیر) وه کو ئه وهی نیوه رۆ بیته بۆ لای عه سر، به هه مان شیوه مه غریب و عیسا هه روایه.

*کۆکردنه وهی نووژه کان چ له سه فهدا بی یان له ئاماده بوون (مقیم) دا بیته دروسته لای زوری زانایان، به هه ر هۆکاریک بیته هۆکاری سه فه ربیته یان باران بارین یان نه خۆشی یان بۆ پێویستی بیته، به مه رجیک نه کریته نه ریت (عه ده ت)، هه ر وه کو زانایی یه مه نی (مقبل و ادعی) فەرموویه تی: دروسته کۆکردنه وهی نیوان دوو نووژ له ته مندا جاریک یان دوو جار یان سی و چوار جار، به لام به رده وام ئه نجام بدری نه خیر، وه فەرموویه تی کۆکردنه وهی دوو نووژ دروسته له و کاتانه ی که مرۆف پێویستی پێیه تی، به لام بکریته نه ریت-عه ده ت و دینداری ئه مه جیگر نه بووه، وه فەرموویه تی کۆکردنه وهی دوو نووژ دروسته له کاتی باران باریندا، ئه میش به هه مان شیوه نه کریته عه ده ت، چونکه باران بارین حوکی تایبه تی خوی هه یه، ئه ویش ئه وهیه که بانگ ده ر له جیاتی ئه وهی بلیت (حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ) بلیت (صَلُّوا فِي رِحَالِكُمْ) (صَلُّوا فِي رِحَالِكُمْ)

واته/نویژه‌کانتان له ماله‌وه بکه‌ن، نویژه‌کانتان له ماله‌وه بکه‌ن، هه‌ر وه‌کو له فه‌رمووده‌کاندا هاتوو، له‌گه‌ل ئه‌مانه‌شدا زۆربه‌ی زانایان پێیان وایه‌ نویژه‌کان له‌ کاتی خۆیدا ئه‌نجام بدری‌ت باشتره‌، له‌ کۆکردنه‌وه له‌ نیوانیاندا، مه‌گه‌ر کۆکردنه‌وه‌ی رۆژی عه‌ره‌فه‌وه موزده‌لیفه نه‌بی‌ت له‌ کاتی حه‌جدا که‌ باشتره‌ کۆبکری‌ته‌وه، به‌لام کورت کردنه‌وه‌ی نویژه‌کان(قصر الصلاة) له‌کاتی سه‌فه‌ردا ئه‌نجام دانی باشتره‌ له‌ ئه‌نجام نه‌دانی، هه‌ر چه‌نده‌ لای هه‌ندی له‌ زانایان واجبه‌ کورت کردنه‌وه‌ی نویژ له‌کاتی سه‌فه‌ردا، والله أعلم.

ئه‌وانه‌ی دره‌نگ دین بۆ نویژی به‌ کۆمه‌ل له‌ کاتی‌دا ئیمام نویژ کۆده‌کاته‌وه له‌ نیوان یه‌کتیری‌دا (أحكام المسبوق عند الجمع)

ئه‌گه‌ر که‌سی‌ک دره‌نگ هات بۆ نویژی به‌ کۆمه‌ل، وه‌ له‌ ناوه‌راستی نویژی یه‌که‌مدا گه‌یشت به‌ ئیمامدا ئه‌وه دروسته‌ نویژه‌کانی کۆبکاته‌وه له‌ دوا‌ی ته‌واو کردنی نویژی یه‌که‌می، به‌به‌لگه‌ی فه‌رمووده‌که‌ی پێغه‌مبه‌ری خودا(دروودی خوا‌ی له‌سه‌ر بی) که‌ فه‌رموویه‌تی:

(مَا أَدْرَكْتُمْ فَصَلُّوا، وَمَا فَاتَكُمْ فَأْتِمُوا).^١ واته/ئه‌وه‌ی گه‌یشتن پێیدا نویژه‌که‌تان ئه‌نجام بدن، ئه‌وه‌ی له‌ ده‌ستان چوو ته‌واوی بکه‌ن، به‌لام ئه‌گه‌ر نه‌گه‌یشتن به‌ نویژی یه‌که‌مدا له‌کاتی کۆکردنه‌وه‌ی نویژه‌که‌دا، ئه‌وه دروست نییه‌ نویژه‌کانی کۆ

(١) أخرجه البخاري برقم (٦٣٦).

بکاته‌وه، وه‌کو ئه‌م شیوازانه‌ی که باسیان ده‌که‌ین:-

۱- ئه‌گه‌ر گه‌یشت به‌به‌شیک له‌ نوێژی نیوه‌رۆ له‌ کاتی کۆکردنه‌وه‌ی نوێژه‌کان، ئه‌وه‌ ده‌توانیت نوێژه‌که‌ی نیوه‌رۆی ته‌واو بکات له‌ دوا‌ی سه‌لام دانه‌وه‌ی ئیمام، پاشان بگاته‌ نوێژی عه‌سری ئیمام و ئه‌ویش به‌هه‌مان شیوه‌ ته‌واو بکات له‌ دوا‌ی سه‌لام دانه‌وه‌ی ئیمام، به‌هه‌مان شیوه‌ بۆ مه‌غریب و عیشاش هه‌روایه‌.

۲- ئه‌گه‌ر کاتی گه‌یشت، ئیمام نوێژی نیوه‌رۆی ته‌واو کردبوو، ئه‌وه‌ دروست نییه‌ نوێژه‌کانی کۆبکاته‌وه‌، به‌لام دروسته‌ بۆی به‌ نیه‌تی نیوه‌رۆو له‌گه‌ل ئیمام نوێژه‌که‌ی به‌ کۆمه‌ل ئه‌نجام بدات، له‌ کاتی‌کدا ئیمام نوێژی عه‌سر ئه‌نجام ده‌دات، وه‌کو پێشتر باسمان کردوو که جیاوازی نیوان نیه‌تی ئیمام و مه‌ئوموم کار له‌ نوێژه‌که‌یان ناکات.

۳- ئه‌گه‌ر که‌سی کاتیک گه‌یشت ئیمام نوێژی مه‌غریبی ته‌واو کردبووه‌، له‌ کاتی کۆکردنه‌وه‌ی نیوان نوێژی مه‌غریب و عیشا، ده‌توانی له‌م کاته‌دا به‌ نیه‌تی نوێژی مه‌غریب له‌ گه‌ل ئیمام نوێژه‌که‌ی ئه‌نجام بدات له‌ کاتی‌کدا ئیمام نوێژی عیشا ئه‌نجام ده‌دات، کاتیک ئیمام هه‌لده‌ستیته‌وه‌ بۆ پکاتی چواره‌می نوێژی عیشا، ئه‌م ده‌توانیت نیه‌تی جیا‌بونه‌وه‌ له‌ ئیمام به‌یئت و ته‌حیات بخوینیت و سه‌لام بداته‌وه‌، پاشان بگاته‌ نوێژی عیشای ئیمامدا و له‌ دوا‌ی سه‌لام دانه‌وه‌ی ئیمام هه‌ستیته‌وه‌ و نوێژه‌که‌ی ته‌واو بکات، له‌سه‌ر بۆچوونی هه‌ندی له‌ زانایان.

٤- ئەگەر کاتی گەشت نوێژی مەغریب تەواو ئەنجام درابوو واتە تەواو بووبوو، وە پکاتی یان دوو پکات لە نوێژی عیشایش ئەنجام درابوو، لەم کاتەدا دروست نییە نوێژەکانی کۆبکاتەو، چونکە کۆکردنەوێ نوێژەکانی لە دەس چوو، وە دەبیّت نوێژی عیशा لە کاتی خۆیدا ئەنجام بدات، بەلام دروستە بۆی نوێژی مەغریب لە گەل ئیمام ئەنجام بدات، کاتی ئیمام نوێژی عیशा ئەنجام دەدات.

* تیبینی //

١- نوێژی بەیانی لە گەل هیچ نوێژیکدا کۆناکریتەو.

٢- نوێژی عەسر لە گەل مەغریب کۆناکریتەو.

٣- نوێژی نیوهرۆ و عەسر پیکەو کۆدەکریتەو، ئیتر بە پیش خستن بیّت یان دواخستن.

٤- نوێژی مەغریب لە گەل نوێژی عیशा کۆدەکریتەو، چ نوێژی مەغریب ببە بۆ لای عیशा یان بە پیچەوانەو نوێژی عیशा بیتی بۆ لای مەغریب.

٥- کورت کردنەوێ نوێژەکان (قصرالصلاه) لە کاتی سەفەردا تەنها بۆ چوار رکاتیەکان، واتە بۆ نوێژی (نیوهرۆ-عەسر-عیشایە) کە دەکرین بە دوو رکاتی، نوێژی مەغریب و بەیانی وەکو خۆیان ئەنجام دەدرین لە کاتی سەفەرشدا، واتە کورت ناکرینەو.



پایہی سنّ یم

زہکات دان

بابه ته گانې نهم به شه

۷۳	حوکمې نهدانې زهکات
۷۵	مهرجه گانې واجب بوونې زهکات* (شروط وچوب الزکاة)
۷۷	نایا زهکات واجبه له مالې مندال و بت عمدا
۷۷	نهو به شانې که زهکات تپياندا واجبه
۷۷	زهکاتې نالتون و زیو
۷۸	رادهې زهکاتې زپړ و زیو (نصاب الذهب والفضة)
۸۰	تیکه ل کردنې زپړ و زیو بو ته و او کردنې رادهې نصاب (النصاب)
۸۱	زهکاتې پاره و کاغز و سنده بانکیه کان
۸۲	چونیتې دهر کردنې زهکاتې پاره
۸۲	زهکاتې خشل (زپړ و زیو)
۸۳	زهکات له مووچه و کرپې خانوو و کرپې دوکان و کرپې پوژانهدا
۸۴	زهکاتې مالیک که درابیت به قهرز
۸۵	که سیک قهرزی له سهر بیت نایا زهکاتې له سهره
۸۵	زهکاتې ماره پې نافرته تان
۸۶	مهرجه گانې واجب بوونې زهکات له نازه لاند
۸۷	نازه له کان چوار جورن
۸۸	زهکاتې وشتر
۹۲	زهکاتې ره شه و لآخ (مانگا)
۹۴	زهکاتې مهر و بز
۹۶	چهند تپینیه کی گشتې له زهکاتې نازه لاند
۹۸	زهکاتې مالې بازارگانې
۹۸	حوکمې مالې بازارگانې
۹۹	مهرجه گانې زهکاتې مالې بازارگانې
۱۰۰	چونیتې زهکات دان له مالې بازارگانیدا
۱۰۰	نایا زهکات له مالې بازارگانیدا له خودې مالکه ددهیت یان له نرخه که
۱۰۱	زهکاتې دانه ویله و بهر و بووم
۱۰۱	رادهې زهکاتې دانه ویله
۱۰۳	برې زهکاتې واجب له دانه ویله و بهر و بوومدا
۱۰۴	زهکاتې زهیتوون
۱۰۴	زهکاتې ههنگوین
۱۰۵	پیش خستنې زهکات
۱۰۵	دواختنې زهکات
۱۰۶	نهوانهې زهکاتیان پت دهریت
۱۰۸	چهند تپینیه که دهر بارهې زهکات به شپوهیه کی گشتې
۱۱۰	زهکاتې سهر فیره (زکاه الفطر)
۱۱۰	حوکمې زهکاتې فیر
۱۱۱	زهکاتې فیرچ کات واجب ده بیت
۱۱۲	نهو جوړه خوراکانهې که دهریت به زهکاتې فیر (الفطر)
۱۱۲	نایا دروسته زهکاتې (فیر) به پاره دهر بکریت

یه کیکی تر له پایه کانی ئیسلام زهکات دانه:-

زهکات: واته/ پاک بوونه وه و گه شه کردن یان بهرکته تی خستن، چونکه نه و که سهی زهکات دهدات خوئی پاک کردو وه ته وه له پیسکه یی، وه ماله که ی گه شه و بهرکته دار ده بی به هوی زهکات دانه وه. وه کو خوی گه وره فه رموویه تی:

﴿خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا﴾ [التوبة ١٠٣]

واته/ نهی محمد (دروودی خوی له سه ربی) له سامانه کانیان زهکات و سه دهقه و هر بگره دل و دهر و نیان پی پاکه وه که، هه تا له گونا هه کانیان پاک ببه وه و، چاکه کانیان فراوان بیت، هه روه ها زهکات بریکی که مه که مروقی موسلمان له ماله که ی دهری دهکات که ده بیته هوی سرینه وه ی تاوانه کان و وه چاکه کردن له گه ل دروست کرا وه کانی خوی گه وره دا، وه هه روه ها زهکات دان ده بیته هوی خوشه ویستی نیوان مروقه کان، چونکه کاتی دهوله مهنده کان زهکاته کانیان دهن به هه ژاره کان نه وه نه و رق و کینه یه ی که له دل یان دایه پاک ده بیته وه به رامبه ر دهوله مهنده کان، هه روه ها زهکات دان ده بیته هوی دابه زینی خیر و خیرات له ئاسمانه وه، وه به پیچه وانه وه به نه دانی ده بیته هوی ریگری له خه یرو خه یرات، وه کو پیغه مبه ری خودا (دروودی خوی له سه ربی) فه رموویه تی: (مَمْنَعُ قَوْمٍ زَكَاةَ أَمْوَالِهِمْ إِلَّا مُنِعُوا الْقَطْرَ مِنَ السَّمَاءِ)^١

(١) أخرجه ابن ماجه برقم (٤٠١٩)، وصححه الألبانی.

واتە/ھەر نەتەوہیەك زەكاتی مالەكانیان نەدەن و پێگری بکەن، ئیلا باران بارینیان لێ دەگیریت لە ئاسمانەوہ، ھەر وہا زەكات دان یارمەتی دەری لێ قەوماوان و تیکۆشەران و کویلەکان و گەشتیاران و قەرزارانە، ھەر لەبەر ئەمەییە زەكات دان سوود و قازانجی زۆری تێدایە بۆ مرۆڤایەتی، ھەر بۆیە دانراوہ بە پایەییەك لە پایەکانی ئیسلام.

حوکمی نەدانی زەكات

حوکمی ئەو کەسانەیی کە زەكاتی مالەكانیان نادەن دوو جۆرن:-

۱- کەسیك ئینکاری واجبیتی زەكات دان بکات و باوہری پێ نەبیت، بە تیکرای زانیان بێ باوہرە، لەبەرئەوہی قورئان و پێغەمبەری خودای (دروودی خوای لەسەر بێت) بە درۆ خستووہتەوہ، چونکە چەندین بەلگە لەسەر واجبیتی زەكات دان ھاتووہ.

۲- کەسیك باوہری بە واجبیتی زەكات دان ھەییە، بەلام لەبەر پیسکەیی و رەزیلی زەكات نادات، لەپیشەوا ئەحمەدەوہ ھاتووہ کە فەرموویەتی:

(تارکھا بخلاً یکفر کتارک الصلاة کسلاً) واتە/ئەوہی زەكات نادات لەبەر رەزیلی بێ باوہر دەبێ وەکو ئەو کەسەیی کە نوێژ ناکات لەبەر تەمبەلی، ھەر وہا خوای گەرەش دەربارەیی بێ باوہران فەرموویەتی:

﴿ فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَعَآتُوا الزَّكَاةَ فَإِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ ﴾
[التوبة ١١]

واته/ ئەگەر پەشیمان بوونەوه له هاوبەش بریاردان، وه نوێژیان ئەنجام داو وزهکاتی مالهکانیان دا، ئەوه براتانن له ئایندا، بۆیه ههندی له زانیانی ههنا بیله دهربارهی ئەم ئایهته فهرموویانه: نه ریی (نه فی) برایهتی له ئایندا ناکریت، مهگەر به دەرچوون له ئاین نه بێت، وه خوای گهورهش ئنباتی برایهتی کردوو له سههر ئەم سێ خاله: پەشیمان بوونەوه له هاوبەش دانان (التوبة من الشرك)، وه ئەنجام دانی نوێژ (وإقامة الصلاة)، زهکات دان (وإيتاء الزكاة)، به لام لای زۆربهی زانیان: - ئەو که سهی که له بهر چروکی زهکات نادات بێ باوهر ناییت، به لام تاوانی گهورهی ئەنجام داوه به نه دانی زهکات، بۆیه دهکه ویتته ژیر ویستی خوای گهوره وه که ئایا لێی خووش ده بێ یان نا، ههر وهکو پیغه مبهری خودا (دروودی خوای له سههر بێ) دهربارهی ئەو که سانهی زهکات نادهن فهرموویه تی:

(ثُمَّ يُرَى سَبِيلُهُ إِمَّا إِلَى الْجَنَّةِ وَإِمَّا إِلَى النَّارِ).^١

واته/ پاشان رێگای پێ نیشان دهری یان بۆ بهههشت یان بۆ ئاگر، واته ئەم فهرموودهیه به لگهیه له سههر ئەوهی که بێ باوهر نابی به نه دانی زهکات، چونکه ئەگەر بێ باوهر بووایه رێگهیه بهههشتی بۆ نه بوو، دهست به جی دهیفهرموو بۆ ئاگره، والله اعلم.

(١) أخرجه المسلم برقم (٩٨٧).

مہرجہ گانی واجب بوونی زہکات* (شروط وجوب الزکاة)

۱- نازادی (الحرية): زہکات واجب نییہ لہ سہر بہندہ (العبد) لہ بہرئہ وہی خاوهنی مال نییہ، ہر چی ہئیہ گہورہ گہی (السید) دہبیتہ خاوهنی، ہر وہکو نیین عومر فہرموویہ تی؛ (ليس في مال العبد زكاة حتى يعيق).^۱ واتہ / زہکات دان لہ مالی بہندہ دا نییہ ہہ تاکو نازاد دہبیت.

۲- نیسلام بوون (الإسلام): زہکات واجب نییہ لہ سہر بی باوہر (الكافر) بہ بوچوونی تی کرای زانایان، ہر وہکو خوای گہورہ فہرموویہ تی:

﴿ وَمَا مَنَعَهُمْ أَنْ تُقْبَلَ مِنْهُمْ نَفَقَتُهُمْ إِلَّا أَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ﴾ [التوبة ٥٤] واتہ / چ شتیک ریگری کرد لہ مونافیقہ کان کہ خوای گہورہ خیرہ کانیان لی و ہر بگری، تہنہا لہ بہر ئہ وہ نہبی کہ ئہ وان بی باوہر بوون بہ خوای گہورہ و پیغہ مہرہ گہی (دروودی خوای لہ سہر بی).

۳- دہبیت ئہ و مالہ لہ و بہ شانہ بیت کہ زہکاتیان تیدا واجبہ: وہکو (ثالثون- زیو- مہر و بز و ووشتر و مانگا- گہم و جو و خورما و میوژ).

• ئہم شتانہ بہ تی کرای زانایان زہکاتیان تیدا واجبہ، لہ گہل ئہ مانہ شدا ہندی شی تر ہئیہ زانایان جیاوازیان ہئیہ لہ سہری کہ ئایا زہکاتیان تیدا واجبہ یان نا؟ کہ یاس

(۱) بسند الصحيح، أخرجه البيهقي برقم (۱۰۸/۴).

لهه‌ندیکیان ده‌کەین له دواتردا.

۴- دەبیّت ماله‌که گە‌یشتیبیته‌ هەدی نیصاب(النصاب) یان ئاستی زه‌کات، که هەر به‌شه‌وه ئه‌ندازه‌ی خۆی هه‌یه، که دواتر باسی لێده‌که‌ین، چونکه هەر مالیک نه‌گاته‌ راده‌ی زه‌کات، زه‌کاتی تیدا واجب نییه.

۵- دەبیّت ماله‌که سالیکی کۆچی(هجری) به‌سه‌ردا تێپه‌ر بووبیّت، وه‌ سه‌ره‌تای ساله‌که‌ش له‌و کاته‌وه‌ ده‌ست پێده‌کات که ماله‌که ده‌گاته‌ راده‌ی زه‌کات، هەر کاتی ماله‌که‌ی گه‌یشته‌ راده‌ی زه‌کات سالیکی کۆچی هه‌ژمار ده‌کات پاشان زه‌کاتی ماله‌که‌ی ده‌دات، به‌لام ئه‌م مه‌رجه‌ زه‌کاتی دانه‌ویله‌ و به‌رووبوومی کشتوکالی ناگریته‌وه‌، چونکه ئه‌م جو‌رانه‌ هەر له‌رۆژی چینه‌وه‌و دوریندا، ده‌بیّت زه‌کاته‌که‌ی ده‌ر بکریّت، چاوه‌رپی ئه‌وه‌ ناکریّ سال به‌سه‌ریدا تێپه‌ریّت، هەر وه‌کو خوای گه‌وره‌ فه‌رموویه‌تی:

﴿وَعَاتُوا حَقَّهُ يَوْمَ حَصَادِهِ﴾ [الأَنْعَام ١٤١] واته‌/له‌ رۆژی دروینه‌و میوه‌ چینی‌شدا به‌شه‌که‌ی خوا جیا بکه‌نه‌وه‌، واته‌ زه‌کاتی لێده‌ن.

۶- دەبیّت ماله‌که‌ مالی ته‌واوی خۆی بیّت، مالی که‌سیکی تر نه‌بیّت، چونکه خوای گه‌وره‌ فه‌رموویه‌تی:

خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً [التَّوْبَةُ ١١٣] واته‌/ له‌ ماله‌کانیان زه‌کات و خیر وه‌ربگره‌.

ئايا زهکات واجبه له مالى مندال و بئ عه قلدا

زانايان له م بارهيه وه دوو بۆچوونيان ههيه:-

۱- لای پيشه و ئه بو حه نيفه و هه ندى له سه له ف زهکات له مالى مندال و بئ عه قلدا واجب نييه، چونکه ناسه پيئدرى به سه رياندا يان ته کليفيان له سه ر نييه.

۲- لای زۆربه ي زانايان زهکات واجبه له مالى مندال و بئ عه قلدا به گشتى، چونکه به لگه کان واجبىتى زهکات ده رده خات له مالى ده وله مهنده به گشتى، مندال و بئ عه قلى جيانه کردو وه ته وه، وه کهس و کاره که يان هه له ده ستى به ده رکردنى زهکاتى ماله کانيان، هه روه ها له ها وه لانى پيغه مبه رى خودا (دروودى خواى له سه ر بئ) بۆچوونى پيشه و عومه ر و عه لى و ئيبين عومه ر و جابرى کورى عبد الله يشه (ره زاي خوايان له سه ر بئ).

ئه و به شانهى که زهکات تيباندا واجبه

ئه و به شانهى که زانايان جيا وازيان نييه تيباندا نو دانه ن:-

(ئالتون و زيو- ووشتر و مانگا و مه ر و بز- گه نم و جو و خورما و ميوژ).

زهکاتى ئالتون و زيو

زهکات له زيو و زيودا واجبه ئه گه ر بگاته راده ي زهکات

دان، وه سالیکی کوچی به سهردا تیپه ربووبیت، وهیهک جار
زهکاتیان لی دهریت له هر سالیکیدا.

پادهی زهکاتی زیو و زیو (نصاب الذهب والفضة)

زیو زهکاتی لی ندریت ههتا نهگاته بیست دینار (۲۰ مسقال)
کاتیک گهشته بیست مسقال وه سالیکی کوچی به سهر دانانیدا
تیپه ری ئهوا چارهکی دهیهکی (رُبْعُ الْعُشْرِ) زهکاتی له سهره، واته
له (چل بهشدا یهک بهش) کهواته له بیست مسقالدا نیو مسقال
زهکاتی له سهره، هر چهنده زیاتر بی بهو شیوه یه ههژماری
دهکهی.

ههروهها زیویش زهکاتی له سهر نییه ههتا نهگاته دوو
سه دیرههه (۲۰۰ درهم)، کاتی گهشته دوو سه دیرههه
وه سالیکی به سهر دانانیدا تیپه ری ئهوه چارهکی ده یهکی (رُبْعُ
الْعُشْرِ) زهکاتی له سهره، واته له چل بهشدا یهک بهش، هر
وهکو پیغه مبهری خودا (ﷺ) فهرموویهتی:

(لَيْسَ عَلَيْكَ شَيْءٌ - يَعْنِي فِي الذَّهَبِ - حَتَّى يَكُونَ لَكَ عِشْرُونَ دِينَارًا، فَإِذَا كَانَتْ
لَكَ عِشْرُونَ دِينَارًا وَحَالَ عَلَيْهَا الْحَوْلُ فَفِيهَا نِصْفُ دِينَارٍ، فَمَا زَادَ فَبِحِسَابِ
ذَلِكَ).^۱

ههروهها ده بارهی زیویش فهرموویهتی (ﷺ) (لَيْسَ فِيهَا دُونَ
خَمْسِ أَوْاقٍ مِنَ الْوَرَقِ صَدَقَةٌ).^۲

(۱) أخرجه أبو داود برقم (۱۵۷۳)، و صححه الألباني.

(۲) أخرجه البخاري برقم (۱۴۸۴) ومسلم (۹۷۹).

واتە/ لە پینچ وقییه كەم تر لە زیو زەكات نییه، كە (پینچ وقییه = ۲۰۰ دیرەم)، چونكە یەك وقییه = ۴۰ دیرەم، یەك دیرەمیش = ۲،۹۷۵ گرام، كەواتە (۲۰۰) دیرەم = ۵۹۵ گرام زیو.

هەروەها (۲۰) مسقال زیڤیش بە گرام = ۸۵ گرام زیڤ، چونكە یەك مسقال زیڤ = ۴،۲۵ گرام (گرام) لە كۆندا.

بەلام لە ئیستادا یەك مسقال زیڤ = ۵ گرام، ۸۵ گرام زیڤ + ۵ گرام = ۱۷ مسقال زیڤ، كەواتە لە ۱۷ مسقال زیڤی عەیار (۲۴) دا زەكات دەكەوێت، بەلام ئەگەر زیڤەكە عەیار (۲۱) بوو ئەو لە ۱۹،۵ مسقالدا زەكات دەكەوێت، وە ئەگەر زیڤەكە عەیار (۱۸) بوو ئەو لە ۲۲،۵ مسقالدا زەكات دەكەوێت. واللہ اعلم.

تیبینی // نىسابى عەیار (۲۱ و ۱۸) بەم رینگە یە دەردەكریت:-

(كیشی زیڤ × ۲۱) ÷ ۲۴ = كیشی زیڤەكە بە عەیار (۲۴) (كیشی زیڤ × ۱۸) ÷ ۲۴ = كیشی زیڤەكە بە عەیار (۲۴) بۆ نمونە: كەسێ (۱۰۰) گرام زیڤی عەیار (۲۱) یەكی هەیه ئەو (۲۱ × ۱۰۰) ÷ ۲۴ = ۲۱۰۰ ÷ ۲۴ = ۸۷،۵ گرام زیڤی عەیار (۲۴) ئەگەر بیکەین بە مسقال (۵ ÷ ۸۷،۵) = ۱۷،۵ مسقال زیڤی عەیار (۲۴) چونكە یەك مسقال = ۵ گرام، پاشان نرخى (۱۷،۵) مسقال زیڤی عەیار (۲۴) چەندە لە (۱۰۰) دا (۲،۵) زەكات دەدریت. واللہ اعلم.

تیکهَل کردنی زیو و زیو بو تهواوکردنی رادهی نیماب (النصاب)

ئه‌گەر که‌سی خاوه‌نی هه‌ندی له زیو بی نه‌گه‌یشتیته رادهی زه‌کات، وه خاوه‌نی هه‌ندی له زیویش بی نه‌گه‌یشتیته رادهی زه‌کات، ئایا ده‌بیت تیکه‌لیان بکات بو ئه‌وه‌ی به‌هر دووکیان بگاته رادهی زه‌کات و وه‌زه‌کاته‌که‌یان بدات یان نا، بو نمونه که‌سی خاوه‌نی (۱۵) مسقال زیو و (۱۵۰) دیره‌می زیوه، هیچ کامیان نه‌گه‌یشتوووه به‌ رادهی زه‌کات، ئایا ده‌بیت هه‌ردووکیان تیکه‌ل بکات بو ئه‌وه‌ی بگات به‌ رادهی زه‌کات، وه زه‌کاتیان لی بدات یان نه‌خیر زه‌کاتیان له‌سه‌ر نییه، چونکه هیچ کامیان نه‌گه‌یشتوووه به‌ رادهی زه‌کات، له‌م باره‌یه‌شه‌وه زانایان دوو رای جیاوازیان هه‌یه:-

۱- زۆربه‌ی زانایانی وه‌کو حه‌نه‌فیه‌کان و مالکیه‌کان و وه‌ریواتیکیش له‌ پیشه‌وا ئه‌حمه‌ده‌وه فه‌رموو‌یانه: ده‌بیت زیو و زیوه‌که تیکه‌ل بکریت بو ئه‌وه‌ی رادهی زه‌کات ته‌وا بکه‌ن، پشان زه‌کاته‌که‌ی ده‌ربکریت، به‌لگه‌یه‌شیان ئه‌وه‌یه که‌زیو و زیو هه‌ر دووکیان پارهن و سوود و قازانجیان یه‌که، وه مه‌به‌ست تییاندا کرین و فرۆشتنه، واته ئه‌گەر که‌سی خاوه‌ن (۱۰) مسقال زیو (۱۰۰) دیره‌م زیو بیت، زه‌کاتی له‌سه‌ره.

۲- ریبازی شافعیه‌کان و ریوایه‌تیک له‌ پیشه‌وا ئه‌حمه‌د و رای ئیبن حه‌زم و ئه‌لبانی و ئیبن عوسه‌یمینیش ئه‌وه‌یه که نابی تیکه‌ل بکرئ چونکه زیو و زیو دوو ره‌گه‌زی (جنس) جیاوازن و هه‌ریه‌که‌یان رادهی زه‌کاتی تایبه‌تی خو‌ی هه‌یه،

هەر وهکو چۆن مانگا و مه‌ر تیکه‌ل ناکرین، وه هه‌ریه‌کیان
 راده‌ی خۆی هه‌یه له‌گه‌ل ئه‌وه‌شدا مه‌به‌ست له‌ مانگا و مه‌ردا
 یه‌که، که هه‌ر دووکیان بۆ زیاد کردن و گه‌شه‌کردنه‌.

پای په‌سه‌ند: - ئه‌وه‌یه که زی‌رو زیو تیکه‌ل ناکرین بۆ ئه‌وه‌ی
 راده‌ی زه‌کات ته‌واو بکه‌ن، چونکه هه‌ر یه‌که‌یان راده‌ی زه‌کاتی
 تاییه‌تی خۆی هه‌یه، هه‌ر وهکو له‌پیشه‌تردا باسی راده‌ی زه‌کاتی
 زی‌رو زیومان کرد، له‌ فه‌رمووده‌کانی پی‌غه‌مبه‌ری خودا(دروودی
 خوای له‌سه‌ر بی).

زه‌کاتی پاره و کاغز و سه‌نده بانکییه‌کان

هه‌ر کاتی پاره و کاغز و سه‌نده بانکییه‌کان گه‌یشه‌ راده‌ی
 زه‌کات و سالیان به‌سه‌ردا تپه‌ری بی‌ت ده‌بی زه‌کاتیان لێ
 بدریت، چونکه هه‌مان حوکمی زی‌ر و زیویان هه‌یه وه هه‌مان
 کاری زی‌ر و زیو ئه‌نجام ده‌دن، به‌لام زانایان جیاوازیان هه‌یه
 که ئایا راده‌ی زه‌کاتی پاره و کاغز و سه‌نده بانکییه‌کان
 به‌راده‌ی زه‌کاتی زی‌ر یان به‌راده‌ی زه‌کاتی زیو ده‌خه‌ملینریت،
 هه‌ندێ له‌ زانایان به‌راده‌ی زه‌کاتی زیو ده‌خه‌ملینن، چونکه
 سوود و قازانجی هه‌ژارانی زیاتر تیدا‌یه، به‌لام پای په‌سه‌ند
 ئه‌وه‌یه به‌راده‌ی زه‌کاتی زی‌ر ده‌خه‌ملینریت، چونکه نرخ‌ی زیو
 زۆر دابه‌زییوه له‌چاو سه‌رده‌می پی‌غه‌مبه‌ری خودا(دروودی
 خوای له‌سه‌ر بی)، به‌پی‌چه‌وانه‌وه نرخ‌ی زی‌ر تاراده‌یه‌کی باش

وہکو خۆی ماوہتەوہ.

چۆنیتتی دەرکردنی زەکاتی پارە

۱- (پێگە یەكەم): - كۆی پارە $\div 40 =$ بپری زەكاتی پارەكە.
بۆنموونە: - كەسێك (500000) دیناری هەبیت ئەوا: -
 $500000 \div 40 = 125000$ دینار، كەواتە لە (5) ملیون دینار (125)
هەزار دینار زەكاتی لەسەرە.

۲- (پێگە دووهم): - (كۆی پارەكە $2,5 \times$) $\div 100 =$ بپری زەكاتی
پارەكە: بۆ نموونە (2,5 \times 500000) $\div 100 = 1250000$
 $\div 1250000 = 100$ دینار.

زەكاتی خشل (زیر و زیو)

زانایان جیاوازیان هەیه لە بارە ی زەكاتی خشلی (زیر و
زیو) ی ئافرەتان، كە بگاتە پادە ی زەكات:

۱- لای زۆربە ی زانایان و ئیبنول عومەر و جابر و عائیشە
و ئەسمای كچی ئەبو بەكر (پەزای خویان لەسەر بیت)، لەسەر
ئەوین كە خشلی ئافرەتان زەكاتی لەسەر نییە، هەر وەكو
ئیین عومەر فەرموویەتی:

(لِيسَ فِي الْحَلِيِّ زَكَاةٌ).^۱، واتە/زەكات نییە لە خشلی ئافرەتاندا.

(۱) صحیح أخرجه عبد الرزاق برقم (82/4) ودار قطني (109/2).

۲- لای ئه‌بو حه‌نیفه و ئیبن حه‌زم و ئیبن عوسه‌یمین و ئیبن باز، زهکات واجبه‌له خشلی ئافره‌تان، ئه‌گه‌ر بگاته راده‌ی زهکات(نیصاب)، هه‌روه‌ها لای هاوه‌لان رای ئیبن عه‌باس و ئیبن مه‌سعودیشه، چونکه به‌لگه‌کان به‌گشتی هاتوو ده‌رباره‌ی زهکاتی زیرو و زیو، وه ئه‌م جیاوازیه‌ش که هه‌یه ده‌رباره‌ی خشل بۆ خشلیکه که حه‌لال بیته به‌کاره‌یتانی بۆ ئافره‌تان، به‌لام ئه‌گه‌ر خشلیک بوو که حه‌رام بوو به‌کاره‌یتانی وه‌کو خشلی قاپ و قاچاگی زیرو و زیو یان تاییه‌ت بوو به‌پیاوانه‌وه وه‌کو شمشیر، ئه‌وه واجبه زهکاتیان لی ده‌ر بکریت، ئه‌گه‌ر گه‌یشتیته راده‌ی-ئاستی زهکات، له‌گه‌ل ئه‌وه‌شدا حه‌رامه به‌کاره‌یتانیان، هه‌روه‌ها ئه‌گه‌ر پیاویش خشلی ئافره‌تانی هه‌لگرت له‌ماله‌وه بۆ هه‌ر مه‌به‌ستی واجبه زهکاتی لی ده‌ربکات ئه‌گه‌ر گه‌یشتیته راده‌ی زهکات به‌بی جیاوازی له‌نیوان زانایاندا.

زهکات له‌مووچه و کریمی خانوو و کریمی دوکان و کریمی پوژانه‌دا

ئه‌گه‌ر که‌سیک ئه‌وه‌نده پاره‌ی هه‌بوو گه‌یشتیته راده‌ی زهکات، له‌گه‌ل ئه‌وه‌شدا مانگانه‌و پوژانه هه‌ندی پاره‌ی ده‌س که‌ویته، ئه‌وه باشته‌ره له‌گه‌ل ئه‌و پارانه‌ی که سالی به‌سه‌ردا تیپه‌رییوه زهکاتی ئه‌و به‌شه پاره‌یه‌شی بدات، به‌لام ده‌توانیته زهکاتی ئه‌و به‌شه پاره‌یه نه‌دات، که مانگانه‌وه پوژانه ده‌ستی که‌وتوو، که سالی به‌سه‌ردا تیپه‌ری ئه‌و کاته زهکاتی ئه‌و به‌شه‌ش بدات، بۆ نمونه/ئه‌گه‌ر که‌سی (۱۰) ملیۆن دیناری له

مالدا هبئی و سالی به سهردا تیپه ری بوو ده بییت زه کاته که ی بدات، له گهل ئه وه شدا چهند پوژیک یان یهک دوو مانگ پیشتر (یهک ملیون) تری دهس که وتوو، باشتره زه کاتی ئه م یهک ملیونهش له گهل زه کاتی (۱۰) ملیونه که ی تردا بدات، به لام دروستیشه زه کاتی ملیونه که نه دات هه تا وه کو سالی به سهردا تیپه ده بییت، پاشان زه کاتی ئه و یهک ملیونهش بدات.

زه کاتی مالیک که درابیت به قهرز

۱- قهرزیک ئومیدی دانه وهی هه بییت، به وهی که له لای که سیک بی توانای دانه وهی هه بییت و دانی پیدابنییت، ئه وه ده بییت له گهل ئه و پارهیهی که له لای خویه تی وه له مال وهیه ئه ژمیری بکات و زه کاتی هه مووی دهر بکات، به لام دروستیشه زه کاتی ئه و پارهیه نه دات که له قهرزدا یه، کاتی وه ریگریته وه زه کاتی ئه و چهند ساله ی بدات که له قهرزدا بووه.

۲- قهرزیک ئومیدی دانه وهی نه بییت، به وهی که له لای که سیک بییت توانای دانه وهی نه بییت، یان ئینکاری بکات که قهرزی لایه، ئه وه له م کاته دا زه کاتی ئه و پارهیه نادات که له قهرزدا یه، به لام کاتیک دهستی که وتوو ده بییت زه کاتی سالانی رابردووی لی دهر بکات که له قهرزدا بووه، وه لای هه ندی له زانایان ته نها زه کاتی یهک سال دهر ده کات کاتیک وه ری بگریته وه.

كه سيك قهرزي له سهر بيت تايا زهكاتي له سهره

۱- زهكات واجبه له سهر كه سيك نه گهر ماله كه ي گه يشتيته راده ي زهكات و سالي به سهر دا تي په ربوو بيت با قهرزاريش بيت، نه مهش راي تازه ي پيشهوا شافعيه و وه راي بن باز و ئيبن عوسه يمين و ليژنه دائيمه شه.

۲- لاي هندی زاناش نه گهر كه سي هندی مالي به دهسته وه بوو كه زهكاتي له سهر بيت، له گهل نه وه شدا قهرزار بيت، نه گهر نه وهنده قهرزار بيت كه ماله كه ي له راده ي زهكات كه م بکاته وه يان نه وهنده مالي هه بيت كه به شي قهرزاريه كه ي بکات له م کاته دا زهكات له سهر ي واجب نييه، به لام نه گهر نه ونده قهرزار بوو ماله كه ي له راده ي زهكات كه م نه کاته وه نه و ده بيت زهكاتي ماله كه ي خوي بدات، بو نمونه نه گهر كه سي (۲۰) مسقالي هه بيت، به لام (۵) مسقال قهرزار بيت، نه وه زهكاتي له سهر واجب نييه، چونکه (۱۵) مسقالي مالي خويه تي و نه گه يشتو وه به راده ي زهكات، به لام كه سيك نه گهر (۳۰) مسقال ئالتووني هه بيت، به لام (۵) مسقال قهرزار بيت، نه وه ده بيت زهكاتي (۲۵) مسقاله كه بدات، چونکه گه يشتو وه به راده ي زهكات ماله كه ي.

زهكاتي ماره يي ئافره تان

ماره يي ئافره تان سهروهت و سامانه هه ر وه كو سهروهت و سامانه كاني تر، ده بي زهكاتي لي دهر بکريت نه گهر

بگات به پادەى زەكات، بەلام ئەگەر ئافرەتەكە ماره‌ییه‌كه‌ى
وهرنه‌گرتبیت، هەر وه‌كو مالى قهرز مامه‌له‌ى له‌گه‌لدا ده‌كری،
وه‌كو پیشتر باسمان كرد، هەر چه‌نده‌ پیشه‌وا ئەبو حەنیفه
پای وایه‌ ماره‌یى ئافرەتان زەكاتی له‌سه‌ر نییه‌ هه‌تا وه‌كو
وه‌رى نه‌گریت.

زەكاتی ئازهل

زانایان كۆكن له‌سه‌ر ئەوه‌ى زەكات واجبە له‌ ئازهلدا، له
ووشتر و ره‌شه‌ولاخ و مه‌ر و بزى، بەلام زانایان جیاوازیان
هه‌یه‌ كه‌ ئایا زەكات له‌ ئەسپ دا هه‌یه‌ یان نا، لای زۆربه‌ى
زانایان ئەسپ زەكاتی له‌سه‌ر نییه‌، ئەگەر بو‌ بازرگانى
نه‌بیٔ با مه‌رجه‌كانى زەكاتیشى تیدا بیٔ، كه‌ دواتر باس
له‌ مه‌رجه‌كانى زەكاتی ئازهل ده‌كه‌ین، بەلام ئازهلە‌كانى تری
وه‌كو هیستر و گوئ دریژ و ئەوانى تر زەكاتیان له‌سه‌ر
واجب نییه‌، مه‌گەر بو‌ بازرگانى بن، ئەگەر بو‌ بازرگانى بوون
ئەو كاته‌ مامه‌له‌یى مالى بازرگانیان له‌گه‌لدا ده‌كریت، كه‌ مالى
بازرگانى ده‌خه‌ملینرى به‌ پاره‌، ئەگەر گه‌یشتبیته‌ پادەى زەكات
ئەو كاته‌ زەكات له‌سه‌رى واجب ده‌بیٔ.

مه‌رجه‌كانى واجب بوونى زەكات له‌ ئازهلاندا

١- ده‌بیٔ بگاته‌ پادەى زەكات(النصاب): كه‌ دواتر باس له‌ پادەى
زەكاتی ئازهلان ده‌كه‌ین.

٢- ده‌بیٔ سالیكى كوچى(هجری) به‌سه‌رىدا تی پهرى بیٔ،

لەبەر فەرموودهكەى پيغه مبهرى خودا(دروودى خواى لەسەر
بى) كە فەرموويه تى:

(لَا زَكَاةَ فِي مَالِ حَتَّى يَحُولَ عَلَيْهِ الْخَوْلُ).^۱ واتە/زەكات لە مالێكدا
نیه هەتا سالیكى بەسەردا تێدەپەڕیت.

۳-خۆلە وەرپیت (سائمة): واتە/بەشى زۆرى سال لەپوش و
لەوهرى دەشتاییهكان كە قەدەغە نیه بەوهرپیت، ئەمەش
راى زۆربەى زانایانە، جگە لە پيشه‌وا مالیک و لەیث
كە فەرموویانە: زەكات واجبە لە ئازەلدا بە شیوهیهكى گشتى، چ
خۆ لەوهرپیت یان ئالف پیدراو بیت یان بۆ بار و ئیش بیت
یان نا.

ئازەلەكان چوار جۆرن

۱-خۆ لەوهرپیت(أن تكون السائمة): ئەو ئازەلەى كە بەشى
زۆرى سال لە دەرەو بەوهرپیت، وەبۆ شیر و بیچوو و زاوژى
بە خێوبكریت، ئەم جۆره ئازەلانه زەكاتیان تیدا واجبە.

۲-ئالف پى دراو بیت (أن تكون معلوفة): ئەم جۆره ئازەلە
خاوەنەكەى ئالیکى بۆدەكرى یان بۆى دەدوریتەو، ئەم
جۆرانە زەكاتیان تیدا واجب نیه، لای زۆربەى زانایان جیاواز
لە پيشه‌وا مالیک.

۳-بۆ كرى دانراپیت (أن تكون عاملة): ئەم جۆره ئازەلانه
خاوەنەكەى بۆ كرى دایناو بۆ بار گواستنەو یان بۆ

(۱) أخرجه ابن ماجه برقم (۱۷۹۲) وأحمد (۱۲۶۵) وغيرهما، و صححه الألباني في صحيح الجامع.

سواربوون یان بۆ کیلان و ئاودان، ئەم جوورانەش زەکاتیان
تیدا نییەلای زۆربەیی زانیان جیاواز لە پێشەوا مالیک.

۴- بۆ بازرگانی دانرابییت (أن تكون معدة للتجارة): ئەو ئاژەلەیی
بۆ بازرگانی دانرابییت زەکاتی تیدا واجبەلای زۆربەیی زانیان،
بۆیە زەکات لەیەک ووشتر واجب دەبییت ئەگەر نرخەکەیی بگاتە
پادەیی زەکات، بە مەرجی بۆ بازرگانی دانرابییت، ئیتر چ خۆ
لەوەرپییت یان ئالف پیدراوییت یان بۆ کرێ و سواری بییت.

زەکاتی ووشتر

هەرکەسی لە پینچ ووشتر کەم تری هەبییت، نییرییت یان
می، گەورەبییت یان بچووک، زەکاتی تیدا واجب نییە، لەبەر
فەرموودەکەیی پیغەمبەری خودا (دروودی خوای لەسەر بییت)
کە دەفەرموویت: (لَيْسَ فِيمَا دُونَ خَمْسِ ذُوْدٍ مِنَ الْإِبِلِ صَدَقَةٌ) ١.

واتە/ کەمتر لە پینچ سەر لە ووشتر زەکاتی لەسەر
نییە، بەلام ئەگەر بگاتە پینچ سەر یان زیاتر، وەسالیشی
بەسەردا تیپەرپووییت، ئەو لە هەر پینچ سەر لە ووشتر،
کاوپرە مەریکی (شاة) یەک سالەیی تیدا واجب دەبییت هەتاوێکو
دەگاتە (٢٥) سەر ووشتر وەکو لەم خستەیه‌دا پوونی دەکەینه‌وه:

(١) أخرجه البخاري برقم (١٤٤٧) ومسلم (٩٧٩).

پادهی زهکاتی ووشتر

له	ههتا	ئه‌ندازهی زهکاته‌که
۱	۴	زهکاتی تیدا نییه.
۵	۹	کاوړیکی (شهک) یهک ساله له مه‌ر.
۱۰	۱۴	دوو کاوړ له مه‌ر (یهک ساله).
۱۵	۱۹	سێ کاوړ له مه‌ر (یهک ساله).
۲۰	۲۴	چوار کاوړ له مه‌ر (یهک ساله).
۲۵	۳۵	یهک (بِنْتُ مَخَاصِ) بنت مخاص: ووشتریکی مییه که سالی ته‌واو کردبیت، چوبیته دوو ساله‌وه، ئه‌گه‌ر نه‌بوو ئه‌توانیت (اِبْن لَبُونِ) له جیاتی بدات، ابن لبون ووشتریکی نیره که دوو سالی ته‌واو کردوو.
۳۶	۴۵	یهک (بِنْتُ لَبُونِ) بنت لبون ووشتریکی مییه که دوو سالی ته‌واو کردوو چووته سێ ساله‌وه.
۴۶	۶۰	یهک (حِقَّةٌ) حِقَّة: ووشتریکی مییه که سێ سالی ته‌واو کردوو.
۶۱	۷۵	یهک (جَذَعَةٌ) جذعة: ووشتریکی مییه که چوار سالی ته‌واو کردوو.
۷۶	۹۰	(بِنْتَا لَبُونِ) واته: دوو بنت لبون.
۹۱	۱۲۰	(حِقَّتَانِ) واته: دوو حیقہ..

ئەمە ئەو ئەندازەییە کە لە فەرموودە کە ی ئەبو بەکر (پەزای خوای لیبی) هاتوووە لە پیغەمبەری خواوە (دروودی خوای لەسەر بی)، وە هەر وەها زانایان کۆکن لەسەری. بەلام ئەگەر لە (۱۲۰) سەر ووشتر تیپەریت، ئەو زانایان جیاوازیان هەیە لەسەری، کە چۆن زەکاتی لی دەدریت، بەلام لای زۆربە ی زانایان ئەویە کە لە هەر (۴۰) سەر ووشتر (بنت لبون) یک دەدریت بە زەکات، وە لە هەر (۵۰) سەر ووشتر (حقە) یە ک دەدریت بە زەکات، واتە: ژمارە ی ووشترەکان بە چل سەر یان پەنجا سەر یان هەر دووکیان ریک دەخریت، وەکو لەم خستە یە دا پروونی دەکەینە وە:-

ئەندازە ی زەکاتە کە	هەتا	لە
سێ (بنت لبون)،	۱۲۹	۱۲۱
یە ک (حقە) و دوو (بنت لبون)،	۱۳۹	۱۳۰
دوو (حقە) و یە ک (بنت لبون)،	۱۴۹	۱۴۰
سێ (حقە)،	۱۵۹	۱۵۰
چوار (بنت لبون)،	۱۶۹	۱۶۰
سێ (بنت لبون) و یە ک (حقە)،	۱۷۹	۱۷۰
دوو (حقە) و دوو (بنت لبون)،	۱۸۹	۱۸۰
سێ (حقە) و یە ک (بنت لبون)،	۱۹۹	۱۹۰
چوار (حقە) یان پینچ (بنت لبون)،	۲۰۹	۲۰۰

به م شیوه یه هه تاوه کو زیاتر بیټ، واته/له هه ر چل سه ر
ووشتر (بنت لبون) یك ده ریټ به زهکات، وه له هه ر په نجا
سه ر ووشتر (حقه) یه ک ده ریټ به زهکات.

چه ند تیبینیه ک ده رباره ی زهکاتی ووشتر

۱- ئه و ووشتره ی که له زهکاتدا وه ر ده گیریټ ده بیټ
ووشتری می یه بیټ له هه موو کاتی کدا، ته نها له یه ک کاتدا
نه بیټ که ئه ویش ئه گه ر (بنت المخاض) نه بوو، (ابن لبون)
له جیاتی وه ر ده گیریټ، که ووشتریکی نی ره دوو سالی ته و او
کردوو ه.

۲- ئه و کاوړه ی (شاة) له مه ر که له زهکاتی ووشتردا
وه ر ده گیریټ له جیاتی ووشتر، ئه گه ر شه ش (۶) مانگی ته و او
کرد بیټ هه ر دروسته بدریټ به زهکات، (جذعة من الضأن)
به لام ئه گه ر بز ن بدریټ ده بیټ سالی ته و او کرد بیټ، (ثنية من
المعز).

۳- ئه گه ر خاو هن مال له و ته مه نه ی بو ی دانراوه له ووشتر،
بو ئه وه ی بی دات به زهکات، ئه گه ر ته مه نی گه وره تری دا به
زهکات دروسته، بو نموونه / ئه گه ر (بنت مخاض) ی له سه ر بوو
ئه و (بنت لبون) یان (حقه) یه کی دا به زهکات له جیاتی (بنت
مخاض) که ئه وه دروسته، به بیټ جیاوازی له نیوان زانایاندا، وه
ده بیټه خیر و پاداشتیکی زیاتر بو ی.

۴- ئه گه ر خاو هن مال له جیاتی شه که مه ر که، ووشتریکی دا
به زهکات، ئه مه جیاوازی له نیوان زانایاندا هه یه که ئایا دروسته

یان نا، لای پیشهوا ئه بو حه نیفه و شافعی و رای ته و اووی مالکیه کان دروسته، به لام لای حه نابیله کان دروست نییه، چونکه ئه وه لادانه له فهرمووده که ی پیغه مبهری خودا (دروودی خوی له سه ربیت) که تا (۲۵) ووشتر (شه کی) له مه ر ده ربیت به زه کات، رای په سند دروسته، چونکه خوی گه وره کاتیک مه ری واجب کردوو به زه کاتی ووشتر تا ده گاته (۲۵) ووشتر، وه کو به زه ی و رحمت بو خاوه ن مال دایناوه، بو ئه وه ی بار قورسی نه که ویته سه ری، هه روه ها زانای سه رده میش ئیین عوسه یمین له گه ل ئه ودایه که دروسته.

زه کاتی ره شه و لاخ (مانگا)

زانایان کوکن له سه ر واجبیتی زه کاتی ره شه و لاخ که بگاته (۳۰) سه ر، واته راده ی زه کاتی ره شه و لاخ، (۳۰) سه ره، ئه گه ره له (۳۰) سه ر که متربوو زه کاتی تیدا واجب نییه، وه کو له م خشته یه دا روونی ده که ی نه وه:-

راده ی زه کاتی ره شه و لاخ.

له	هه تا	ئه ندازه ی زه کاته که
۱	۲۹	زه کاتی تیدا نییه،
۳۰	۳۹	یه ک (تبیع) یان یه ک (تبیعة)، تبیع: گویره که یه کی نیره که یه ک سالی ته و او کردوو، چووته دوو ساله وه، تبیعه: گویره که یه کی م یه که یه ک سالی ته و او کردوو چووته دوو ساله وه، بو یه پنده و تربیت (تبیع) چونکه شوین دایکیان ده که ون،

له	ههتا	ئهندازهی زهکاتهکه
٤٠	٥٩	یهک (مُسِنَّة) مُسِنَّه: نووئنگیکی مییه دوو سالی ته‌واو کردوووه، بۆیه پئی ده‌وتریت (مُسِنَّة) چونکه دانی ده‌رکردوووه،
٦٠	٦٩	دوو (تبیع)،
٧٠	٧٩	یهک (تبیع) و یهک (مُسِنَّة).

پاشان له هه‌ر سی (٣٠) سه‌ر ره‌شه‌ولاخ (تبیع) یک ده‌ده‌ریت به زهکات، وه له‌هه‌ر (٤٠) سه‌ر ره‌شه‌ولاخ (مُسِنَّة) یهک ده‌دری به زهکات، واته: ژماره‌ی ره‌شه‌ولاخه‌کان به‌سی سه‌ر یان چل سه‌ر یان به هه‌ر دووکیان ری‌ک ده‌خریت، وه‌کو له‌م خسته‌یه‌دا پروونی ده‌که‌ینه‌وه:

له	ههتا	ئهندازهی زهکاتهکه
٨٠	٨٩	دوو (مُسِنَّة)،
٩٠	٩٩	سی (تبیع)،
١٠٠	١٠٩	دوو (تبیع) و یهک (مُسِنَّة)،
١١٠	١١٩	یهک (تبیع) و دوو (مُسِنَّة)،
١٢٠	١٢٩	چوار (تبیع) یان سی (مُسِنَّة)،

پاشان بهم شیوازه ههتا وهکو زور تر بیټ، واته: له هه رسی
سه ره شه و لآخ (ته بیع) یک دهریټ به زهکات، وه له هه ر (٤٠)
سه ره شه وه لآخ (مُسِنَّة) یهک دهریټ به زهکات،

تیبینی //

١- زانایان کوکن له سه ره ئه وهی که گویره کهی نیر (تبیع)
وهرده گیریټ له زهکاتی ره شه وه لآخدا له جیاتی گویره کهی
می یه (تبیعه).

٢- زانایان جیاوازیان هه یه که ئایا نوینیگی نیر (المسن)
وهرده گیریټ له زهکاتی ره شه وه لآخدا له جیاتی نوینیگی
می (المسنه) یان نا، به لای زور بهی زانایانه وه دروست نییه
وهه بگیریټ، چونکه فه رمووده کان باس له نوینیگی می یه
دهکه ن.

٣- گامیش هه مان حوکی ره شه وه لآخی هه یه له زهکات
داندا، واته هه ر وهکو ره شه وه لآخ زهکاتی گامیش دهریټ.

زهکاتی مهر و بزنی

رادهی (نصاب) زهکاتی مهر و بزنی (٤٠) سه ره، واته هه تا وهکو
نه گاته (٤٠) سه ره زهکاتی تیدانییه یان واجب نابیت، که گه یشته
(٤٠) سه ره کاوره مهریکی (شاه) یهک ساله ی تیدا واجب ده بیټ،
هه تا وهکو (١٢٠) سه ره، وهکو لهم خسته یه ی خواره وه روونی
دهکه ینه وه:-

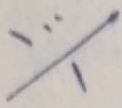
رادەى زهکاتى مەپ و بزى

ئەندازەى زهکاتەكە	هەتا	لە
زهکاتى تىدا نىيە،	۳۹	۱
يەك كاوپى (شاة) يەك سألە،	۱۲۰	۴۰
دوو كاوپ (شاتان)،	۲۰۰	۱۲۱
سى كاوپ (ثلاث شياة)،	۳۹۹	۲۰۱

پاشان لە هەموو (۱۰۰) سەرى كاوپىكى (شاه) يەك سألەى دەكەويته سەر، وەكو لەم خشتهى تردا پروونى دەكەينهوه:-

ئەندازەى زهکاتەكە	هەتا	لە
چوار كاوپ (شاة)،	۴۹۹	۴۰۰
پىنچ كاوپ (شاة)،	۵۹۹	۵۰۰
شەش كاوپ (شاة)،	۶۹۹	۶۰۰
حهوت كاوپ (شاة).	۷۹۹	۷۰۰

بەم شیوازه هەتا وەکو زۆر تریبیت لە هەموو (۱۰۰) سەری
یەک کاور دەدریبت بەزەکات لای زۆربەیی زانایان.



تیبینی //

۱- زانایان کۆکن لەسەر ئەوێی که بزنی هەمان حوکمی
 مەری هەیه، بۆ نمونە/کەسی (۲۰) سەر مەرو (۲۰) سەر
 بزنی هەبیت زەکات دەکەوێتە سەری.

۲- ئەو کاورەیی که دەدریبت بە زەکات دروستە چ لەمەر بیت
 یان بزنی، نیریان می بیت، که ئەمەش پای حەنەفییه کان و
 مالکیه کان و ئیبن حەزمە.

چەند تیبینییه کی گشتی لە زەکاتی ئازەلاند

۱- هەرکەسیک ئازەلەکانی گەیشته رادەیی زەکات، وە لە
 ماوەی ئەو سالدە هەندێ لە ئازەلەکانی بیچوویان بوو (زان)
 ئەو پێویستە زەکاتی هەموویان دەربکریت، کاتی سال
 بەسەر ئازەلە گەرەکاندا تی پەری، واتە بیچوووەکانیش
 هەژمار دەکری لە کاتی زەکات دانە هەر وەکو گەرەکان،
 ئەمەش پای زۆریک لە زانایانە.

۲- ئەو زیادانەیی که لە نیوان دوو فەرزدا یە کەپتی دەوتری
 (الأ وقاص) عەفوو-لیبورنی لەسەرە لای زۆربەیی زانایان، بۆ
 نمونە ئەو سەر مەرانەیی که لە نیوان (۴۰) بۆ (۱۲۰) دایە
 زەکاتی لەسەرنییه، واتە کەسیک (۴۰) سەر مەری هەبیت یەک

کاوړ زهکات ددهات به هه مان شیوه، (۱۲۰) سه ریشی هه بیټ
 هر یهک کاوړ ددهات به زهکات، ئه و زیاده یه ی سه روی (۴۰)
 سه ره تا (۱۲۰) سه ره عه فووی له سه ره.

۳- نابیت باشتیرین ئاژه له کان هه لبریزیت بو زهکات، مه گهر
 خاوه نه که ی رازی بیټ، هه رو هه ها نابیت ئاژه لی عه بیداریش
هه لبریزیت یان وهر بگیریټ، وه کو نه خوش و پیرو لاواز و
 کویر و شه لیش که بیټه هوی لاواز بوونی.

۴- ئه و که سانه ی ئاژه لی هاوه به ش (شهریک) یان هه یه پیکه وه،
 نابیت له ترسی زهکات، له کاتی زهکات دان له یه کیان جیا بکه نه وه
 بو ئه وه ی زهکات نه دن، بو نمونه / دوو کهس شه ریکن هر
 یه که یان (۳۰) سه ره مه ری هه یه، که به هه ردوو کیان ده گاته (۶۰)
 مه ر، که کاوړی کی (شاه) له سه ره، بو ئه وه ی زهکات نه دن له
 یه کیان جیا ده که نه وه، وه هه ری هه که یان (۳۰) سه ره مه ره که ی خو ی
 ده بات، له م کاته دا هیچیان زهکات ناکه ویته سه ریان، چونکه
 (۳۰) سه ره مه ر زهکاتی تیډا نییه، وه کو پیشتتر باس مان کرد،
 ئه م جوړه کارانه ناشه رعیه و دروست نییه و هه ر دوو لایان
تاوانبار ده بن، وه هه رو هه ها ئه و که سانه ش که له کاتی زهکات
 داند مال ه کان یان تی که ل ده کن بو ئه وه ی زهکاتی که مییان
 بکه ویته سه ر، ئه م کاره ش نا شه رعیه و تاوانبار ده بن و
 زهکاته که شیان هر له سه ره ده مینی، بو نمونه / دوو کهس هر
 یه که یان (۴۰) سه ره مه ری هه یه، له م کاته دا هه ری هه که یان کاوړی
 (شاه) له مه ر زهکاتی له سه ره، مال ه کان یان (ئاژه له کان یان) تی که ل
 ده کن که به هه ردوو کیان (۸۰) سه ره ده کات، وه له م کاته دا (۸۰)

سەر یەك كاوڤ زهكاتى له سه ره، بۆ یه هه ر دووكیان یه ك كاوڤ ده ده ن به زهكات، كه ئه مپش به هه مان شیوه دروست نیه.

ه- پارهدان له جیاتى ئاژه له كه له كاتى زهكات داند، واته نرخى ئاژه له كه چه نده كه ده دریت به زهكات، نرخه كه ی به دیت به زهكات له جیاتى ئاژه له كه، ئه م كاره لای زۆر به ی زانایان دروست نییه، چونكه فه رمووده كان جوړ و په گه زى ئاژه له كه ی دیارى كرده كه ده دریت به زهكات، به لام لای ریبازى هه نه فییه كان دروسته نرخ بدریت له زهكاتدا، چ زهكاتى ئاژه ل بى یان زهكاتى فیترا (الفطر) بیت یان نه زرو كه فاره ت بیت، وه لای هه ندی له زانایانیش بۆ كاتى پیویست یان بۆ به رژه وه ندی دروسته وه كو كه سى (ه) سه ر وشتری هه یه كه كاوڤی له مه ر زهكاته كه یه تی، وه كاوڤه كه شی لا ده ست ناكه ویت، دروسته پاره كه بدات به زهكاته كه.

زهكاتى مالى بازرگانى

مالى بازرگانى ئه و ماله یه كه بۆ كړین و فرۆشتن داده نریت به مه به ستى قازانچ و سوود.

حوكمى مالى بازرگانى

لای زۆر به ی زانایان زهكات له مالى بازرگانیدا واجبه، وه كو خواى گه وره فه رموویه تی:

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَنْفِقُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا كَسَبْتُمْ ﴾ [البقرة ٢٦٧]

واته/ئهى ئهوانهى باوه پرتان هيناوه ببه خشن له پاكترين
وحه لال ترين شت كه به دهستان هيناوه

ئيبن ئه لعربى فهرموويه تى:- زاناكانمان فهرموويانه
ووتهى (ماكسبتم) واته: ئه و مالهى كه له بازرگانى دهستان
كه ووتوو، ههروهها له بهر چه ندين به لگهى تر كه به
شيويه كى گشتى هاتوو، هه رچه نده لاي هه ندى له زانايانى
وهكو ريبازى زاهيرييه كان و پيشهوا ئه لبانى و شهوكانى و
صديق خان و ئيبن حهزم بو ئه وه چوونه كه زهكات له مالى
بازرگانيدا واجب نيه، راي په سه نده: ئه وه يه زهكات له مالى
بازرگانيدا واجب وهكو زوربهى زانايان فهرموويانه، چونكه
ئه گهر زهكات له مالى بازرگانيدا واجب نه بيت ئه وه زوربهى
دهوله مه نده كان زهكات ناكه ويته سهريان، چونكه زوربهى
ماله كانيان له بازرگانيدايه (التجارة).

مه رجه كانى زهكاتى مالى بازرگانى

١- بگاته رادهى زهكات (النصاب):- واته نرخى ماله بازرگانيه كهى
نرخى (٢٠) مسقال ئالتوون بيت، ئه گهر كه متر بوو له رادهى
زهكات ئه وه زهكاتى تيدا واجب نيه.

٢- ساليكى كوچى (هجري) به سه ر ماله كه دا تى په ريبيت.

٣- نيه تى بازرگانى هه بيت له ماله كه دا: واته /كاتى بوو به

خاوهنی مالەکه نیهتی ئەوهی لی بیئیت که بو بازرگانیهتی.

چۆنیتی زهکات دان له مالی بازرگانیدا

دهبیت مالی بازرگانیهکه بخره ملینریت به پاره به مایه و قازانج و ههگیراو قهرزیک که ئومیدی دانهوهی ههبیت، پاشان زهکاتهکهی بدات له گهل ئەو مالی که ههیهتی له پارهی دانراو، که چل یهکه، واته له چل دیناردا یهک دینار یان له چل ههزاردا یهک ههزار.

ئایا زهکات له مالی بازرگانیدا له خودی مالەکه دهبیت یان له نرخهکهی (قیمهتهکهی)

زۆربهی زانایان بو ئەوه چوونه که واجبه له نرخی ئەو مالی که بو بازرگانیه زهکات بدریت، وه دروست نییه زهکات له خودی مالەکه بدریت، بو نمونه/کهسی دوکاندار بیت، زهکاتی دوکانهکهی له شت و مهکی دوکانهکه بدات به زهکات نهک پارهکهی (نرخهکهی)، ئەمه لای زۆربهی زانایان دروست نییه، به لام لای پیشهوا ئەبو هه نیفه و ووتهیهکی پیشهوا شافعی ئەوهیه که بازرگان به ویستی خۆیهتی که نرخی مالەکه بدات یان خودی مالەکه بدات.

زهکاتی دانه ویله و بهروبووم

خوای گه وره زهکاتی دانه ویله و بهروبوومی واجب کردوه وهکو فهرموویه تی:

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَنْفِقُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا كَسَبْتُمْ وَمِمَّا أَخْرَجْنَا لَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ ﴾ [البقرة ۲۶۷] واته/ئهی ئه وانهی باوه رتان هیناوه، زهکاتی ئه وشته پاکانهی که به دهستان هیناوه بدن وه ئه وانهی له زهوی بومان دهر کردون، وه له شوینیکی تردا خوای گه وره فهرموویه تی:

﴿ وَعَاتُوا حَقَّهُ يَوْمَ حَصَادِهِ ﴾ [الأنعام ۱۶۱] واته/ پوژی چنینه وهو دورینه کردن مافه کهی بدن. ئیین عه بیاس فهرموویه تی: مافه کهی ئه و زهکاته یه که فهرزکراوه، ههروه ها زانایان کوکن له سهر ئه وهی که زهکات واجبه له (گهنم-جو- خورما-میوژ)، جگه له م چوار بهروبوومه، زانایان جیاوازیان ههیه دهر باره یان که ئایا زهکاتیان تیدا واجبه یان نا؟ وهکو (زیتون - ههنگوین... هتد).

رادهی زهکاتی دانه ویله

لای زوربهی زانایان رادهی زهکاتی دانه ویله و بهروبووم پینچ ویسقه پاش پاکردنه وهی له کاو تویکل، له بهر فهرمووده کهی پیغه مبهری خوا (دروودی خوای له سهر بی) که فهرموویه تی:

(لَيْسَ فِيهَا ذُوْنَ خُمْسَةٍ أَوْ سِقِّ صَدَقَةٍ). 'واته/له پینچ ویسق که متر له دانه ویله و بهروبوومدا زهکات نییه.

که یهک ویسق = ۶۰ صاع، یهک صاعیش = ۴ گوئل، یهک گوئیش = ۵۴۴ گرام، که واته یهک ویسق = $۵۴۴ \times ۴ \times ۶۰ = ۱۳۰,۵۶۰$ کیلو گرام، وه پینچ ویسق = $۱۳۰,۵۶۰ \times ۵ = ۶۵۲,۸$ کیلوگرام، که واته رادهی زهکاتی دانه ویله و بهروبووم = $۶۵۲,۸$ کیلو گرام، به لام لای پیشه وانه بو حنیفه زهکات واجبه له دانه ویله و بهروبووم دا به گشتی کهم بیت یان زور، له بهر فهرمووده کهی پیغه مبهری خودا (دروودی خوی له سه ربی) که فهرموویه تی:

(فِيهَا سَقِّ السَّمَاءِ الْعُشْرُ). 'واته//ئه وهی ئاسمان ئاوی دا دهیه کی زهکاتی لیده دریت.

رای په سهند: رای زور بهی زانایانه که رادهی زهکاتی دانه ویله و بهروبووم پینچ ویسقه، چونکه له فهرمووده کهی تر دا راده کهی دیاری کراوه.

تیبینی // تیپه ربوونی سال به سه ر ماله که دا له زهکاتی دانه ویله و بهروبووم، مه رج نییه ده بی هر له رژی دروینه کردنی یان چینه وهی زهکاته کهی بدریت، ئه گه گه یشته رادهی زهکات وه کو خوی گه وره فهرموویه تی:

﴿وَعَاتُوا حَقَّهُ يَوْمَ حَصَادِهِ﴾ [الأنعام ۱۳۱]

(۱) أخرجه البخاري برقم (۱۴۴۷) ومسلم (۹۷۹).

(۲) صحيح، أخرجه أحمد برقم (۲۲۰۳۷).

برى زهکاتى واجب له دانه وييله و بهروبوومدا

برى زهکاتى دانه وييله و بهروبووم دهگوردرىت به پيى ئاوديرى کردنى، ئهگەر ئاسمان ئاوى دا، واته به باران ئاودرا به بى ئاميرهکانى ئاودان ئهوه ده يهكى (۱۰/۱) زهکاتى لى ئهدريت، به لام ئهگەر به ئاميرى ئاودان ئاودرا يان به ووشتر يان به هر هۆکارىكى ئاودان که تىچوو (تکليف) و ئهزيتى تىدابى، ئهوه نيو دهيهكى (۲۰/۱) زهکاتى لى ئهدريت، له بهر فەرموودهکەى پيغه مبهرى خودا (دروودى خواى له سه ر بى) که فەرموويه تى :

(فِيمَا سَقَتِ الْأَمْهَارُ وَالْعُيُونُ الْعَشْرُ وَمَا سَقَى بِالسَّوَابِي فِيهِ نِصْفُ الْعُشْرِ)¹.

واته / ئهوهى به رووبار و كانياو ئاودرا دهيهكى زهکاتى له سه ره، وه ئهوهى به ووشتر ئاودرا ئهوه نيو دهيهكى له سه ره، واته (۲۰/۱) دا.

*تیببىنى // ئهگەر کهسى زهکاتى دانه وييله و بهروبوومهکەى به پاره بدات له جياتى دانه وييله و بهروبوومهکەى، ئهوه دهبيت به هه مان شيوهى دانه وييله وه و بهروبووم، دهيهكى زهکاتى مالهکەى بدات، واته له ده (۱۰) دینار دیناریک زهکات ديدات يان له (۱۰) ههزار، ههزار دینار زهکات ديدات، نهک وهک زهکاتى پاره و پول حيسابى بو بکات له چل دا يهک بدات، واته له چل ههزار، ههزار بدات، چونکه زهکاتى دانه وييله و بهروبووم (ده يه که نهک چل يهک).

(۱) رواه أبو داود برقم (۱۵۹۷) والنسائی (۲۴۸۹)، و صححه الألبانی.

زهکاتی زهیتوون

زانایان جیاوازیان هیه دهربارهی زهکاتی زهیتوون، لای
 حنه فییه کان و مالکیه کان و ووته یه کی کونی پیشه و شافعی و
 ووته یه کی پیشه و ائه حمه دئه و هیه که زهکات واجبه له زهیتوندا،
 ههروه ها له ئیبن عه باسیشه وه ریوایه ت کراوه، له بهر گشتیتی
 ووته ی خوای گه وره که فهرموویه تی:

﴿وَعَاءَتْوَا حَقَّهُ يَوْمَ حَصَادِهِ﴾ [الأنعام ١٦١] پوژی چینه وه ی
 مافه که ی بدهن، به لام لای پیشه و شافعی له ووته ی
 تازه دیا و هیه کی که له ووته کانی پیشه و ائه حمه د، ئه و هیه که زهکات
 له زهیتوندا واجبه نییه، له بهر ئه وه ی به ووشکی هه لئاگیریت،
 ههروه ها ئه مه رای زانای سهرده م ئیبن بازیشه (رحمه تی
 خوای لی بیت)، رای په سه ند / ئه و هیه که زهکات له زهیتوندا
 واجبه نییه.

زهکاتی ههنگوین

زوربه ی زانایان بو ئه وه چون که ههنگوین زهکاتی تیدا نییه،
 له وانه پیشه و شافعی و مالیک و ئیبن مونزر، له بهر ئه وه ی هیچ
 به لگه یه کی جیگر نه هاتوو له سه ر واجبیتی زهکات له ههنگویندا،
 ههروه ها پیشه و بوخاریش فهرموویه تی: هیچ به لگه یه کی ته و او
 نه هاتوو دهرباره ی زهکاتی ههنگوین، به لام حنه فییه کان و
 پیشه و ائه حمه د بو ئه وه چونه که ههنگوین زهکاتی تیدا
 واجبه، به به لگه ی ئه و ریوایه ته ی که عه مری کوری شوعه یب

گێڕایه تیوه له پیغه مبهری خودا (دروودی خوی له سه ر بی):

(أَنْتَ أَخَذَ مِنَ الْعَسَلِ الْعُشْرَ).^۱ واته/ پیغه مبهری خوا (دروودی خوی له سه ر بی) له ههنگوین ده یهکی وهرگرتووه، رای په سه ند/ئه وهیه که زهکات له ههنگویندا واجب نییه، چونکه ئه م ریوایه ته که هاتووه ده رباره ی زهکاتی ههنگوین لاوازه و نا کریته به لگه بو واجیبتی زهکات له ههنگویندا، والله أعلم.

پیش خستنی زهکات

دروسته زهکات پیش بخریت پیش ئه وهی سالی به سه ردا تی په ری، لای زۆربه ی زانایان له وانه پیشه و شافعی و ئه بو حه نیفه و ئه حمه د، به لام لای پیشه و مالیک دروست نییه پیش خستنی زهکات، چونکه یه کیک له مه رجه کانی زهکات تی په ربوونی ساله به سه ر ماله که دا، رای په سه ند/ئه وهیه که دروسته پیش خستنی زهکات.

دواخستنی زهکات

دروست نییه زهکات دوا بخریت له کاتی خوی، مه گه ر بو پیوستی یان به رژه وه ندیه ک بی، وه کو ئه وهی که دوا بخری بو هه ژاریک که ئاماده نییه له و کاته دا که زۆر پیوستیتی، له و هه ژارانه ی تر که ئاماده ن له ویدا هه ژارتره، یان دوا بخری بو که سیکی هه ژاری خزمی خوی، چونکه خزم مافی زیاتره

(۱) ضعیف، أخرجه ابن ماجه برقم (۱۸۲۴).

له سهری له کهسانی تر، به لام ده بیټ دواخستنه که زور نه بیټ.

له وانهی زه کاتیان پی دهریټ

خوای که وره فهرموویه تی: ﴿ إِنَّمَا الصَّدَقَتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ
وَالْعَمَلِينَ عَلَيْهَا وَالْمَوْلَافَةَ قُلُوبُهُمْ وَفِي الرِّقَابِ وَالْغُرْمِينَ وَفِي سَبِيلِ
اللَّهِ وَأَبْنِ السَّبِيلِ ﴾ [التوبة ٧٥]

که واته نه وانهی زه کاتیان پی ده شی هه شت جورن:-

١- هه ژاره کان (الفقراء): نه و که سانهن که هیچیان نییه له
مال و کاسبی.

٢- کهم ده ست (مساکین): نه و که سانهن که شتی که میان
له مال هه یه، به لام به شی بژیوی ژیانیان ناکات.

٣- نه وانهی که زه کات کو ده که نه وه (العاملین علیها): واته
نه و کریکارانهی که بو کو کردنه وهی زه کات دانراون، نه گهر
ده وله مه ندیش بن.

٤- دل راهینراوه کان (المؤلفة قلوبهم): نه و که سانهن که دلیان
جیگیر نه بو وه له سهر ئیسلام، زه کاتیان پی دهریټ بو نه وهی
دلیان جیگیر بی له سهر ئیسلام.

٥- به بنده کان (الرقاب): زه کات دهریټ به و به ندانهی که
ده یانه ویټ خو یان رزگار بکهن له به ندایه تی و کو یلایه تی، وه
ووشه ی (الرقاب) گشتی یه هه موو به نده یه ک ده گریټه وه.

6- قهرزداران: (الغارمین): -ئەو کەسانەى کەتوشى قەرز بوونەو نەتوانن بیدەنەو، دروستە زەکاتیان پى بدریت بو ئەوەى قەرزەکانیان بدەنەو، بە مەرچیک لە رێگای شەرعیدا قەرزار بووبیت بەبى زیادەرەو، نەک لە رێگای ناشەرعیدا قەرزار بووبیت، ئەگەر لە رێگەى ناشەرعیدا قەرزار بووبیت، بە مەرچى دروستە زەکاتى پى بدریت کە پەشیمان بووبیتەو و تەوبەى کردبیت لەو کارەى، وە جارێكى تر نەگەریتەو سەرى.

7- لەرێگەى خوادا: (وفى سبیل الله): -ئەو کەسانەى لە پیناو خوادا دەجەنگن بو سەر خستى ئاینى خودا دروستە زەکاتیان پى بدریت، ئەگەر دەولەمەندیش بن، بەلام ئەو جەنگاوەرانە دەگریتهو کە مووچەى تايبەتیا نیه لە دەولەتەو، ئەمەش پای زۆربەى زانایانە، بەلام لای هەندى لە زانایان لە پیناو خوادا هەموو رێگەیک دەگریتهو کە مرؤف بگەیهنیتە رەزامەندى خوای گەورە، جا فیربوونى زانستى شەرى بیت یان هەر هۆکارێكى تر بیت بو بلاو بوونەو، ئاینى ئیسلام، هەر وها لای هەندى لە زانایانیش حەج کردنیش دەگریتهو، بەلام لای زۆربەى زانایان لە پیناو خوادا تەنها تیکۆشان (جیهاد) دەگریتهو، چونکە ئەگەر بە شۆوێهەى گشتى لیک بدریتەو زۆر شت دەکەونە ژیر ووشەى (وفى سبیل الله) وە، هەرکەسى هەلدەستى و بانگەشەى ئەو دەکات کە ئەو کارەى ئەم ئەنجامى دەدات لە پیناو خوای گەورە دایە.

۸-رېبوار: (ابن سبيل): رېبوارىك كە لە وەلاتى خۇي دائەبىرئەت و پارەو پولى پى نامىنئەت، دروستە زەكاتى پى بدرئەت، ئەوئەندەي كە يارمەتى بدرئەت بۇ جى بەجى كەردنى مەبەستەكانى و گەرئەوئەي بۇ وەلاتى خۇي، بەلام لاي زۆربەي زانايان ئەو رېبوارەي كە لە ناو وەلاتى خۇيدايە و كەسىكى دەس دەكەوئەت كە قەرزى بداتى دروست نىيە زەكاتى پى بدرئەت، ھەر چەندە لاي پىشەوا شافعى دروستە زەكاتى پى بدرئەت با لە وەلاتى خۇيشدا بىت، بە مەرچى گەشتى (سەفەرى) نەبىت بۇ ئەنجام دانى تاوان بىت.

چەند تېبىئىيەك دەربارەي زەكات بەشىۋەيەكى گىشتى

۱- زانايان كۆكن لەسەر ئەوئەي كە پىاو نابىت زەكاتى مالەكەي بدات، بە خىزانى خۇي، چونكە نەفەقەي ژن لەسەر پىاو واجبە و دەبىت نەفەقەي دابىن كات.

۲- لاي پىشەوا شافعى و ووتەيەكى پىشەوا ئەحمەد دروستە ژن زەكاتى مالەكەي خۇي بدات بە پىاوئەكەي، ئەگەر پىاوئەكەي ھەژار بىت، چونكە نەفەقەي پىاو لەسەر ژن نىيە.

۳- لاي زۆربەي زانايان دروست نىيە كەسى زەكات بە باو باپىرانى و دايك و داپىرانى و نەوئەكانى و كچەكانى و كورەزاكانى و كچەزاكانى بدات، چونكە نەفەقەي ئەمانەي ھەموو لەسەر واجبە.

۴- دروست نىيە زەكات بدرئەت بە بى باوئەر (كافر)، بە تىكراي زانايان.

۵- لای زۆربەى زانایان دروست نییه زهکات بدریت به کهسى تاوانبار و بیده‌عه‌چی (موبته‌دیع) ئه‌گهر زانرا له کاری ناشهرعیدا خهرجی دهکات.

۶- دروست نییه زهکات بدری به کهسى دهوله‌مهند و وه کهسى توانای کاسبی هه‌بیته، وه‌کو پیغه‌مبه‌ری خودا (دروودی خوای له‌سه‌ر بی) که فه‌رمووویه‌تی: (لَا حَظَّ فِيهَا لِعَنِي وَلَا لِقَوِي مُكْتَسِبٍ).^۱

واته/ به‌ش له زهکاتدا نییه بۆ دهوله‌مهند و که‌سیک توانای کاسبی کردنی هه‌بیته، به‌لام دهوله‌مهند دروسته زهکاتیان پی بدریت له‌به‌ر هۆکاریکی تر نه‌ک له‌به‌ر دهوله‌مندی وه‌کو باسما‌ن کرد ئه‌وانه‌ی که له پی‌تاو خوادا ده‌جه‌نگن یان ئه‌وانه‌ی زهکات کۆده‌که‌نه‌وه دروسته زهکاتیان پی بدریت با دهوله‌مندی‌ش بن.

۷- دروست نییه زهکات بدریت به‌به‌نو هاشم که بنه‌ماله‌ی عه‌لی و عوقه‌یل و جه‌عفه‌ر و عه‌باس و حارث و بنه‌ماله‌ی موته‌لیب ده‌گریته‌وه، چونکه که‌س و کاری پیغه‌مبه‌ری خودا (دروودی خوای له‌سه‌ر بی) وه‌کو پیغه‌مبه‌ری خوا (دروودی خوای له‌سه‌ر بی) خۆی فه‌رمووویه‌تی: (إِنَّ الصَّدَقَةَ لَا تَحِلُّ لِمُحَمَّدٍ وَلَا لِأَلِ مُحَمَّدٍ).^۲

واته/ به‌راستی زهکات حه‌لال نییه بۆ موحه‌مه‌د و که‌س و کاری موحه‌مه‌د (دروودی خوای له‌سه‌ر بی).

(۱) رواه أبو داود برقم (۱۶۳۳) والنسائي (۲۵۹۸) وأحمد (۱۷۹۷۲)، وصححه الألباني.

(۲) أخرجه مسلم برقم (۱۰۷۲) والنسائي (۲۶۰۹) وأبو داود (۲۹۸۵).

۸- گواستنه وهی زهکات له شاریکه وه بۆ شاریکی تر، به مهرجی دروسته خه لکی ئه وه شاره بی پئویست بن له زهکات، یان خه لکی شاره کانی تر زور هه ژار تر بن له خه لکی شاره کهی خوی، یان هه بهرژه وه ندییه کی تر بیست.

زهکاتی سه ر فیتره (زکاه الفطر)

زهکاتی سه ر فیتره ده بیته هوی پاک که ره وهی که م و کوربیه کانی رۆژوووان له قسه ی خراپ و کاری خراپ، وه ده بیته خوراک بۆ هه ژران وه کو پیغه مبه ری خوا (درووی خوی له سه ر بی) فه رموویه تی: (طَهْرَةَ لِلصَّائِمِ مِنَ اللِّغْوِ وَالرَّفَثِ وَ طَعْمَةَ لِلْمَسَاكِينِ).^۱

واته / زهکاتی سه ر فیتره پاکه ره وهیه له قسه ی هیچ و خراپ، وه خواردنیکیشه بۆ که م دهستان.

حوکه ی زهکاتی فیتره

زهکاتی فیتره واجبه له سه ر هه موو موسلمانیک گه وره بیست یان بچووک، نیر بیست یان می، ئازاد بی یان بهنده، هه ره وه کو ئیین عومه ر گنیرایه تییه وه فه رموویه تی:

(فَرَضَ رَسُولُ (صلى الله عليه وسلم) زَكَاةَ الْفِطْرِ صَاعًا مِنْ تَمْرٍ أَوْ صَاعًا مِنْ شَعِيرٍ عَلَى الْعَبْدِ وَالْحُرِّ وَالذَّكَرِ وَالْأُنْثَى وَالصَّغِيرِ وَالْكَبِيرِ مِنَ الْمُسْلِمِينَ).^۲

(۱) أخرجه أبو داود برقم (۱۶۰۹)، وصححه الألباني.

(۲) أخرجه البخاري برقم (۱۵۰۳).

صاعیک = (۲,۲۰۰) کیلوگرام بە نزیکەى (تقریباً) واتە/ پیغەمبەرى خودا (دروودی خوای لەسەر بئى) زەكاتی فیتىرى فەرزکرد صاعیک لە خورما یان صاعیک لە جو لەسەر بەندە و ئازاد و نیر و می و گەورە بچووک لە موسلمانان. بە مەرجیک خۆراکی شەو پوژیکى خوای و ئەو کەسانەى هەبیت کە تیچوویمان لەسەریتی-نەفەقەیان لەسەر یتى ئەگەر نا زەكاتی فیتىر لەسەرى واجب نابیت.

زەكاتی فیتىر کات واجب دەبیت

لای حەنەفییهکان و ووتەیهک لای پیشەوا مالیک لە کاتی دەرکەوتنى شەبەقى (فجر) پوژى جەژن واجب دەبیت، بەلام لای هەندى زانایانى تر لەکاتی خورئاو ابوونى کوئا پوژى رەمەزان (رمضان) واجب دەبیت، وەکو شافعییهکان و حەنابلەکان.

کەواتە: زەكاتی فیتىر واجبە دەربرکریت پیش نویتى جەژن، وە قەدەغەیه (حرام) دوابخریت بو دواى نویتى جەژن، وە دروستیشە زەكاتی فیتىر پیش بخریت بو پوژیک یان دوو پوژپیش جەژن، لەبەر فەرموودەکەى ئیبن عومەر کە فەرموویەتى:

(كَانُوا يُعْطُونَ صَدَقَةَ الْفِطْرِ قَبْلَ الْعِيدِ يَوْمَ أَوْ يَوْمَيْنِ).^۱ واتە/ هاوہلان زەكاتی فیتىریان دەدا بە پوژیک یان دوو پوژ پیش جەژن.

(۱) أخرجه البخاري برقم (۱۵۱۱).

ئەو جۆره خۆراکانەى كە دەدریٲ بە زەكاتى فیترا (الفطر)

ئەو خۆراكانەى كە لە فەرموودهكاندا ھاتووہ بریتىيە لە (گەنم-جۆ-خورما-كەشك-مىوژ) بەلام راي پەسەند ئەوہیە كە خۆراكى سەرەكى ھەر مىللەتیک چىيە دەتوانریت ئەوہ بدریت بە زەكاتى فیترا، وەكو ئەم سەردەمەى خۆمان كە برنج خۆراكى سەرەكى خەلكە.

* تىبىنى //

زانايان كوكن لەسەر ئەوہى ئەگەر كەسى پيش چەژن زەكاتى فیترا دەر نەكرد، واجبە لەسەرى داواى نوٲژى جەژن ئەنجامى بدات، چونكە بەنەمانى كاتەكەى لەسەرى لا ناچیت، وە بە دواخستنى تاوان بار دەبیت و پىوٲستى بە پەشيمان بوونەوہیە (تەوبەكردن)ە، چونكە واجبىكى ئەنجام نەداوہ لە كاتى خۆيدا.

ئایا دروستە زەكاتى (فیترا) بە پارە دەر بكریت

سەبارەت بە دەرکردنى پارە لە جياتى خودى شتەكە لە كاتى زەكات داند، زانايان جياوازيان ھەيە كە ئایا دروستە يان نا؟

لاى زۆربەى زانايان، وەكو ھەنابىلەكان و شافعیيەكان ومالکیيەكان دروست نىيە پارە بدریت لە جياتى خودى

شته که چونکه له فهرمووده کاندا وا هاتووه، به لام لای پیشه وا
 نه بو حه نیفه دروسته پاره بدریت له جیاتی خودی ماله که، چ
 زهکاتی فیتربئی یان نه زر بئی یان که فارهت بیت، ههروه ها
 ئیبن تهیمیهش رای وایه که بو کاتی پیویست دروسته پاره
 بدریت له جیاتی خودی شته که.



پایه‌ی چوارهم
رۆژوو گرتن

بابه ته كانى ئەم بەشە

- ۱۱۶ دوكمى رۆژوووى مانگى رەمەزان
- ۱۱۷ بەچى رۆژوووى مانگى رەمەزان واجب دەبىت
- ۱۱۸ بىننىنى مانگى رەمەزان بە چەند شاىهەت جىگر(ثابت) دەبىت
- ۱۱۸ ئەگەر هىلالى مانگى رەمەزان لە وەلاتىك بىنرانايا...
- ۱۲۰ مەرجى تەواوئىتى رۆژوو
- ۱۲۱ تازەکردنەوى نىبەت لە ھەموو شەوھەكانى رەمەزاندا
- ۱۲۱ پاىھى رۆژووگرتن (ركن الصيام)
- ۱۲۲ ئەوشتانەى رۆژوو پوچەل دەكەنەوى (المبطلات الصيام)
- ۱۲۴ ئەو شتانەى كە رۆژوو ناشكىنئىت
- ۱۲۶ رۆژووھە سونەتەكان
- ۱۲۷ ئەو رۆژانەى كە نەھى كراوھ تىدا بەرۆژوووبىن
- ۱۲۹ ئەوكەسانەى كە دروستە بە رۆژوو نەبن
- ۱۳۲ گىپرانەوى رەمەزان

یه‌کیکی تر له پایه‌کانی ئیسلام پوژوو گرتنه، که به‌واتای خوگرتنه‌وه له خواردن و خواردنه‌وه‌یه له هه‌موو نه‌و شتانه‌ی که پوژوو یان پی به تال ده‌بیته‌وه یان ده‌شکیت له ده‌رکه‌وتنی شه‌به‌قه‌وه- فه‌جره‌وه هه‌تا خوړ ئاوابوون له گه‌ل نیه‌ت هه‌تاندا.

حوکمی پوژووی مانگی رهمه‌زان

پوژووی مانگی رهمه‌زان فه‌رزه له‌سه‌ر هه‌موو موسلمانیکی پی‌گه‌یشتووی ژیری له‌ش ساغی نیشته‌جی (موقیم) واته‌گه‌شتیار (موسافر) نه‌بیته‌، هه‌ر وه‌کو خوی گه‌وره فه‌رموویه‌تی:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى
الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ [البقرة ١٨٣]

واته‌/ نه‌و که‌سانه‌ی که باوه‌رتان هه‌تاوه پوژووتان له‌سه‌ر فه‌رز کراوه وه‌کو چوون له‌سه‌ر نه‌وانه‌ی پیش ئیوه‌نوسراوه، به‌لکوله‌خوا بترسن وخوتان بیاریزن.

هه‌روه‌ها فه‌رموویه‌تی:

﴿فَمَن شَهِدَ مِنكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ﴾ [البقرة ١٨٥] واته‌/ هه‌ر که‌س له ئیوه‌ مانگی رهمه‌زانی بینی و پی‌گه‌شت با نه‌و مانگه‌ به‌پوژوو بیته‌، یان له‌به‌ر فه‌رمووده‌که‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا (درووی خوی له‌سه‌ر بی) کاتی ده‌شته‌کیه‌ک هات بو لای، فه‌رمووی هه‌والم به‌ری خوی گه‌وره چی فه‌رز کردووه

لەسەرم لە پۆڭۋو، پێغەمبەری خوا (دروودی خۆی لەسەر
بەیت) فەرمووی:

(شَهْرَ رَمَضَانَ إِلَّا أَنْ تَطَّوَعَ شَيْئًا) ۱. واتە/ مانگی رەمەزان مەگەر خۆت
شتی لە پۆڭۋوی سونەت ئەنجام بدەیت.

بەچی پۆڭۋوی مانگی رەمەزان واجب دەبێت

۱- بە بینینی یەكەم شەوی (هیلال) مانگی رەمەزان، هەر وەكو
خۆی گەرە فەرموویەتی:

﴿ فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ ﴾ [البقرة ۱۸۵] واتە/ هەر
كەسیكتان مانگی رەمەزانی بەسەرھات وە پێیوار و نەخۆش
نەبوو، بیانوی شەرعیشی نەبوو، دەبێ بە پۆڭۋو بییت.

۲- بە تەواو كردنی سی پۆڭی مانگی شەعبان لەبەر ئەوەی
مانگی كۆچی كەمتر نییە لە بیست و نۆ پۆڭ وە زیاتر نییە لە
سی پۆڭ، ئەگەر مانگی یەك شەوی رەمەزان نەبینرا، لەبەر
ئەوەی ئاسمان هەور بوو یان هەر ھۆكارێکی تر ئەوە دەبێت
مانگی شەعبان تەواو بكریت بە سی پۆڭ لەبەر فەرموودەكە
پێغەمبەری خودا (دروودی خۆی لەسەر بی) كە فەرموویەتی:

(فَإِنْ غَمَّ عَلَيْكُمْ فَأَقْدُرُوا لَهُ) ۲. واتە/ ئەگەر هەور بوو ئەندازە
شەعبان بکەنە سی پۆڭ. وە لە ریوایەتیکی تردا هاتوو
كە پێغەمبەری خودا (دروودی خۆی لەسەر بی) فەرموویەتی:

(۱) أخرجه البخاري برقم (۴۶) والمسلم (۱۱).

(۲) أخرجه البخاري برقم (۱۹۰۰) والمسلم (۱۰۸۰).

(صَوْمُوا لِرُؤُوتِهِ وَ أَفْطِرُوا لِرُؤُوتِهِ، فَأَنْ غُمَّ عَلَيْكُمْ فَأَكْمِلُوا عِدَّةَ شَعْبَانَ ثَلَاثِينَ يَوْمًا).^۱ واته/ به بينینی مانگ به پوژوو بن و به بينینی بیشکینن، وه ئه گهر هه ور بوو مانگی شهعبان بکه نه سی پوژوی ته واو، پاشان به پوژوو بن.

بينینی مانگی په مەزان به چەند شایهت جیگر (ثابت) ده بیت

زۆر بهی زانایان له سه ر ئه وهن که شایهتی یه ک پیاوی دادپهروه ر (عادل) وه ر ئه گیریت بۆ به پوژوو بوون، ئه مه ش ووتهی پیشه وا ئه بوو حه نیفه و شافعی و ئه حمه ده، وه پیشه وا نه وه وی فه رموویه تی ئه میان راستره یان به هیژتره، به لام لای پیشه وا مالیک و له یث و ئه وزاعی و شهوری مه رجه دوو شایه تی راستگۆ شایه تی بدن، به لام بۆ بینینی هیلالی مانگی شهوال زانایان کۆکن که یه ک شایهت به س نییه، وه مه رجه دوو شایه تی راستگۆ شایه تی بدن که هیلالی مانگی شهوالیان بینیه و مانگی په مەزان کۆتای هاتوو، هه ر چه نده پیشه وائیین هه زم هه روه ها شه وکانی و ئیبنو روشد ده فه رموون یه ک شایهت به سه.

ئه گهر هیلالی مانگی په مەزان له وه لاتیک بینرانا یا پئویسته هه موو وه لاتان به پوژوو بن

پای یه که م: ئه گهر مانگ بینر له وه لاتیک پئویسته هه موو

(۱) رواه البخاري برقم (۱۹۰۹) والمسلم (۱۰۸۱).

وه لاتان به رۆژووبن، به بی گویدانه جیاوازی شوینی
 هه لهاتنی مانگ، ئه مهش بۆچوونی هه نه فیه کان و مالکیه کان
 و هه ندی له شافعییه کانه و ووتهی باوی هه نه لیکانیسه، له بهر
 فهرمووده که ی پیغه مبهری خودا (درووی خوی له سه ر بیّت)
 که فهرموویه تی: (إِذَا زَأَيْتُمُوهُ فَصُومُوا)، واته ئه گه ر مانگتان بینی
 به رۆژو و بن، ئه مهش گشتیه و بۆ هه موو موسلمانیکه.

رای دووهم: - بۆ هه ر وه لاتیک بیینی تایبه تی خوی هه یه،
 واته هه ر وه لاته و به پیی بیینی خوی کار ده کات، وه بیینی
 وه لاتی تر به سه ر ئه ماندا ناچه سپیت، ئه م رایه ش ئیبن
 مونزیر نه قلی کردووه له عیکریمه و قاسمی کوری موحه مه د و
 سالم و ئیسه ق، به به لگه ی فهرمووده ی خوی گه و ره که
 فهرموویه تی :

﴿فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ﴾ [البقرة ۱۸۵]

واته/هه ر که سی له ئیوه هاتنی مانگی ره مه زانی بینی و پیی
 گه یشت با ئه و مانگه به رۆژوو بیّت.

ئه م ئایه ته ئه وه ی لی ده خوینریته وه ئه وه ی مانگی ره مه زانی
 نه بینی به رۆژوو نابیت هه تا مانگ ئه بیینیت یان مانگی شه عبان
 ته واو ده کات به ته واوه تی، واته سی رۆژی ته واو.

رای سی یه م: - ئه گه ر مانگ بینرا له وه لاتیک واجب ده بیّت
 له سه ر ئه و وه لاتانه شی که نزیکه له م وه لاته وه که مانگی
 تیدا بینراوه، وه هه لهاتنی مانگ جیاواز نییه تیاندا، ئه مهش
 رای مام ناوهنده له م بواره دا وه بۆچوونی په سه ندی لای

شافعی و هندی له مالکییه کان و حنه فییه کان و وته یه کی
 حه ناییله کانه، وه هه لبرارده ی ئیبن تهیمیه شه.

مه رجی ته و اویتی رۆژوو

۱- پاکیتییه له هیز و نیفاس : که ئه مه تایبه ته به
 ئافره تانه وه، هیز: خوینی مانگانه ی ئافره ته که تووشی ده بیته
 وه پیی دهوتریت سوپی مانگانه (عاده)، وه نیفاسیش خوینی
 دوای منداڵ بوونی ئافره تانه.

۲- نییهت هینان: رۆژوو په رسته وه دانامه زریته مه گه ر (ئیلا)
 به نیهت هینان نه بیته، هر وه کو هه موو په رسته کانی
 تر (عیبادات)، به به لگه ی فه رمووده که ی پیغه مبه ری خوا
 (دروودی خوی له سه ر بی) که فه رموویه تی:

(إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ). 'واته/ وه رگرتنی کرده وه کان له لای
 خوی گه وره به پیی نییه ته کانه، هر وه ها پیشه و نه وه وی
 فه رموویه تی:

(لا یصح الصوم إلا بنية). واته/ رۆژوو ته و او نییه و
 دانامه زریته مه گه ر به نییهت هینان نه بیته، وه شوینه که شی دلّه،
 چونکه هندی جار خه لکی خوی له خواردن ده گریته وه له بهر
 نه خوشی یان بو خو لاواز کردن یان ئاره زووی (ئیشه های) نیه
 له خواردن یان بو هر هۆکاریکی تر.

تازەکردنەوهی نیهت له هه‌موو شه‌وه‌کانی په‌مه‌زانداندا

واجبه تازەکردنەوهی نیهت له هه‌موو شه‌وه‌کانی په مه‌زانداندا لای زۆربهی زانایان، له‌به‌ر ئه‌وهی هه‌ر پۆژیک له پۆژه‌کانی په‌مه‌زان په‌رستشیکێ (عیباده‌تیکێ) سه‌ر به‌خۆیه‌وه نه‌به‌ستراونه‌ته‌وه به‌یه‌که‌وه، به‌لام لای پێشه‌وا مالک و ریوایه‌تیک له‌پێشه‌وا ئه‌حمه‌ده‌وه ئه‌وه‌یه که کافیه نیهت هه‌ینان له‌سه‌ره‌تای مانگی په‌مه‌زانه‌وه بۆ هه‌موو مانگه‌که، هه‌ر چه‌نده هه‌ستان بۆ پارشیو و خواردن و خواردن‌ه‌وه له‌و کاته‌دا ئه‌مه بۆ خۆی نیهت‌ه و مه‌به‌ستی له‌ پۆژوو گرتنه.

پایه‌ی پۆژووگرتن (رکن الصیام)

پایه‌ی پۆژووگرتن خۆ گۆرینه‌وه‌یه له‌ خواردن و خواردن‌ه‌وه و ئه‌و شتانه‌ی که پۆژوو ده‌شکینیت له‌ ده‌ر که‌وتنی شه‌به‌قه‌وه (فه‌جره‌وه) هه‌تا خۆرتا‌وا‌بوون، له‌به‌ر فه‌رمووده‌که‌ی خوای گه‌وره که فه‌رموویه‌تی:

﴿وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ ثُمَّ أَتُمُوا الصِّيَامَ إِلَى الْاَيْلِ﴾ [البقرة ١٨٥]

واته/ بخۆن و بخۆنه‌وه هه‌تا وه‌کو هه‌یلی سه‌پی (په‌وناکی پۆژ) له هه‌یلی ره‌شی شه‌و (تاریکی شه‌وه) جیاده‌بیته‌وه له شه‌به‌قدا، پاشان به‌رده‌وام به‌پۆژوو بن تا وه‌کو سه‌ره‌تایی شه‌و.

ئەوشتانەى پوژوو پوچەل دەکەنەو (المبطلات الميام)

۱-خواردن و خواردنەو بە ئەنقەست: ئەگەر کەسێک خواردن یان خواردنەوێ خوارد بە لەبیر چوونەو، ئەو پوژۆکەى تەواو و گرتنەوێ لەسەر نییە، لەبەر فەرموودەکەى ئەبى هورەیره کە پیغەمبەرى خوا (دروودى خواى لەسەر بى) فەرموویەتى:

(مَنْ نَسِيَ وَهُوَ صَائِمٌ فَأَكَلَ أَوْ شَرِبَ، فَلَيْتَمَّ صَوْمَهُ فَإِنَّمَا أَطَعَمَهُ اللَّهُ وَسَقَاهُ).^۱ واتە/ هەر کەسێ بە پوژوو بوو لە بیری نەبوو خواردن و خواردنەوێ خوارد، با پوژۆکەى تەواو بکات، چونکە ئەو (خوای گەرە) خواردن و خواردنەوێ پێداو. هەر وەها دەرزی موغەزى شوینی خواردن و خواردنەو دەگریتەو بۆیە پوژوو دەشکینیت، وە دەبییت ئەو پوژو بەگریتەو لە کاتیکی تردا.

۲-خۆرپشانەو: ئەگەر کەسێک پشانەو زۆرى بۆ هینا و پشایەو، ئەو نەگیرانەوێ لەسەر نە کە فارەت، بەلام ئەگەر بە ئەنقەست خۆی پشانەو ئەو دەبییت پوژۆکەى بەگریتەو، هەر وەکو پیغەمبەرى خوا (دروودى خواى لەسەر بى) فەرموویەتى: (مَنْ ذَرَعَهُ الْقَيْءُ فَلَيْسَ عَلَيْهِ قَضَاءٌ، وَمَنْ اسْتَقَاءَ عَمْدًا فَلَيْقُضُ).^۲

(۱) أخرجه البخاري برقم (۱۹۳۳) ومسلم (۱۱۵۵).

(۲) أخرجه أبو داود (۲۳۸۰) وترمذي (۷۲۰) وابن ماجه (۱۶۷۶) وأحمد (۱۰۴۶۳) وغيرهما وصححه الألباني.

ھەرۋەھا ئىبىن مۇنزىر كۆى (ئىجماعى) زانايان نەقل دەكات لەسەر بەتال بوونەۋەى پۇژوو بە خۇ رشاننەۋەى ئەنقەست.

۳-خوینى سورى مانگانە(عادە) و خوینى مندال بوون:- ھەر ئافرەتتیک توشى خوینى مانگانە يان خوینى مندال بوون بوو، ئەگەر چى لە کوتای پۇژیشدا بیت و چەند کاتىكى كەمى مابیت پۇژۆكەى پوچەل دەبیتەۋە و دەبیت پۇژۆكەى بگریتهۋە بە تىكرای زانايان.

۴-ئاو ھىنانەۋە:- ھەر كەسى ئاوى خۆى ھىنايەۋە بە ھۆى ماچ كىردنى خىزانى بیت يان بەھۆى يارى كىردن بیت لە گەلیدا، يان بە دەست بیت، ئەۋە پۇژۆكەى پى دەشكىت، ۋە دەبیت پۇژۆكەى بگریتهۋە بە پى زۆربەى زانايان، بەلام لای ئىبىن حەزم و پىشەۋا ئەلبانى ئاۋ ھاتنەۋە بەبى جىماع پۇژوو ناشكىنیت، پى پەسەند ئەۋەيە كە پۇژوو دەشكىنیت بە پى زۆربەى زانايان، لەبەر فەرموۋدەى خۋاى گەۋرە كە لە فەرموۋدەيەكى قودسىدا دەر بارەى پۇژووۋان دەفەرموۋیت:

(يَدْعُ طَعَامَهُ وَشَرَابَهُ وَشَهْوَتَهُ مِنْ أَجْلِ). 'واتە/خواردن و خواردنەۋە و ئارەزوۋ وشەھەۋاتى واز لى ھىناۋە لەبەر خاترى من.

۵-نىيەت ھىنانى شكاندى پۇژوو:- ھەر كەسى نىيەتى شكاندى پۇژوۋى ھەبیت، لە كاتىكدا كە بە پۇژووۋە ئەۋ كەسە پۇژۆكەى دەشكىت، با ھىچىش نەخوات، چونكە نىيەت ھىنان مەرجىكە بۇ تەۋاۋىتى پۇژوو، جا ئەگەر كەسە كە نىيەتەكەى

پايمىكانى ئىسلام بىناسە

(۱)أخرجه البخاري برقم (۱۸۹۴) وأحمد (۹۱۱۲).

هه لوه شانده وه به مه بهستی پوژوو شکاندن به نه نقه ست
پوژوو که ی به تال ده بیته وه.

۶- جووت بوون (جیماع کردن):- هه ر که سی جیماع بکات له
گه ل خیزانیدا له پوژوانی ره مه زاندا نه وه پوژوو که ی ده شکیت،
وه ده بیته بیگیریتته وه و که فاره تیش بدات، که ئازاد کردنی
به نده یه که، گه ر نه بوو دوو مانگ له سه ریه ک به پوژوو ده بیته،
ئه گه ر نه یوانی ده بیته خواردنی شه ست هه ژار بدات، وه لای
زور به ی زانایان ئافره ته که ش ده بیته پوژوو که ی بیگیریتته وه و
که فاره تیش بدات به مهر جی ئافره ته که رازی بوو بیته له سه ر
ئه و کاره، به لام ئه گه ر له لایه ن پیاوه که وه زوری لی کرابیته
ئه وه که فاره تی ناکه ویته سه ر به س پیاوه که که فاره ت ده دات،
هه ر چه نده لای هه ندی له زانایان ئافره ته که له هیه چ کاتیکدا
که فاره ت ناکه ویته سه ری گه ر به ره زامه ندی خو ی بیته یان
به زور بیته، یه کیک له وانه پیشه وا نه وه وییه

ئه و شتانه می که پوژوو ناشکینیت

۱- خو شو ردن و مه له کردن: به لام ده بیته ئاگاداری چوونه
خواره وه ی ئاو بین له گه رودا.

۲- ئاو له دهم و لووت وه ردان: به لام به بی زیاده ره وی.

۳- تام کردنی خواردن بو کابانی مال: به لام ده بیته ئاگاداری
ئه وه بیته که نه چیتته خواره وه.

۴- لەش گرانى: كەسىك تووشى لەش گرانى بووخۇشۇردنەكەى بىكاته دواى فەجرەوۋە دروستە، ھەرۋەھا كەسىك تووشى لەش گرانى بوو لە پۆژدا بە ھۆى خەو بىننەوۋە پۆژۆكەى دروستە و بەتال نابىتەوۋە.

۵- ماچ كىردنى خىزان و نىك بوونەوۋە لى: بەلام دەبىت تواناى خۇپراگرتتى ھەبىت و تووشى جووت بوون(جىماع) نەبىت.

۶- كەلە شاخ گرتن و خوین بەخشىن بۇ كەسى كە تووشى لاوازى(صُغف) نەبىت، ھەر چەندە لای ھەندى لە زاناىان كەلەشاخ گرتن پۆژوو بەتال دەكاتەوۋە، بەلام لای زۆربەى زاناىان پۆژوو بەتال ناكاتەوۋە.

۷- چاۋ پىشتن و قەترە كىردنە چاۋ و گۆى و بۇن كىردنى بۇن و دەرزى لىدان، بەلام دەبىت دەرزى موغەزى نەبىت(چونكە دەرزى موغەزى ئاۋ و كانزاۋ و پىداۋىستىيەكانى لەشى مرقۇقى تىدايە لە جىاتى خواردن بەكاردى)، بۇيە پۆژوو دەشكىتت.

۸- سىۋاك كىردن: بەلام لای شافىيەكان و ھەنابىلەكان پىيان باشە دواى نىۋەپۆ سىۋاك بەكار نەھىتت، ھەرۋەھا مەعجون ددان ھەمان ھوكمى ھەيە.

۹- بەلغەم (تفكە) قوت دان و تف قودان، بەلام باشتر وايە ئەگەر بەلغەم ھاتە ناۋ دەم قوت نەدرىت و فرى بدرىتەوۋە.

۱۰- ته حامیل (شاف) هه لگرتن و بهنج کردن، به لام نابییت له کاتی بهنج کردنی دان و هه لکیشانی خوین قوت بدرییت.

رۆژوو ه سونه ته کان

۱- شه شه لان: واته شه ش رۆژ له مانگی شه وال.

۲- نۆ و دهی عاشوراء (مانگی موحه پرهم).

۳- رۆژی عه ره فه: واته نۆیه مین رۆژی (ذی الحجة).

۴- دوو شه ممان و پینچ شه ممان.

۵- رۆژه سپییه کان (الایام البیض) واته / ۱۳ و ۱۴ و ۱۵ ی مانگی عه ره بی.

۶- رۆژ نه رۆژی به رۆژوو بوون، ئەمه ش رۆژی پیغه مبه ر داووده (علیه السلام) که باشتترین رۆژوو ی سونه ته.

۷- نۆ مینه ی حاجیان واته نۆ رۆژ له مانگی (ذی الحجة).

۸- مانگی موحه پرهم به گشتی.

۹- رۆژوو ی مانگی شه عبان، چونکه له عائیشه وه هاتوو ه که پیغه مبه ر خوا (دروودی خوی له سه ر بی) زۆربه ی مانگی شه عبان به رۆژوو بووه.

ئەو رۆژانەى كە نەھى كراوە تێدا بەرۆژوو بىن

۱- جەژنى رەمەزان و قوربان: زانايان كۆكن لەسەر حەرامىيەتى رۆژوو گرتن لە جەژنى رەمەزان و قورباندا، چ رۆژووى فەرز بى يان سونەت، لەبەر فەرموودەكەى پيغەمبەرى خوا (دروودى خواى لەسەر بى) كە فەرموويەتى:

(تَهَى عَنْ صِيَامِ يَوْمَيْنِ يَوْمِ الْفِطْرِ وَ يَوْمِ النَّحْرِ).^۱

۲- (أَيَّامُ التَّشْرِيقِ): واتە دووھەم و سى يەم و چوارەم رۆژانى جەژنى قوربان كە لای زۆربەى زانايان حەرامە رۆژوو بوون تياندا لەبەر فەرموودەكەى پيغەمبەرى خوا (دروودى خواى لەسەر بى) كە فەرموويەتى:

(أَيَّامُ التَّشْرِيقِ أَيَّامٌ أَكَلٍ وَ شَرَبٍ).^۲

واتە / رۆژانى تەشريق رۆژانى خواردن و خواردنەوھىە.

۳- (يَوْمُ الشُّكْرِ): رۆژى گوماناوى كە سى يەمىن رۆژى مانگى شەعبانە، ئەمەش ئەگەر مانگ نەبينرا، لەبەر ھەور يان ھەر ھۆكارىكى تر، واتە لە سى يەم رۆژى مانگى شەعبان بە رۆژوو بيت بە نيەتى رەمەزان لەكاتىكدا مانگى رەمەزان نەبينراوە، كە ئەمەش دروست نيە لەبەر فەرموودەكەى پيغەمبەرى خوا (دروودى خوتى لەسەر بى) كە فەرموويەتى:

(۱) أخرجه البخاري برقم (۱۹۹۱) ومسلم (۱۱۳۸).

(۲) أخرجه مسلم برقم (۱۱۴۱).

تیبینی // ئەگەر پۆژی عەرەفه کەوتە پۆژی هەینیەوه یان پۆژی شەممەوه دروستە بەتەنها بەرۆژوو بین، چونکە بە نییەتی عەرەفهوه بە پۆژوو دەیین.

ئەوکەسانەمی کە دروستە بە پۆژوو نەبن

۱- نەخۆش: زانایان کۆکن لەسەر ئەوهی کە دروستە نەخۆش بە پۆژوو نەبیّت لە مانگی ڕەمەزاندا، بەلام دەبیّت لە دواى ڕەمەزانەوه ئەو پۆژوووانە بگێریتەوه، چونکە پەرەردگار فەرموویەتی:

﴿وَمَنْ كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ﴾ [البقرة ۱۸۵]

واتە/ هەرکەسى کە نەخۆش بوو یان لە سەفەردا بوو نەیتوانی بە پۆژوو بوو با لە پۆژوانی تردا بیگێریتەوه لە دواى ڕەمەزان. بەلام ئەگەر نەخۆشییەکی سووک بوو وە کاریگەری نەکاتە سەری کاتى بە پۆژوو دەبیّت وەکو سەر ئیشەیهکی سووک یان ئازاری ددان، لەم کاتەدا دروست نییە بە پۆژوو نەبیّت.

۲- گەشتیار/ (موسافیر): دروستە موسافیر بە پۆژوو نەبیّت، بەلام دەبیّت دواى ڕەمەزان بگێریتەوه هەر وەکو خۆی گەرە فەرموویەتی:

﴿وَمَنْ كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ﴾ [البقرة ۱۸۵]

واتە/ هەرکەسى کە نەخۆش بوو یان لە سەفەردا بوو

نہیتوانی به پوژوو بوو با له پوژانی تردا بیگیڑیتہوہ
له دواى رهمهزان. بهلام ئەگەر موسافیر به پوژوو بوو له
کاتی سهفهرهکهیدا دروسته و پوژوو هکهی تهواوه.

۳- ئافرهتی سک پرو شیردهر : ئافرهتی سک پر و شیردهر
دروسته بویان به پوژوو نهبن له رهمهزاندا، چونکه سک
پری(حمل) وشیردان دهبنه نارهحهتی و مهشهقهت لهسهر
ئافرهتان، بهلام زانایان جیاوازیان ههیه که ئایا ئەو پوژانهی
که به پوژوو نهبوونه دهبیته بیگیڑنهوه یان که فارهتهکهی
بدن، لای پیشهوا ئیبن عهباس و ئیبن عومەر و ههروهها
پیشهوا ئەلبانی لهم سهر دهمهدا ئەوهیه بهس که فارهت
دهکهوئته سهریان، وه لای هندی له زانایان گیړانهوهیان له
سهره، بهلام لای هندی له زانایانی تر دهفهرموون گیړانهوه
و که فارهتیش دهکهوئته سهریان.

تیببینی // که فارهتی پوژوو بریتییه له تیرکردنی ههژاریک بو
ههر پوژیک، ئەگەر به خواردنی ووشککش که فارهتهکهی دا،
دهبیته (۶۰۰) گم بهزیکهی (تقریباً) له خواردنی پوژانهی خهکی
بدات، بهلام لای هندی له زانایان نیو صاعه.

۴- پیری ژن و پیره پیاو و نهخوشیک که ئومیدی چاک
بوونهوهی لی نهکریت: زانایان کوکن لهسهر ئەوهی که ئەمانه
دروسته بویان که به پوژوو نهبن و وه گیړانهوهشیان لهسهر
نییه، بهلام دهبیته فیدییه بدن بو ههر پوژیک خواردنی
ههژاریک، چونکه خواى گهوره فهرموویهتی:

﴿ وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ ﴾ [البقرة ١٧٥]

واته/ ئەو كەسانەش ناتوانن بە ئاسانی بە پۆژوو بن و زۆر بەسەختی بۆیان دەگیریت، وەك پیر و نەخۆشی سەر جیگە و ئافرهتی شیردەر و ژنی دووگیان، ئەو پێویستە لە جیاتی هەر پۆژی خواردنی ژەمی خۆراک بدەن بە هەژاریک.

هـ- ئافرهتیک خوینی سوپی مانگانه یان خوینی مندال بوونی هەبیئت: زانایان کۆکن لەسەر ئەو هی ئافرهتیک لە عادهدا بیئت یان مندالی بووبیئت و خوینی مندال بوونی هەبیئت حەرامە کە بە پۆژوو بن، بەلام دەبیئت ئەو رۆژانه بگرنهوه له دواى رهمهزان،

تیبینی // ئەگەر ئافرهتیک مانگی رهمهزان بە پۆژوو نەبوو لەبەر ئەو هی کە شیردەرە، بەلام لە نیوان مانگە کەدا تووشی خوینی عاده بوو، ئەو دەبیئت ئەو پۆژانهی کە لە عادهدا بوو بگریتهوه، نابییت حیسابی ئەو بکات کە شیر دەدات، بەلام بۆ پۆژەکانی تر فیدیە دەدات، هەروەها ئەگەر ئافرهتیک پیش رهمهزان مندالی بوو وە خوینی مندال بوونی هەبوو نابییت حیسابی ئەو بکات کە شیر دەدات و فیدیە بدات لە جیاتی مانگی رهمهزان، بەلکو دەبیئت مانگی رهمهزان بگریتهوه کە خوینی مندال بوونی نەما، چونکە لە کاتی کەدا بۆی هەیه فیدیە بدات کە تەنها لەبەر شیردانە کە یان لەبەر سکپریکە (الحمل) بەرۆژوو نەبیئت، واللہ اعلم.

گیرانه‌وهی په‌مه‌زان

۱- ئەگەر به‌بێ بیانوو (عذر) پوژووی نه‌گرت: -زۆر به‌ی زانایان له‌سه‌ر ئەوه‌ن ئەگەر که‌سیک به‌بێ بیانوو به‌ پوژوو نه‌بوو یان چه‌ند پوژیک له‌ په‌مه‌زان به‌ پوژوو نه‌بوو، واجب له‌سه‌ری بگێریته‌وه‌ چ به‌ بیانوو بیته‌ یان به‌بێ بیانوو، به‌لام پێشه‌وا ئیبن چه‌زم بو‌ ئەوه‌ چووه‌ که‌ شه‌رعی نییه‌ گێرانه‌وه‌ی پوژوو بو‌ ئەو که‌سانه‌ی که‌ به‌بێ بیانوو پوژوو ناگرن، چونکه‌ له‌ ئیبن مه‌سه‌وده‌وه‌ هاتوو که‌ فه‌رموو یه‌تی:

(مَنْ أَفْطَرَ يَوْمًا مِنْ رَمَضَانَ مِنْ غَيْرِ عَذْرِ وَلَا رُخْصَةٍ لَمْ يُجْزِهِ صِيَامَ الدَّهْرِ كُلِّهِ).^۱

۲- گرتنه‌وه‌ی پوژووی په‌مه‌زان واجب نییه‌ به‌په‌له‌ له‌ دوای په‌مه‌زان ده‌س به‌جی بگێردریته‌وه‌: -گێرانه‌وه‌ی پوژوو فه‌وتاو هه‌کانی په‌مه‌زان ده‌س به‌جی واجب نییه‌ به‌په‌له‌ بگێردریته‌وه‌ له‌ دوای په‌مه‌زان، به‌لکو واجب گرتنه‌وه‌ی له‌ هه‌ر کاتی‌دا بیته‌، له‌به‌ر فه‌رموو ده‌که‌ی عایشه‌ (په‌زای خوای لی بیته‌) که‌ فه‌رموو یه‌تی:

(كَانَ يَكُونُ عَلَى الصَّوْمِ مِنْ رَمَضَانَ فَمَا أَسْتَطِيعُ أَنْ أَقْضِيَهُ إِلَّا فِي شَعْبَانَ).^۲

واته‌/ پوژووی چه‌ند پوژیی له‌ په‌مه‌زان له‌سه‌رم بوو، نه‌م توانی بگێرمه‌وه‌ ئیلاله‌ شه‌عبان نه‌بیته‌ که‌ مانگی پێش په‌مه‌زانی تر ده‌کات، پێشه‌وا ئیبن چه‌ر ده‌فه‌رموو یته‌: فه‌رموو ده‌که‌ به‌لگه‌یه‌ له‌سه‌ر دروستیته‌ی دواخستنی گێرانه‌وه‌ی پوژووی په‌مه‌زان،

(۱) ضعیف، أخرجه الترمذی برقم (۷۲۳) وابن ماجه (۱۶۷۲) والدارمی (۱۷۵۵).
(۲) أخرجه البخاری برقم (۱۹۵۰) ومسلم (۱۱۴۶).

چ دواخستنه که به بیانوو بی یان به بی بیانوو، به لام باشته ره په له بکریت له گیرانه وهی رۆژوووه فهوتاووه کان، چونکه مرؤف نازانیت چ به سه ر دیت له نه خوشی و ناخوشی ژیان، نه کو بو ی نه گونجی له گیرانه وهی رۆژوووه فهوتاووه کانی.

تیبینی //

أ- ئەگەر که سێ رۆژوووه فهوتاووه کانی نه گریته وه له دوا ی رهمه زان هه تا رهمه زانی تر دیت به سه ریدا، ئەو کاته واجبه دوا ی رهمه زانه که ی تربیگپریته وه، به لام زۆربه ی زانایان ده فهرموون ده بییت فیدییه ش بدات له گه ل گیرانه وهی رۆژوووه کانی ئەگەر به بی عوزر دوا ی بخات، هه رچه نده رای په سه ند ئەوه یه که هیچ ناکه ویته سه ری، جکه له گیرانه وهی رۆژوووه فهوتاووه کانی، ئەمه ش رای پیشه واه ئەبو حه نیفه و ئیبن حه زمیشه، چونکه هیچ به لگه یه ک له سه ر ئەوه نه هاتوووه که فیدییه بکه ویته سه ری.

ب- گیرانه وهی رۆژوووه فهوتاووه کانی مانگی رهمه زان واجب نییه به دوا ی یه کدا بییت، بو نموونه / ئەگەر که سیک شه ش رۆژ قه رزار بوو واجب نییه له سه ری هه ر شه ش رۆژه که به سه ر یه که وه بگریته وه، چونکه خوا ی گه وره فه رموویه تی:

﴿ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ ﴾ [البقرة ٧٨]

واته/ هه ر که سێ نه خوش بوو یان له سه فه ردابوو، نه یه توانی به رۆژوو بییت، باله چه ند رۆژیکی تر دا بیان گیریته وه،

وہ ھەروەھا ئیبن عەباس فەرموویەتی: (لَا بَأْسَ أَنْ يَفْرَقَ)^۱

واتە/ھیچی تێدا نییە ئەگەر بە جیا بێگێریتەوہ.

۳- ئەگەر کەسیک مردوو پۆژووی لەسەر بوو:-

ئەگەر کەسی مردوو پۆژووی فەرزى لەسەر بووچ پۆژووی
پەمەزان بوو یان پۆژووی نەزر بوو بە گشتى دروستە کەس
و کارەکەى بۆى بگێرنەوہ، چونکە پیغەمبەرى خوا(دروودی
خواى لەسەر بیئت) فەرموویەتی:

(مَنْ مَاتَ وَعَلَيْهِ صِيَامٌ، صَامَ عَنْهُ وَوَلِيُّهُ)^۲.

واتە/ ھەر کەسى بمریت و پۆژووی لەسەر بیئت،
واتەقەرزار بیئت، با کەس و کارەکەى بۆى بگێرنەوہ، ئەم
داخوایش(ئەمرەش) بۆ سونەتە نەک بۆ واجب لای زۆربەى
زانایان، واتەواجب نییە لە سەر کەس و کارەکەى بۆى
بگێرنەوہ، بەلکو سونەتە.

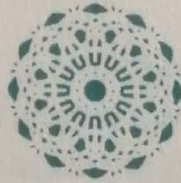
تییینی //

۱- ئەگەر کەسى مردوو پۆژووی لەسەر بوو، دروستە
چەند کەسیک لە پۆژیکدا پۆژووہکانى بۆ بگرنەوہ، بۆ
نموونە/ ئەگەر کەسى(۱۰) دە پۆژ قەرزار بوو، دروستە(۱۰)
دە پیاو لەیەک پۆژدا پۆژووہکانى بۆ بگرنەوہ.

(۱) إسناده صحيح: أخرجه البيهقي (۲۵۸/۴) والدارقطني (۱۹۲/۲).

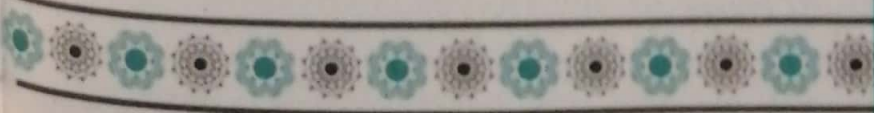
(۲) أخرجه البخاري برقم (۱۹۵۲) ومسلم (۱۱۴۷).

۲- لای ھەندى لە زانايان وايە كە فەرموودە كە تايبەتە بە
 پۆڭۋووى نەزر (نذر) ھەر بۆيە پيشەوا ئيبين قەيم: دەفەرمووى
 كەس پۆڭۋو بۆ كەس ناگرىت، مەبەستى پۆڭۋووى فەزرە،
 بەلام پۆڭۋووى نەزر كەس و كارەكەى بۆى دەگرنەوہ.



پایه پنجم

دهج کردن



بابه ته گانی ئەم بەشه

١٣٨	حوكمى حج كردن
١٣٩	چهند شوینىكى ديارى كراو ههيه بو ئيحرام بهستن
١٤٢	ئيحرام بهستن (الأحرام)
١٤٢	جۆره گانى ئيحرام بهستن
١٤٣	چۆنيتى حجى التّمّع
١٤٦	چۆنيتى حجى قران
١٤٧	الإفراد
١٤٩	سونه ته گانى ئيحرام
١٤٩	قهده غه كراوه گانى ئيحرام
١٥١	ئهوشتانهى كه دروسته كهسێ كه جلى ئيحرامى ...
١٥٢	حوكمى ئەو كهسهى كه له ئيحرامدايه و يه كێك له....
١٥٣	ئه گهر جووت بوو (جيماع) له گه ل خيزاندا
١٥٤	پايه گانى حج كردن (أركان الحج)
١٥٥	پێويستيه گانى حج (الوجبات الحج)
١٥٥	سورانوه (الطواف)
١٥٦	جۆره گانى سورانهوه
١٥٦	كاتى تهوافى ئيفاضة
١٥٨	مه رجه گانى سورانهوه (طواف)
١٦٠	كو شش كردن له نيوان صفاو مه روا...
١٦١	ئايا دروسته سه عى كردن پيش تهواف كردن ئه نجام بدریت
١٦١	ئايا دروسته ئافره ت له بێ نوێژى دا بێت سه عى ...
١٦٢	مه رجه گانى كو شش كردن (شروط السّعى)
١٦٢	وه ستان له عه رفه
١٦٢	كاتى وه ستان له عه رفه
١٦٣	مانه وه له مزده ليفه له شه وى جه ژندا
١٦٣	سه ر تاشين يان كورت كردنه وه
١٦٤	ئهوشتانهى حج به تال ده كاته وه (المبطلات الحج)
١٦٥	حج كردن بو كهسێ تر
١٦٥	ئافره تان
١٦٧	عومره ئه نجام دان (العمره)
١٦٨	پادا شتى عه مره
١٦٨	كاتى عه مره كردن
١٦٩	دوو بار كردنه وهى عه مره له يه ك سه فه ردا
١٦٩	پايه گانى عه مره (أركان العمرة)
١٧٠	پێويستيه گانى عه مره (الوجبات العمرة)
١٧١	حه رام كراوه گانى هه ر دوو هه رم (مه كه و مه دينه) ...

یه کیکی تر له پایه کانی ئیسلام چه ج کردنه که مه به ست لپی
سهردانی کردنی مالی پهروهردگاره، بو جی به جی کردنی
په رستنیکی تایبته له کاتیکی تایبته دا به شیوازیکی دیاری
کراو.

حوکمی چه ج کردن

چه ج کردن فه رزی عهینه له سهه ره موو موسلمانیکی پی
گه یشتووی ژیری ئازادی به توانا (توانایی مادی و مه عنه وی)،
له هه موو ته مه ندا یه ک جاره، له بهر فه رمووده که ی پیغه مبه ری
خوا (دروودی خوی له سهه ری) که فه رموویه تی:

(يَا أَيُّهَا النَّاسُ، قَدْ فَرَضَ اللَّهُ عَلَيْكُمُ الْحَجَّ فَحُجُّوا).^۱

واته/ئهی خه لکینه به راستی خوی گه وره چه جی له سهه
فه رزکردوون، که واته چه ج بکه ن، لای زوربه ی زانایان ئه گه ر
که سی توانای چه جی هه بیته وه مه رجه کانی تییدا هاتبیته جی
ده بیته دهس به جی چه ج ئه نجام بدات و که م ته رخه می تییدا
نه کات، ئه گه ر که م ته رخه می تییدا بکات و دوی بخات تاوان
بار ده بیته، هه ر چه نده پیشه وا شافعی و هه ندی له زانایانی
تر بو ئه وه چوونه که که سی توانای چه جی هه بی تاوان بار
نابیت که دوی بخات، به مه رجی نیه تی هه بیته له داها توودا
ئه نجامی بدات.

(۱) أخرجه المسلم برقم (۱۳۳۷).

تَبْيِينِي // ثَافِرَهت مهرجه پیاوه که یان مهره میکی له گه لدا بیټ بۆ ئه نجام دانی حج، به لام ئه گهر حه جی ئه نجام دا به بی ئه وه ی مهره میکی له گه لدا بیټ یان میرده که ی ئه وه حه ج که ی دامه زراوه و ته واوه، به لام تاو نیار ده بیټ له سه ر ئه وه ی که به بی مهره م حه جی ئه نجام داوه، هه ر وه کو: شافعیه کان و مالکیه کان بۆ ئه وه چوونه که مهره م مهرج نییه بۆ ئه نجام دانی حج.

چهند شوینیکی دیاری کراوه هیه بۆ ئیحرام به ستن

پێغه مبه ر خوا (دروودی خوی له سه ربی) پینچ شوینی دیاری کردووه بۆ ئیحرام (ئیزارو ریداء- جلی تایبه تی حه ج) به ستن، بۆیه واجبه له سه ر هه موو که سی که ویستی حه ج کردن یان عه مره کردنی هیه ئیحرام به ستن له شوینیکیان، ئه و شوینانه ش ئه مانه ن:-

۱- (ذو الحلیفة): دیاری کراوه بۆ خه لکی (مه دینه)، وه بۆ ئه وانه ش که به سه ر ئه واندا تی ده په رن، وه ئیستاش ناو نراو به (أبیار علی) که (٤٥٠) کم دووره له مه ککه ی پیروزه وه.

۲- (الجحفة): دیاری کراوه بۆ خه لکی شام و مه غریب و میصر وه بۆ ئه وانه ش که به سه ر ئه واندا تی ده په رن، که نزیکه له شاری (رابغ) که ئیستا خه لکی له شاری (رابغ) ئیحرام ده به ستن، (١٨٣) کم له مه ککه ی پیروزه وه دووره.

۳- (قَرْنُ الْمَنَازِل): -دیاری کراوه بؤ خه لکی (نجد)، وه بؤ نه وانه ش که به سهر نه واندا تی ده پهن، وه ئیستا ناونراوه (السبیل الکبیر) یان به (وادی السبیل)، که (۷۵) کم دووره له مه ککه ی پیروزه وه.

۴- (يَلْمَم): -دیاری کراوه بؤ خه لکی (یه من)، وه بؤ نه وانه ش که به سهر نه واندا تی ده پهن، که ئیستا خه لکی له (السعدیه) ئیحرام ده بهستن، وه (۹۲) کم دووره له مه ککه ی پیروزه وه.

۵- (ذَاتُ عِرْق): -دیاری کراوه بؤ خه لکی (عیراق)، وه بؤ نه وانه ش که به سهر نه واندا تی ده پهن، که (۹۴) کم دووره له مه ککه ی پیروزه وه.

واجبه له سهر هه رکه سی که تیپه ده بییت به سهر نه شوینانه دا که ویستی حج یان عومره کردنی هه یه ئیحرام بیه ستیت لیان، وه نه وه ی تیپه بییت به نه نقه ست بی نه وه ی ئیحرام بیه ستیت لیان ده بییت بگه ریته وه بویان و ئیحرام بیه ستیت له وی، نه گه ر نا خوین ده که ویته وه سه ری که سه ر برینی ئاژه لیکه (شه کیک) که له مه ککه سه ری ده بریت و دابه شی ده کات به سهر هه ژاراندا، پیغه مبه ری خوا (دروودی خوی له سهر بی) فه رموویه تی:

(فَهُنَّ لَهُنَّ وَ لِمَنْ أَتَى عَلَيْهِنَّ مِنْ غَيْرِ أَهْلِهِنَّ مِمَّنْ أَرَادَ الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ).^۱

واته/ نه مانه بؤ نه وان و نه وانه شی به سهر نه واندا تیپه رده بن، بؤ که سی که ویستی حج و عومره ی هه یه، وه خه لکی مه ککه و نه وه ی له مه ککه دایه و خه لکی مه ککه نییه، هه ر له

(۱) أخرجه البخاري برقم (۱۵۲۶) ومسلم (۱۱۸۱).

مهککه دا ئیحرام ده به ستن بؤ حج، به لام بؤ عمره ده بیت
 ده رچن بؤ ده ره وهی مهککه ئیحرام بیه ستن وه کو (ته نعیم)،
 نه مه لای هندی زانایان، به لام لای هندی له زانایانی تر
 ده بیت بگه رینه وه بؤ نه و شوینانه ی که دیاری کراوه بؤ
 ئیحرام به ستن که باسماں کرد پیشتر، وه نه و که سانه ی
 که ماله کانیاں له نیوان میقات و مهککه دایه واته نزیک ترن
 له مهککه وه له و شوینانه ی که دیاری کراوه، نه وه له ماله کانی
 خویانه وه ئیحرام ده به ستن وه کو دانیش تووانی (جدة - بحرة -
 مستورة - أم السلم - بدر - الشرائع)، نه مانه له ماله کانی خویان
 ئیحرام ده به ستن یان له و شوینانه ی که نیه تی حج دینن یان
 عومره، له بهر فه رمووده که ی پیغه مبهری خوا (دروودی خوی
 له سه ر بی) که فه رموویه تی:

(فَمَنْ كَانَ ذُو نَهْنٍ فَمِنْ أَهْلِهِ، حَتَّى أَهْلُ مَكَّةَ يَهْلُونَ مِنْهَا).^۱

واته / هه رکه سی له و شوینانه نزیک تره له مهککه وه نه وه
 له مالی خویه وه ئیحرام ده به ستن، هه تا وه کو خه لکی مهککه
 له مهککه وه ئیحرام ده به ستن.

تیبینی //

۱- (ئیبین مونزیر) ده فه رموویت: -زانایان تیگرا له سه ر نه وه ن
 که دروسته ئیحرام به ستن پیش (میقات)، به لام باش نییه چونکه
 پیغه مبهری خوا (دروودی خوی له سه ر بی) شوینه کانی دیاری
 کردووه.

(۱) أخرجه مسلم برقم (۱۱۸۱).

۲- نه‌گه‌رک‌ه‌سی به‌سه‌ر دوو میقاتدا تیپه‌ری، نه‌وه لای زوربه‌ی زانایان ده‌بی‌ت له‌یه‌که‌میان ئیحرام بیه‌ستیت دروست نیه دوا‌ی بخت بؤدووهم، به‌لام لای پی‌شه‌وا نه‌بو حه‌نیفه و مالیک دروسته دوا‌ی بخت.

ئیحرام به‌ستن (الأحرام)

یه‌که‌م کرده‌وه‌ی حه‌ج و عه‌مره ئیحرام به‌ستنه، که نیه‌تی حه‌ج یان عه‌مره یان هه‌ر دووکیان دینی، وه یه‌کیکه له پایه‌کانی حه‌ج و عه‌مره هه‌ر وه‌کو پی‌غه‌مبه‌ری خوا(دروودی خوا‌ی له‌سه‌ر بی) فه‌رموو‌یه‌تی:

(إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ).^۱

واته/ به‌راستی وه‌رگرتنی کرده‌وه‌کان به پی‌ نییه‌ته‌کانه.

جۆره‌کانی ئیحرام به‌ستن

واجبه له‌سه‌ر هه‌ر که‌سی که نیه‌تی حه‌جی هه‌یه یه‌کیکه له‌وه سی جۆر ئیحرام به‌ستنه هه‌لبژی‌ری‌ت:-

۱- التَّمَتُّع ۲- الْقِرَان ۳- الْإِفْرَاد

التَّمَتُّع

نه‌ویه که ئیحرام ده‌به‌ستیت به نییه‌تی عه‌مره له یه‌کیکه

(۱) أخرجه البخاری برقم (۱) ومسلم (۱۹۰۷).

له مانگه كانی حه جدا كه (شوال و ذو القعدة وده پوژ له ذو الحجة) وه ده لیت

(لیك عمرة متمتعاً بها الى الحج) پاشان ته واف و كوششی (سهعی) نیوان سه فاو مه روا دهكات و سهری كورت دهكات هه و خوئی له ئیحرام دهكات هه، وه هه موو شتیکی بو حه لال ده بییت له قه دهغه كراوهانی ئیحرام، پاشان له پوژی هه شته می (ذو الحجة) ئیحرام ده بهستی به حه ج له شوینی خویه وه دهر ده چییت بو دروشمه كانی (شعارات) حه ج و حه جه كه ی ته و او دهكات، وه شه كیک ده كه ویت ه سهری یان به حه وت كه س ووشتریك یان ره شه و لاخیک ده كه ویت ه سهریان، ئه گهر نه بیوو ئه وه سی پوژ به پوژوو ده بییت له حه جدا وه حه وت پوژ به پوژوو ده بی ئه گهر گه رایه وه بو لای كه س و كاری.

چوئیتی حه جی التمتع

۱- له میقات ئیحرام به عومره ده بهستی، له یه كیک له مانگه كانی حه جدا،

۲- ته وافی عومره دهكات له حه ره م،

۳- سهعی نیوان سه فا و مه روا دهكات له حه ره م بو عه مره كه ی.

۴- سهری كورت دهكات هه،

۵- خوئی له ئیحرام دهكات هه و قه دهغه كراوه كانی بو حه لال

دەبىت،

۶- لە پۇژى ھەشتەمى (ذي الحجة) كە بە پۇژى (التَّوْبَةِ) ناسراو، ئىحرام دەبەستىت بە حەج كىردن و پوو لە (منى) دەكات، وە نوپۇژەكانى كورت دەكاتەو بە بى كۆكردنەو (الجمع) كىردن.

۷- لە پۇژى نۆيەمى (ذي الحجّة) لە دواى خۆر كەوتن بەرەو عەرەفە بەرپى دەكەون نوپۇژى نيوەپۇ و عەسر بەكورت كىردنەو و كۆكردنەو پىش خستىن (جمعُ التقديم) ئەنجام دەدەن، پاشان لە سنورى عەرەفە دەوەستىن و نزاو پارانەو (دُعَاء) زۆر دەكەن ھەتا خۆر ئاوابوون.

۸- لە دواى خۆر ئاوابوون بەرەو (مزدلفة) بەرپىدەكەون و نوپۇژى مەغرىب و عىشا بە كورت كىردنەو (القصر) كۆكردنەو دوا خستىن (الجمع تأخير) ئەنجام دەدرىت كاتىك گەيشتىن،

۹- لە دەيەم پۇژى (ذي الحجة) پىش خۆر كەوتن بەرەو (منى) بەرپىدەكەون، لە (منى) پەجمى (جمرة العقبة) گەورە دەكرىت دواى خۆر كەوتن تەنھا بە حەوت بەرد،

۱۰- ھەر لە دەيەم پۇژى (ذي الحجة) لە (منى) ئاژەللىك سەر دەبرىت و پاشان سەر دەتاشى يان كورتى دەكاتەو، پاشان ئىحرام دەكاتەو جەكانى خۆى لەبەر دەكات و ھەموو شتىكى قەدەغە كراوى بۇ حەلال دەبىت جگە لە جووت بوون (جىماع) لەگەل خىزاندا، كە پى دەوترىت (التحلل الأول)، پاشان ھەر

له دهیەم رۆژی (ذی الحجە) که یەکم رۆژی جه‌زنی قوربان ده‌کات ده‌گەریتەوه بو حەرەم تەوافی (ئیفاضة) ده‌کات و سعی نیتوان صەفاو مەرەوا ده‌کات پاشان جی‌م‌اعیشی بو حەلال دەبیت که پی دەوتریت (التحلل الثاني) پاشان هەر له دهیەم رۆژ ده‌گەریتەوه بو (منی) و رۆژانی (ایام التشریق) له (منی) دەمینیتەوه،

۱۱- له رۆژی یازدهیەمی (ذی الحجە) له (منی) له دواى نیوهرۆ (ره‌می جه‌م‌هرات) ده‌کات که پیتی دەوتریت شه‌یتان ره‌جم کردن، بچووک و ناوه‌ندو گه‌وره به‌حه‌وت به‌رد بو هەر دانه‌یه‌کیان،

۱۲- له رۆژی دوازدهیەم به‌ه‌مان شیوه له دواى نیوهرۆ ره‌جمی شه‌یتان ده‌کات بچووک و ناوه‌ند و گه‌وره به‌حه‌وت به‌رد بو هەر دانه‌یه‌کیان،

۱۳- له رۆژی سیازدهه‌م به‌ه‌مان شیوه به‌لام دروستیشه که سیک په‌له‌ی بوو چاوهرپی سیازدهه‌م رۆژ نه‌کات و هەر له رۆژی دوازده هەم پیش خۆر ئاوا بوون بگه‌ریتەوه بو حەرەم و تەوافی وه‌داع بکات و بگه‌ریتەوه بو وه‌لاتی خوی،

۱۴- له دواى ره‌جمی جه‌م‌هرات له سیازدهه‌م رۆژدا ده‌گه‌ریتەوه بو حەرەم بو تەوافی مال ئاواى (الوداع) پاشان کرده‌وه‌کانی حەج کوتایی دیت.

القران

ئەو ھەيە كەسێ ئیحرام دەبەستێ بە عەمرەو حەج بە یەكەو ھە دەلێت (لبیک عمرة و حجاً)، كاتیك گەیشت بە مەككە تەوافی گەیشتن دەكات (طواف القدوم) و كۆششی نیوان صەفاو مەرەوا دەكات بۆ حەج و عەمرەكە ی بە یەك كۆشش (سعیاً واحداً) وە بە ئیحرامەكەو دەمیئیتەو و خۆی لە ئیحرام ناكاتەو ھەتا پۆژی ھەشتەمی (ذی الحجّة) دەر دەچیت بۆ كردهو ھەكانی حەج جگە لە سەعی نیوان صەفاو مەرەوا نەبیت كە ئەنجامی نادات چونكە لە پێشتر ئەنجامی داو ھە لە دوا ی تەوافی ھاتن (القدوم)، ھەر ھە ئازەلێك دەكەویتە سەری یان بە حەوت كەس و وشتریك یان مانگیەك، ئەگەر نەیبوو سێ پۆژ بە پۆژوو دەبێ لە حەج، وەحەوت پۆژ كاتی گەرایەو ھە بۆ لای كەس و كاری.

چۆنیئە حەجی قران

- ۱- لە میقات ئیحرام بە عەمرەو حەج دەبەستیت بە یەكەو ھە، لە یەكێك لە مانگەكانی حەج دا.
- ۲- تەوافی گەیشتن (القدوم) لە حەرەم ئەنجام دەدات،
- ۳- كۆششی (سعی) صەفا و مەرەوا دەكات بۆ عەمرەو حەجەكە ی لە گەل ئەو ھەشدا بۆی ھە یە دوا ی بخات بۆ دوا ی (طواف الإفاضة).

۴- حاجی به ئیحرامه که یه وه ده می نیتته وه و دوور ده که ویتته وه له قه دهغه کراوه کانی ئیحرام هه تا رۆژی هه شته م (ذی الحجّة) پاشان ده رده چیت بو دروشمه کانی (شعار) حج.

۵- پاشان کرده وه کانی تری حه جی (قران) هه روه ک حه جی (التمتع) ده کات هه ر وه کو له خالی (۶-۷-۸-۹-۱۰-۱۱-۱۲-۱۳-۱۴) دا باسی لیوه کراوه، جگه له سه عی صه فاو مه روا نه بیت که ئه ویش دواى سورخواردنی گه یشتن (الطواف القدوم) ئه نجامی داوه، ئه گه ر ئه نجامی نه دا بوو ئه ویش ئه نجام ده دات.

الإفراد

ئه وه یه ئیحرامی حه ج ده به ستی به ته نها، کاتی گه یشته میقات ئیحرام ده به ستی و ده لیت (لیک حجاً) وه کاتی ده گاته مه که ی پیروژ سورخواردنه وه ی گه یشتن (الطواف القدوم) ئه نجام ده دات و پاشان سه عی صه فا و مه روا ده کات بو حه جه که ی، وه به ئیحرامه که یه وه ده می نیتته وه هه تا وه کو هه موو دروشمه کانی حه ج ته واو ده کات، وه هه موو کرده وه کانی هه ر وه کو حه جی (قرانه) جگه له وه نه بیت که ئاژهل ناکه ویتته سه ری، چونکه عه مره و حه جی به یه که وه کو نه کردوو ه ته وه.

تییینی:

۱- ئه و که سه ی حه جه که ی به (الإفراد) یان (القران) ده کات ده توانیت له رۆژی هه شته می (ذی الحجّة) راسته وخو بروت بو (منی)، سه عی و ته وافی گه یشتن (لقدوم) ئه نجام نه دات، به لام

دهبیئت سهعی صهفاو مهرواکهی له دوای (طواف الإفاضه) ئه نجام بدات چونکه سهعی صهفاو مهروا یه کیکه له پایه کانی حهج ئه بیئت ئه نجامی بدات، به لام (الطواف القدوم) سونه ته، ئه نجامیشی نه دات دروسته.

۲- زۆر یادی خوا کردن و قورئان خویندن و نزا کردن له رۆژی عه رهفه و رۆژانی ته شریق (ایام التشریق) سونه ته.

۳- زۆربهی زانایان له سههه ئه وهن که ههرسی جۆره که (التّمّع - القران - الأفراد) دروسته هه رکامیان ئه نجام بدریئت.

۴- خه لکی مه ککه ی پیرو ز ده بیئت حهج به ئیفراد ئه نجام بدن له سههه بۆ چونی هه ندی له زانایان، چونکه خوی گه وره ده رباره ی ئه وکه سانه ی که حهج به ته مه توع ئه نجام ده بدن فه رموویه تی :

﴿ ذَٰلِكَ لِمَنْ لَمْ يَكُنْ أَهْلُهُ حَاضِرِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ ﴾
[البقرة ١٣١]

واته / ئه و ته مه توع و ئی حرام به ستته بۆ که سیکه که دانیشتوی ده ره وهی مه ککه بیئت، هه رچه نده لای زۆربه ی زانایان وهک (مالک و شافعی و أحمد) ده فه رموون: ئه م ئایه ته ده گه ریته وه بۆ سههه برینی ئاژهل، واته هه رکه سی حه جی ته مه توعی ئه نجام دا ئه وه ئاژهل دی ده که ویتته سههه ئه گه ر خه لکی مه ککه نه بوو، که واته ئه گه ر خه لکی مه ککه بوو ئاژهل نا که ویتته سههه ری، ئی بین حه زمیش بۆ ئه م بۆ چونه رۆشته.

سونه ته گاني ئيحرام

۱- خوښووردن پيش ئيحرام بهستن،

۲- خوښوون خوښ كردن پيش ئيحرام بهستن، به لام دواي ئيحرام بهستن دروست نيبه،

۳- له بهر كردني دوو دهستمالی سپی يه كيكيان بكریته (إزار) له ناوكه وه تا ئه ژنو ئه وى تريان بدریته سهر شاندا (رداء)،

۴- دهنگ بهر زكردنه وه به (تلبیة) كردن،

(لبك اللهم لبك، لبك لاشريك لك، إن الحمد والنعمة لك والملك لاشريك لك)، وه كاتى (تلبیة) كردن بو عه مره له ئيحرام بهستنه وه هه تا سه ره تاى سورانه وه يه (الطواف)، وه له جه جدا له ئيحرام بهستنه وه هه تا دهس پى كردنى شه يتان ره جم كردنى عه قه به (رمي جمرة العقبة) له به يانى رپوژى جه ژندا.

قه ده غه كرا وه گاني ئيحرام

ئهو شتانهى كه حه رامه له سه ر ئهو كه سهى كه ئيحرامى بهستوه هه شت دانه ن:-

۱- كردنه وهى يان برينى قژ يان نينو ك، به لام ئه گه ر خوئى كه وت به بى مه به ست، يان خوئى قژى يان نينو كى كرده وه به

لهبىرچوونەوہ يان نہيزانى کہ حەرَامہ هيچى لہسەر نييه،

۲- دروست نييه ئەو کہسەى کہ لہ ئيحرَام دايه بۆن بدات لہ خۆى يان جلەکانى، بەلام ئاساييه ئەگەر شوينەوارى بۆنەکہ مابووبە لاشەيهوہ کہ پيش ئيحرَام بەستنهکہ لہ خۆى دابوو،

۳- دروست نييه ئەو کہسەى کہ لہ ئيحرَام دايه سەرى خۆى داپۆشيت، بەهەر شتيک بيت وەکو: -میزەر و خودرەو کلاوو.....هتد،

۴- دروست نييه ئەو کہسەى کہ لہ ئيحرَام دايه جلى دوراو لہبەربکات، شەر و ال -قەميص (کراس) -عەبا- دەس کيش -گۆرەوى.....هتد، بەلام ئەگەر دەس مالى (إزار و رداء) دەس نەکەوت دروستە شەر و ال لہ پى بکات، وە ئەگەر نەعلى دەس نەکەوت دروستە خووف لہ پى بکات،

۵- داواکردنى ئافرەت و مارەبەرىن بۆ خۆى يان جگە لہ خۆى دروست نييه،

۶- جووت بوون لہ گەل خيزاندا يان خو نزيک کردنەوہ لىي بە ئارەزووہوہ دروست نييه بۆ کہسى لہ ئيحرَامدا بيت

۷- دروست نييه بۆ ئافرەتان لہ کاتى ئيحرَامدا دەس کيش لہ دەس کردن و دەم و چاو دا پۆشين (بالنقاب)،

۸- راوکردنى ئازەلى ووشکانى دروست نييه بۆ ئەو کہسەى کہ لہ ئيحرَام دايه چ بە کوشتن بيت يان سەربەرىن يان بە ئامازە بۆکردن (ئيشارەت) يان بە ناردنى سەگى راوبييت.

تییینی //

١- بەگشتی بو کەسی که جلی ئیحرامی لەبەر دایە (مِحْرَم) وە ئەو کەسەشی که جلی ئیحرامی لەبەردا نییە (غیر مِحْرَم) شتی دۆزراوە دروست نییە هەل بگیریت لە مەککە ی پیرۆزدا مەگەر بو کەسی نەبیّت که باسی بکات بەبەردەوامی لە ناو خەلکیدا.

٢- قەدەغەییە (حەرامە) لەسەر موسلمان بە گشتی ئەوەی لە ئیحرامدا یەو ئەوەشی لە ئیحرامدا نییە، برینی دار ودرەخت و پووەکی حەرەم، ئەوەی که بە سروشتی خۆی پووواوە.

٣- حەرامە لە سەر موسلمانان بە گشتی نێر بی یان می، پراوکردنی ئاژەلی و شکانی بە هەر هۆکاریک بی لە سنوری حەرمد (مەککە ی پیرۆز) بەلام بو کەسی که لە ئیحرامدا بی لە ناو و دەرهو دەرهویش دروست نییە پراوکردنی ووشکانی.

ئەوشتانە ی که دروستە کەسێ که جلی ئیحرامی لەبەردا بی ئەنجامی بدات

١- نەعل لە پێ کردن.

٢- سەعات لە دەس کردن.

٣- ئەنگوسیە لە پەنجەکردن.

- ۴-چاويلكە لە چاۋ كىردن.
- ۵- لەش خوراندن.
- ۶-سەر شانە كىردن.
- ۷- دەنگ بەر(سەماعە) لە گوئى كىردن.
- ۸-چەتر بەكار ھېنان بۇ سېبەركىردن يان.
- دانىشتن لە ژىرسەققى سەيارە يان ھەرشىكى تر.
- ۹-پىچىنى برىن بە لەفاف.
- ۱۰-بەكار ھېنانى قايشى پشت.
- ۱۱-خۇ شۇردن و گورپىنى جلى ئىحرام.
- ۱۲-كە لەشاخ گرتن.
- ۱۳-چاۋ رشتن بە كل.
- ۱۴-بۇ ئافرەتان دروستە ھەر جۆرە جلى لەبەر بكن،
بەويستى خۇيان.

**ھوكمى ئەو كەسەنى كەلە ئىحرامدايە و يەككىك لە
ھىرام كراۋەكانى ئەنجام دەدات جگە لە(پاۋكىردن و
جووت بوون(جىماع)**

۱- دەبىت سى رۇژ بە رۇژوو بىت،

۲-یان شەش هەزار تیر بکات،

۳-یان ئاژەلیک سەر بپریت و دابەشی بکات بەسەر هەزارانی
 حەرەم دا.

تیبینی // کەسەکە بە ویستی خۆیەتی هەر کامیان ئەنجام
 بدات.

ئەگەر راو کردنی ئەنجام دا

۱-دەبی ئاژەلیک هاو شیوهی ئەو ئاژەلەهی راوی کردوو
 سەر بپریت، ئەگەر هاو شیوهی هەبییت،

۲-یان ئاژەلەکە بە چەند پارە مەزەند دەکریت، خواردنی پێ
 دەکریت و دابەشی دەکات بەسەر هەزارندا بۆ هەر هەزاریک
 نیو صاع لە خواردن،

۳-یان بە پۆژوو دەبییت لە بری خواردنی هەر هەزاریک
 پۆژیک، واتە نرخێ ئاژەلەکە بەشی خواردنی چەند هەزار
 دەکات ئەوندە پۆژە بە پۆژوو دەبییت.

ئەگەر جووت بوو (جیماع) لە گەل خیزاندا

جووت بوون گەورەترین حەرام کراوەکانی ئیحرامە، دوو
 شیوازی هەیە:-

۱-ئەگەر جووت بوونی کرد پیش (التحلل الاول) کە ئیحرام
 کردنەو هیه لە لاشە، ئەو ئەم شتانەهی دەکەوێتەسەر:-

أ- تاوان بار دهبیّت.

ب- حه‌جه‌کهی پوچهل دهبیّته‌وه.

ج- دهبیّت ئاژه‌لیک سهر ببریّت و دابه‌شی بکات به‌سهر
هه‌ژارانی حهره‌مدا.

د- دهبیّت حه‌جه‌کهی سالیکی تر ئه‌نجام بداته‌وه (قضاء).

۲- شیوازی دووهم: -ئه‌گهر جووت بوونی له‌گهل خیزانی کرد
دوای (التحلل الاول) واته‌ دوای خوکردنه‌وه له ئیحرام ئه‌وه
حه‌جه‌کهی پوچهل نابیته‌وه، به‌لام دهبیّت ئاژه‌لیک سهر ببریّت.

پایه‌کافی حه‌ج کردن (أركان الحج)

۱- ئیحرام به‌ستن (الإحرام).

۲- وه‌ستان له عهره‌فه (الوقوف بعرفة).

۳- سورانه‌وی زیاره‌ت (الطواف الإفاضة).

۴- کوّشش کردن (السعي بين الصفا و المروة).

تیبینی // ههر که‌سی واز له پایه‌یه‌ک له پایه‌کافی حه‌ج
بهیّنی ئه‌وه حه‌جه‌کهی ته‌واو نییه و پوچهل دهبیّته‌وه،

پێویستییهکانی ههچ (الوجبات الحج)

- 1- ئیحرام بهستن له و شویتانهی که دیاری کراوه (المیقات).
- 2- وهستان له (عهرفه) ههتا خۆر ئاوابوون.
- 3- مانهوه له (موزدهلیفه)، ههتا ئه نجام دانی نوێژی بهیانی.
- 4- مانهوه له (منی) شهوهکانی (أیام التشریق).
- 5- رهجم کردنی شهیتانهکان، (رمی الجمار).
- 6- سهه تاشین یان کورت کردنهوهی.
- 7- سورانهوهی مال ئاوابی (طواف الوداع).

تییینی //

ئهگهر کهسی یهکیک له پێویستییهکانی ههچ ئه نجام نه دات
ئوه ئازهلێک دهکهوێته سههری، شهکیک سهه دهپریت و
دابهبشی دهکات به سهه ههژارانی هه ره مدا.

سورانهوه (الطواف)

واته/سورانهوه به دهوری مالی خوادا (البیت الحرام) بهو
شیوهیهی که له شه رعدا هاتوه:-

جۆره کانی سورانه وه

۱- سورانه وهی هاتن (طواف القدوم):-

ئهم سورانه وه پيشی دهوتریت سورانه وهی سه لاو (الطواف التحية)، که لای زۆربهی زانایان سونه ته وه دهفه رموون هه ره وه کو سه لاوی مزگه وته (التحیه المسجد) که سونه ته لای زۆربهی زانایان، به لام لای مالکیه کان واجبه، هه ره که سی ئه نجامی نه دات، خوین ده که ویتته سه ری.

۲- سورانه وهی ئیفاضة (طواف الإفاضة):-

ئهم سورانه وه پيشی دهوتریت سورانه وهی زیاره ت (طواف الزیاره) که یه کیکه له پایه کانی چه ج به تیکرای زانایان، هه ره وه کو په روه ردگار فه رموویه تی: ﴿وَلِيَطَّوَّفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ﴾ [الحج ٢٥]

واته / باته وافی مالی دیرین و پاریزراوی خوا بکه ن. زانایان کۆکن که ئهم ئایه ته مه بهستی ته وافی ئیفاضة یه (طواف الإفاضة).

کاتی ته وافی ئیفاضة

۱- سه ره تای کاته که ی: دروست نییه ته وافی ئیفاضة ئه نجام بدریت پيش ئه و کاته ی شهرع دایناوه، که دهس پی دهکات له ده رچوونی شه به قی فه جری به یانی رۆژی جه ژنی قوربان وه لای هه نه فییه کان و مالکیه کان، به لام لای شافعییه کان و

هه نایله کان سه ره تاکه ی دهس پی دهکات له دوا ی نیوه شهوی جه ژنی قوربان هوه.

۲- کۆتایی کاته که ی: هه نه فییه کان بو ئه وه چوونه که کۆتا کاتی ته وافی ئیفاضه، کۆتا رۆژی رۆژانی ته شریقه (ایام التشریق)، وه لای مالکییه کان مانگی (ذی الحجة) کاته که یه تی، به لام رای په سهند ئه وه یه کۆتا کاته که ی کۆتا رۆژی ته شریقه، وه باشترین کاتیش که ئه نجامی دهی رۆژی چه ژنه، له بهر ئه وه ی پیغه مبهری خوا (دروودی خوی له سه ر بی). له و رۆژه دا ئه نجامی داوه.

تییینی //

أ / ئافرهت ئه گهر توشی عاده بوو پیش ته وافی ئیفاضه ئه گهر توانی چاوه ری بکات هه تا پاک ده بیته وه، پاشان ته وافی بکات ده بیته چاوه ری بکات، له بهر فه رموده که ی پیغه مبهری خوا (دروودی خوی له سه ر بی) که فه رموویه تی به عائیشه کاتی توشی عاده بوو

(إفْعَلِي مَا يَفْعَلُ الْحَاجُّ غَيْرَ أَنْ لَا تَطْوِفِي بِالْبَيْتِ).

واته / ئه وه ی حاجیه کان ئه نجامی ده دن توشی ئه نجامی بده، جگه له ته وافی کردن به دهوری مالی خوادا، هه تا پاک ده بیته وه، به لام ئه گهر نه یه توانی چاوه ری بکات هه تا کو پاک ده بیته وه، وهک ئه وه ی که گرۆی (قافلله) حاجیان به جی ی به یلن ده توانی ته وافی که ی ئه نجام بدات به سوپی مانگانه وه،

(۱) رواه البخاری برقم (۲۹۴) ومسلم (۱۲۱۱) ومالك (۱۲۲۹) والدارمی (۱۸۸).

لہبہر پیویستی ہر وہکو یاسا شہرعییہ کہمان کہ ووتراوہ:
 ((الضُّرُویَاتُ تُبَیِّحُ الْمَحْظُورَاتِ))

واتہ/پیویستیہکان حہرامہکان حہلال دہکن۔

ب- ئافرہت دہتوانیت حہپ بخوات بو ئہوہی توشی عادہ
 نہبیٹ لہ کاتی حہجدا بو ئہوہی توشی ئہو راجیاوازییہ نہبیٹ
 کہ لہ نیوان زانایاندا ہہیہ۔ *ہم کی*

۳- سورانہوی مال ئاواپی (الطواف الوداع):-

ئہم تہوافہ واجبہ لای زوربہی زانایان، جگہ لای مالکیہکان
 کہ سونہتہ، لہبہر فہرموودہکہی ئیین عہباس کہ فہرموویہتی:

(أَمَرَ النَّاسُ أَنْ يَكُونَ آخِرُ عَهْدِهِمْ بِالْبَيْتِ، إِلَّا أَنَّهُ خُفِّفَ عَنِ الْحَائِضِ)۔^۱

واتہ/فہرمان کراوہ بہ خہلکی کہوا دواپن کار لہ کارہکانی
 حہج کردنیان سورانہوہی مال ئاوی بیٹ، بہ لام ئہوہ سووک
 کرایہوہ لہسہر ئہو ئافرہتہی کہ لہحہیزدا بیٹ، ئہمش
 بہلگہیہ لہسہر واجبیٹی تہوافی مال ئاواپی، واللہ أعلم۔

تیبینی // لای ریپازی حہنہفیہکان وحہنابلہکان تہوافی مال
 ئاواپی لہ سہر خہلکی مہککھی پیروز نیہ

مہرجہکانی سورانہوہ (طواف)

۱- پاکیتی (الطہارۃ):- پاکیتی لہ لہش گرانی و بی دہس نویژی

(۱) رواہ البخاری برقم (۱۷۵۵) ومسلم (۱۳۲۷)۔

مه رجه بو سورانه وه به دهوری مالی خوادا لای زوربهی زانایان، نه گهر که سی له ش گران بوو یان بی دس نویژ بوو، ته و افه که ی پوچه له و نه ژمیر ناکریت، به لام لای حه نه فییه کان و ئیین حه زم پاکیتی مه رج نییه بو ته و اف.

۲- داپوشینی عه ورهت (ستر العورة): -دروست نییه بو هیچ که سی که ته و اف بکات به رووتی، نه گهر نه جامی دا ته و افه که ی دروست نییه لای زوربهی زانایان، به لام لای حه نه فییه کان داپوشینی عه ورهت مه رج نییه بو ته و اف به لکو واجبه، هر که سی عه ورهتی دانه پوشی ته و افه که ی ته و او، به لام شه کیک ده که ویتته سه ری.

۳- ده بیت سورانه وه که له ده ره وه ی حیجر (الحجر) بیت، نه گهر له ناو حیجره وه ته و اف بکات ته و افه که ی ته و او نییه له بهر فه رمووده که ی پیغه مبه ری خوا (درووده ی خوی له سه ر بی) که فه رموویه تی: (الحجر من البيت).

واته/ حیجر به ده م که عبه وه یه.

حجر/ نه و به شه ی ده ره وه ی که عبه یه که ئیستا به دیوار دهوری گیراوه، که له سه رده م قوره یشدا کاتیک که عبه یان تازه کرده وه و روخاندیان نه یان توانی وه کو خوی دروستی که نه وه، بو یه بچوکیان کرده وه و وه نه و به شه ی تریان به دیوار ده ورگرت، که پیی ده و تریت حیجر (الحجر).

۴- ده بیت له به رده ره شه که وه دس پی بکات و له ویشدا

(۱) صحیح: أخرجه الترمذي برقم (۸۷۶) وأبو داود (۲۰۲۸) وغيرهما.

کۆتایی به سورانه وه که ی بیئیت،

۵- ده بیئت ماله که (بیئت) یش بخاته لای چه پی خوئی له کاتی سورانه وه دا،

۶- مه رجه سورانه وه که ی حهوت جاری ته و او بیئت،

۷- ده بیئت هه ر حهوت سورانه وه که به دوای یه کدا بیئت، نابیئت بچرانیکی زور بکه و بیته نیوان سورانه وه کانی، ئەمه ش مه رجه لای مالکیه کان و حه نابیله کان، به لام ئەگه ر بچراندنه که ی له بهر عوزریک بوو وه کو سه ر ئاو کردن یان دهس نو یژگرتن یان بو نو یژکردنی فه رز یان هیلاک بوو نه ییتوانی ئەوه هه ر لهو شوینه وه دهس پی دهکات که وازی لی هیئاو.

تیبینی //

۱- له دوای ته و اف سونه ته دوو رکات نو یژئی سونه ت بکریت له دوای مه قامی ئیبراهیمه وه،

۲- قسه کردن دروسته له کاتی ته و افدا،

۳- دروسته ته و اف کردن به سواری، ئەگه ر توانای رو یشتنیشی هه بیئت.

کۆشش کردن له نیوان صه فاو مه روا (السعي بين الصف والمروة)

کۆشش ری کردنه له نیوان صه فاو مه روا دا به رو یشتن و

هاتن، به نیه تی په رستن، که حهوت چاره له صهفا دهس پی دهکات و له مهروادا کوتایی دیت، که یه کیکه له پایه کانی حاج له سر بۆچوونی زوربهی زانایان.

نایا دروسته سعی کردن پیش تهواف کردن نهجام بدریت

لای زوربهی زانایان سعی کردن پیش تهواف کردن دروست نییه، نهگه نهجامی دا دهییت له دوی تهوافه وه نهجامی بداته وه.

نایا دروسته نافرمت له بی نوژی داییت سعی نیوان صهفا و مهروا بکات؟

به لای دروسته له بهر فهرمووده که ی عایشه (رهزای خوی لای بیت) کاتی که وته سووری مانگانه وه (عاده وه) پیغه مبهری خوا (دروودی خوی له سر بی) پی فهرموو: (إفعلی کما یفعل الحجاج غیر أن لا تطوی بالیت).^۱

واته/ نه وه بکه که حاجی دهیکات، تهنها نه وه نه بیت که وا تهواف نه که یته هه تا وه کو خوت ده شویت، هه ر چهنده لای هندی له زانایان دروست نییه کوششی نیوان سهفا و مهرواش بکات، له وانه زانای پایه بهرز نیین عوسه یمین، چونکه له ریواتی تر دا هاتووه وه کو له (موطأ) دا هاتووه (ولابین الصفا والمروة).

(۱) رواه البخاری برقم (۲۹۴) ومسلم (۱۲۱۱) ومالك (۱۲۲۹) والدارمی (۱۸۸).

مەرجه کانی کۆشش کردن (شروط السعی)

۱- ده بیټ پاش سوڤانه وه (ته وافی) بکریت چ ته وافی هاتن (قدوم) بیټ یان ته وافی ئیفاضه یان ته وافی عه مره بیټ لای زۆر بهی زانایان.

۲- ده بیټ ههوت جار بیټ له سه فاوه بۆ مه روا، وه له مه روا شه وه بۆ سه فا، وه ده بیټ له سه فا دهس پی بکریت و له مه روا کۆتایی بیټ،

۳- کۆشش کردن ده بیټ له ریگهی نیوان سه فاو و مه روا بیټ.

وهستان له عهرفه

وهستان له عهرفه گه وره ترین پایهی ههجه چونکه پیغه مبهری خوا (دروودی خوی له سه ر بیټ) فه رموو یه تی: (الحج عَرَفَةَ).^۱ واته/ ههجه عهرفاته.

کانی وهستان له عهرفه

کاته که ی لای زۆر بهی زانایان له دوی نیوه پۆوه دهس پی دهکات ههتا خۆر ئاوا بوون، به لام لای پی شه وا ئه حمه د له دوی فه جری پۆژی عهرفه وه دهس پی دهکات ههتا وه کو دوی خۆر ئاوا بوون.

(۱) صحیح/ أخرجه الترمذی برقم (۸۸۹) والنسائی (۳۰۱۶) وابن ماجه (۳۰۱۵) وأحمد (۱۸۷۷۴).

مانه‌وه له موزده‌لیفه له شهوی جه‌ژندا

مانه‌وه له موزده‌لیفه هه‌تا شه‌به‌ق (فجر) له شه‌وی چه‌ژندا لای ئیبن عه‌باس و ئیبن زوبیر و نه‌خه‌عی و شه‌عی و عه‌لقه‌مه، پایه‌یه‌که‌له‌پایه‌کانی حه‌ج، هه‌ر که‌سی ئه‌نجامی نه‌دات حه‌جه‌که‌ی له ده‌س چووه، به‌به‌لگه‌ی فه‌رمووده‌که‌ی په‌روه‌ردگار که فه‌رموویه‌تی: ﴿فَإِذَا أَقَضْتُمْ مِّنْ عَرَفَاتٍ فَاذْكُرُوا اللَّهَ عِنْدَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ﴾ [البقرة ۱۹۸]

واته/کاتیک له عه‌ره‌فه بلاوه‌تان لی کرد و گه‌رانه‌وه خواره‌وه بو موزده‌لیفه لای (المشعر الحرام) وویرد (زیکر) و یادی خوا بکه‌ن.

المشعر الحرام/به‌شاخی موزده‌لیفه داده‌نریت که ئیستا به (قزح) ناسراوه. به‌لام لای زۆربه‌ی زانایان مانه‌وه له موزده‌لیفه به واجب داده‌نین، هه‌ر که‌سی ئه‌نجامی نه‌دات خوین ده‌که‌ویته سه‌ری که سه‌ر برینی شه‌کیکه، وه‌حه‌جه‌که‌ی ته‌واوه.

سه‌ر تاشین یان کورت کردنه‌وه

زۆربه‌ی زانایان له سه‌ر ئه‌وه‌ن که سه‌ر تاشین یان کورت کردنه‌وه یه‌کیکه له واجبه‌کانی حه‌ج هه‌ر که‌سی ئه‌نجامی نه‌دات خوین ده‌که‌ویته سه‌ری، به‌لام لای پی‌شه‌وا شافعی سه‌ر تاشین یان کورت کردنه‌وه یه‌کیکه له پایه‌کانی حه‌ج، به‌نه‌کردنی حه‌جه‌که‌ی پوچه‌ل ده‌بیته‌وه.

تییینی //

۱- سهرتاسشین باشتره له کورت کردنه وه.

۲- ئافره‌تان سهر تاشینیان له سهر نییه، تهنه سهریان کورت ده‌که‌نه وه،

زانایان جیاوازن که ئەندازه‌ی چهندی له قژیان کورت ده‌که‌نه وه، به‌لام رووکه‌شی فهرمووده‌کان ئه‌وه ده‌خوازن که ویستی خویانه چهندی لی کورت ده‌که‌نه وه، به‌مه‌رجی له پیاو نه‌چیت یان نه‌شوبه‌یتته پیاو.

۳- ئه‌و ئافره‌ته‌ی که له خوینی منداڵ بووندایه هه‌مان حوکمی ئافره‌تیکی هه‌یه که له‌سوری مانگانه دایه (عاده)، دروست نیه ته‌واف ئه‌نجام بدات، به‌لام کاره‌کانی تری هه‌جی بو دروسته ئه‌نجامی بدات.

ئه‌وشتانه‌ی هه‌ج به‌تال ده‌کاته‌وه (المُبَطَّلَاتُ الْحَجِّ)

۱- جووت بوون پیش ره‌جم کردنی (جَمْرَةُ الْعَقَبَةِ) له‌گه‌ل خیزاندا هه‌ج پوچه‌ل ده‌کاته‌وه.

۲- به‌جی نه‌هینانی پایه‌یه‌ک له پایه‌کانی هه‌ج.

هه‌ج کردن بو که‌سی تر

هه‌ج کردن بو که‌سی تر دروسته چ بو که‌سی مردبیت

یان زیندوو بیئت، به لام نه توانیئت حەج ئەنجام بدات، به هۆی نه خۆشی یان پیری، به لام به مهرجی ئەو که سه خۆی حەجی ئەنجام دابیئت پیشتەر، هەر چەنده لای پیشه‌وا مالیک و ئەبو حەنیفه ئەگەر حەجیشی بو خۆی ئەنجام نه دابیئت هەر دروسته حەج بو جگه له خۆی ئەنجام بدات..

ئافره‌تان

۱- پیویسته ئافره‌ت مه‌حره میکی له گه‌ل بیئت بو ئەنجام دانی حەج،

۲- دروسته ئافره‌تان له‌بری پیاوان حەج و عه‌مره ئەنجام بدەن، واته ئافره‌ت دروسته به‌ دەل حەج بو پیاو ئەنجام بدات، هەر وه‌کو چۆن دروسته ئافره‌ت بو ئافره‌تی تر حەج ئەنجام بدات،

۳- ئافره‌تانیش هەر وه‌ک پیاوان سونه‌ته پیش ئیحرام به‌ستن خۆیان بشۆن و خۆیان پاک بکه‌نه‌وه و نینۆک و تووک له خۆیان پاک بکه‌نه‌وه،

۴- له کاتی نیه‌ت هیئانی ئیحرامدا ئافره‌تان ده‌بیئت په‌چه‌و(نیقاب) و ده‌س کیش لابه‌دن، هەر وه‌کو پیغه‌مبه‌ری خوا(دروودی خوی له‌سه‌ر بی) فه‌رموو یه‌تی:

(لَا تَنْتَقِبِ الْمَرْأَةُ الْمُحْرِمَةُ وَلَا تَلْبَسِ الْقَفَّازِينَ).^۱

(۱) رواه البخاری برقم (۱۸۳۸) والترمذی (۸۳۳).

واته/ ئافرته کاتی ئیحرامی به سستی، نابیت په چه و دهس
کیش بکات.

۵- ئافره تان بویان دروسته له کاتی ئیحرام هر جوره جل و
به رگیک له بهر بکن به مهرجی شهرعی بیت،

۶- سونه ته ئافره تان دواى ئیحرام به ستن (تلبیه) بکن، به لام
باش نییه زور دهنگ بهرز بکنه وه (لبیک اللهم لبیک، لبیک
لا..... الخ).

۷- ږاکردن بو ئافره ت نییه له کاتی ته واف و کوشش کردندا،

۸- ئافره تان که له عاده و خوینی منداً بووندان دروسته
هموو کاره کانی چه ج ئه انجام بدن جگه له ته واف،

۹- ته وافی مال ئاواى سووک کراوه له سهر ئافره تانی که
له عاده و خوینی منداً بووندان، واته بویان هیه ئه انجامی
نه بدن،

۱۰- ئافره تان قزیان کورت ده کنه وه به ئه اندازه ی سهر
په نجه یه ک، دروست نییه بویان سهریان بتاشن،

۱۱- ئافره تان ده بیت ئاگاداری تیکه ل بوون بن له گه ل پیاواندا
به تایبته تی له لای به رده ره شه که و ږوکنی یه مانى.

عومره نه انجام دان (العُمرة)

جیاوازی له نیوان زانایاندا ههیه که ئایا عومره واجبه یان سونهته

۱- عومره واجبه یهک جار له ته مه ندا وه کو حج ته مهش به رای پیشهوا عومهر و ئیبن عه باس و زهیدی کوری ثابت و ئیبن عومهر و ریوایه تیکیش لای پیشهوا شافعی و ئه حمهد،

به لگه یه کیک له به لگهی ئه وانهی که به واجبی داده نین فه رمووده کهی په روه ردگاره که فه رموویه تی:

﴿وَأَتِمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ﴾ [البقرة ۱۳۲]

واته/ هه ر بو خوا حج و عومره به چاکی و به ته واوی ئه انجام بدهن، لهم ئایه ته دا ئه مره که بو واجب بوونه، وه عومره کهش عه تف کراوه بو سه ر حج، وه له زمانه وانیدا (اللغة) عه تف یه کسانى نیوان هه ردووشته که ده رده خات، که واته عومرهش واجبه.

۲- عومره سونهته وه واجبه نییه ته مهش رای ئیبن مه سعود و حه نه فییه کان و مالکییه کان و ریوایه تیکی ئیمام ئه حمهد و وه رای ئیبن ته یمیه شه.

به لگه یه کیک له به لگهی ئه وانهی که عومره به سونهت داده نین فه رمووده کهی په روه ردگاره که فه رموویه تی: ﴿وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا﴾ [آل عمران ۹۷]

واته/ خودا حه جی فه رز کردووه له سه ر خه لکی که حه جی

مالی خوا بکن، له سهر ئه وهی که توانای ریگهی هه بیته، توانایی مالی و به دهنی، لهم ئایه تدا خودا باسی واجیتهی چه جی کردووه، ئه گهر عه مرهش واجب بوایه باسی عه مرهشی له گهل چه جدا ده کرد.

پاداشتی عه مره

عه مره یه کیکه له په رسته گه وره کان که بهنده له خوای گه وره نزیک ده کاته وه و ده بیته هوی سرینه وهی تاوانه کان ههروه کو پیغه مبهری خوا (درودی خوای له سهر بی) فه رموو یه تی: (الْعُمْرَةُ إِلَى الْعُمْرَةِ كَفَّارَةٌ لِمَا بَيْنَهُمَا).^۱

واته/عه مره بو عه مره یه کی تر ده بیته هوی سرینه وهی تاوانه کانی نیوانیان، مه به ست له تاوانه بچوو که کانه.

کاتی عه مره کردن

عه مره کردن به در ریژیی سال دروسته لای زوربهی زانیان، به لام له په مه زاندا پاداشته کهی زیاتره، ههروه کو پیغه مبهری خوا (درودی خوای له سهر بی) فه رموو یه تی:

(عُمْرَةٌ فِي رَمَضَانَ تَعْدِلُ حَجَّةً مَعِيَ).^۲

واته/عه مره یه ک له په مه زاندا وه کو چه جیک وایه له گهل مندا، ههروه ها پیش چه ج کردنیش دروسته ئه نجام بدریت،

(۱) أخرجه البخاری برقم (۱۷۷۳) ومسلم (۱۳۴۹).

(۲) أخرجه البخاری برقم (۱۷۸۲) ومسلم (۱۲۵۶).

وهكو ثيبين عومهر (رهزای خوی لی بیت) فرموویه تی: (اعظم
النبي ﷺ) قبل أن یحج^۱.

واته/پیغه مبه ر (دروودی خوی له سهر بی) عمره ی کرد پیش
ئه وه ی حج بکات.

دو بار کردنه وه ی عمره له یه ک سه فردا

زانایان جیاوازیان هیه که ئایا دروسته له یه ک سه فردا
چند عمره یه ک ئه نجام بدریت یان نا؟ هر وه کو له
ئیس تادا خه لکی به گشتی ئه نجامی دهن، که دهرده چن بؤ
(ته نعیم) ئیحرام ده به ستن و عمره ی تر ئه نجام دهن، به لام
باشتر وایه که ئه نجام نه دریت، چونکه ئه م کاره له سه رده می
پیغه مبه ری خوادا ئه نجام نه دراوه، مه گه ر ئه وه ی دایکه عائیشه
نه بیت که له دوا ی حه جه که ی دهرچوو له مه ککه وه بؤ ته نعیم
ئیحرامی به ست و عمره ی ئه نجام دا، چونکه عمره ی ئه نجام
نه دابووله پیش حه جه که ی له بهر ئه وه ی که وتوو بووه سو ری
مانگانه وه (عاده) وه.

پایه کانی عمره (أركان العمرة)

۱- ئیحرام به ستن.

۲- سو رانه وه (الطواف).

(۱) أخرجه البخاری برقم (۱۷۷۴).

۳- کوشش کردنی نیتوان صهفا و مهروا(السعی).

هر که سی یه کیک له م پایانه نه‌نجام نه‌دات، عه‌مره‌که‌ی ته‌واو نییه.

پنویستییه‌کانی عه‌مره (الوجبات العُمرة)

۱- ئیحرام به‌ستن له‌و شوینانه‌ی که دیاری کراوه (المیقات):
 پنویسته له‌سه‌ر ئه‌و که‌سه‌ی نیه‌تی عه‌مره‌ی هه‌یه، ئیحرام به‌ستیت له‌و شوینانه‌ی که دیاری کراوه، نه‌گه‌ر مالی له‌پیش ئه‌و شوینانه‌وه بوو که دیاری کراوه، یان نه‌وانه‌ی که به‌سه‌ر ئه‌و شوینانه‌دا تیپه‌ر ده‌بن، به‌لام نه‌گه‌ر مالی له‌شوینه دیاری کراوه‌کان نزیک تر بوو له‌مه‌که‌وه ئه‌وه ده‌س به‌جی له‌مالی خو‌یه‌وه ئیحرام ده‌به‌ستیت، وه ئه‌وه‌شی که له‌مه‌که‌دایه و خه‌لکی مه‌که‌ نییه وه ئه‌وه‌شی خه‌لکی ناوه‌وه‌ی مه‌که‌یه، ده‌بیت ده‌ر بچیت بو‌ ده‌ره‌وه‌ی ناوچه‌ی حه‌ره‌م ئیحرام ببستیت وه‌کو ته‌نعیم و شوینه‌کانی تری نزیک مه‌که‌ هه‌ر وه‌کو چون عائیشه (ره‌زای خوای لی بیت) نه‌نجامی دا.

۲- سه‌ر تاشین یان کورت کردنه‌وه‌ی: سه‌ر تاشین یان کورت کردنه‌وه‌ی یه‌کیکه له‌ پنویستییه‌کانی عه‌مره، به‌لام تاشین باشتره.

حرام کراوه‌کانی ههردوو حه‌ره‌م (مه‌که و مه‌دینه) (مَحْظُورَاتِ الْحَرَمَيْنِ)

حهرامه له‌زه‌وی ههر دوو حهرهمدا (مه‌که و مه‌دینه) هه‌ندی کار ئه‌نجام بدریت بو ئه‌و که‌سانه‌ی که تیئاندا ده‌ژین، وه‌ئهو که‌سانه‌شی که خه‌لکی ئه‌وی نین و بو حه‌ج و عه‌مره ئه‌نجام دان ده‌چن که ئه‌مانه‌ن:

۱- پراوکردنی ئاژهل و بالنده‌ی حهرهم وه پراونانی و یارمه‌تی دانی که‌سانی تر له‌سه‌ر پراوکردن،

۲- برینی دار و دره‌خت مه‌گهر بو پیویستی بی‌ت.

۳- هه‌لگرتنی چه‌ک بو جه‌نگ کردن،

۴- هه‌لگرتنی شتی دوزراوه بو که‌سانیک که خه‌لکی ئه‌وی نین، به‌لام بو خه‌لکی حهرهم دروسته، به‌و مه‌رجه‌ی پیناسه‌و باسی بکات، ههر وه‌کو پیغه‌مبه‌ری خوا (دروودی خوی له‌سه‌ر بی) ده‌رباره‌ی ئه‌مانه‌ فه‌رموویه‌تی:

(إِنَّ هَذَا الْبَلَدَ حَرَّمَهُ اللَّهُ يَوْمَ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ، فَهُوَ حَرَامٌ بِحُرْمَةِ اللَّهِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، وَإِنَّهُ لَمْ يَحِلَّ الْقِتَالُ لِأَحَدٍ قَبْلِي، وَلَمْ يَحِلَّ لِي إِلَّا سَاعَةٌ مِنْ نَهَارٍ فَهُوَ حَرَامٌ بِحُرْمَةِ اللَّهِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، لَا يُعْضَدُ شَوْكُهُ، وَلَا يُنْقَرُ صَيْدُهُ، وَلَا يَلْتَقِطُ لُقْطَتُهُ إِلَّا مَنْ عَرَفَهَا، وَلَا يُحْتَلَى خِلَافَهَا)) فَقَالَ الْعَبَّاسُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِلَّا إِذَا ذَخَرَ فَإِنَّهُ لِقَيْنِهِمْ وَ لِبُيُوتِهِمْ، فَقَالَ ((إِلَّا إِذَا ذَخَرَ)).^۱

واته/ به‌راستی خوی گه‌وره ئه‌م وه‌لاته‌ی حهرام کردوو

(۱) أخرجه البخاری برقم (۱۸۳۴) ومسلم (۱۳۵۳).

مار-لە رىوايەتتىكى تردا ماريش هاتووه.

مشك-جرچ و مشكە كويىرەش دەگرىتەو، والله أعلم.

سەكى ھار- پىنگ و شىر و گورگ و ئەو جۆرە دىندانە
دەگرىتەو، والله أعلم

تېيىنى // ئەم گىيانە و ھىرانە بۆيە فرمان بەكوشتنى كراو،
چونكى زىان بەخشن، كەواتە ھەر ئاژەلى زىان بەخش بىت
دروستە بكوژرىت، والله أعلم.



له کوٹاییدا داواکارم ئەم کتیبه بیته ماییهی خیریکی
 بهردهوام بو خۆم و ئەو برایانهی که یارمهتی دهرم بوون
 له بلاوکردنهوهی ئەم کتیبه، بهتاییهتی ئەم مامۆستا بهریزانه
 (م. محمد ملافائق شاره زووری، م. ئامانج کانی بهیتهشی، م.
 سهربهست لطیف قادرکه ره می) خوای گه وره پاداشتیان
 باته وه، داواکارم له خودای گه وره له کهم و کورپیه کانم ببوریت،
 پاشان ئیوهی خوینه ریش ئەگهر کهم و کورپیه کهم هه بیته.

وآخر دعوانا الحمد لله رب العالمین.

٢٠١٩/١٢/١٨ شهوی/پینچ شه م.

ژ.م: (٠٧٧٠١٢٠٥٣٤٤)

تیبینی:

هه ر موسلمانیک هه له یه ک یان کهم و کورپیه ک له م په رتوو که دا
 ده بینیت خوای گه وره پاداشتی بداته وه با په یوه ندی بکات به
 ژماره مۆبایل و قایبه ر (٠٧٧٠١٢٠٥٣٤٤)

سەرچاوه كان:

- ١- مصحف المدينة النبوية مجمع الملك فهد
- ٢- جامع الكتب التسعة البخاري ومسلم وغيرهما
- ٣- ته فسيري ربيهر م. صلاح الدين عبد الكريم
- ٤- ته فسيري رامان م. ئه حمه د كاكه مه حمود
- ٥- موسوعة الفقه الميسر د. عبدالله الطيار و عبد الله المطلق
- ٦- فقه السنة السيد السابق
- ٧- الأركان الإسلام والأيمان محمد بن جميل زينو
- ٨- توضيح الأحكام شرح البلوغ المراد عبد الله بن عبد الرحمن البسام
- ٩- شرح الرياض الصالحين محمد بن صالح العثيمين
- ١٠- صحيح فقه السنة كمال بن سيد سام
- ١١- البدعة أنواعها وأحكامها صالح بن عبد الله الفوزان
- ١٢- المسك الختام شرح عمدة الأحكام زايد بن حسن الوصائي
- ١٣- دليل الحاج والمعتمر طلال بن أحمد العقيل
- ١٤- مغني المحتاج الخطيب الشربيني
- ١٥- الأدلة الرضية ملتن الدرر البهية محمد صبحي حسن الحلاق



Tanya Haji | تہ نیا حاجی

public channel

Description

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

♥ چہ نالیک تاییہ ت بہ کتیب و بابہ تی جیاواز ♥

Queen city

شاری شازن

شاریک تاییہ ت بہ کۆمہ لگایہ کی جوان

لہ لایہ ن ئاقان بہ ہجہ ت کراوہ بہ pdf

بۆ خوینہ ران

چہ نال

<https://t.me/tanyahaji7>

بۆ راوبۆچون و پسیار بۆ کتیب مہینیرہ ↓

[@tanyahaji22](https://t.me/tanyahaji22)

نہ کاونت ↓

<https://linktr.ee/tanyahaji7>

ئىسلام دامەزراوہ لەسەرپیتنج پایە: شایەتی دان بەوہی کہ هیچ پەرس تراویک
بەراست (حق) نییە جگە لە (اللہ)، وە محمد (ﷺ). نێردراوی پەروەردگارە - وە
نوێژکردنە - وە زەکات دانە - وە حج کردنی مائی خودایە - وە پۆژو گرتنی
مانگی پەمەزانە)

أخرجه البخاری ومسلم